

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΜΣ ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΜ: 7116Μ010

ΘΕΜΑ: Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας: Μια πολιτική σε εξέλιξη

Υπεύθυνος Καθηγητής: Δονάτος Παπαγιάννης

Επιμέλεια: Μάρκος Παπακωνσταντής

Εισηγήτρια: Σουλβάννα Χότζα

ΑΘΗΝΑ 2017- 2018

Abstract

This research paper presents developments in the Common Security and Defense Policy in an institutional and political context. In an institutional framework, it looks at the attempts to achieve a common defense from the first years after the Second World War until the Lisbon Treaty. In a political context, it presents the geostrategic changes that trigger developments in the CSDP, leading to the recent launch of the necessary structures for a coordinated and permanent cooperation. The political will of the Member States remains a prerequisite for the exploitation of these structures. NATO could not be omitted from this study, as it is the main component of conventional defense and an important factor of security and stability after the end of the Cold War.

Περιεχόμενα

Abstract	II
Περιεχόμενα	III
Συνοτομογραφίες	V
Περίληψη και λέξεις-κλειδιά	VII
Σκοπός της εργασίας	VIII
1.Εισαγωγή	1
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	
2. Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΠΑΑ	3
2.1 Συμφωνίες με φόντο τη Γερμανική απειλή	3
2.2 Το πρώτο επιχείρημα: το σχέδιο Pleven	4
2.3 Το σχέδιο Fouchet	7
2.4 Το θεσμικό κενό και η ΕΕΠ	8
2.5 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η ΔΕΕ	10
2.6 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ	11
2.7 Η Συνθήκη της Λισαβόνας	12
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	
3. ΤΟ ΝΑΤΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΑ	18
3.1 Το ιστορικό και ο σκοπός ίδρυσης του ΝΑΤΟ	18
3.2 Τα βασικά άρθρα της Συνθήκης	20
3.3 Οι εξελίξεις στις σχέσεις ΕΕ-ΝΑΤΟ	22
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	
4. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΠΑΑ	28
4.1 Πρώτη περίοδος 1990-2003: από μια Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην ΕΠΑΑ	28
4.2 Η Γάλλο-βρετανική δήλωση του Saint Malo: ένα κομβικό σημείο	30
4.3 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας και η δημιουργία της ΕΠΑΑ	31
4.4 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι	33
4.5 Η Συμφωνία Berlin plus	34
4.6 Μια ασφαλής Ευρώπη μέσα σε έναν καλύτερο κόσμο: η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΑΣ)	36
4.7 Η δεύτερη περίοδος 2004-2013: από την ΕΠΑΑ στην ΚΠΑΑ	38
4.8 Στόχοι της ΚΠΑΑ (Headline Goals)	39
4.9 Καθορισμός προτεραιότητας δράσεων για την άμυνα 2013	40
4.10. Οι επιπτώσεις του Brexit και της εκλογής Trump στην ΚΠΑΑ	44

4.11. Η Συνολική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ΚΕΠΠΑ	49
4.12. Σχέδιο δράσης για την άμυνα	57
4.13. 2017, μια χρονιά ραγδαίων εξελίξεων στην ΚΠΑΑ	59
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	63
6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	65
7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2	68
8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	73

Συντομογραφίες

ΕΑΚ Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα

ΕΑΠ Ευρωπαϊκή Αμυντική Πολιτική

ΕΒΤΒΑ Ευρωπαϊκή Βιομηχανία και Τεχνολογική Βάση στην Άμυνα

ΕΚΑΧ Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα

ΕΟΑ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας

ΕΟΚ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΤΑ Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας

ΕΤΑΑ Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Άμυνας και Ασφάλειας

ΕΥΕΔ Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης

ΗΕ Ηνωμένα Έθνη

ΚΠΑΑ Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

ΚΕΠΠΑ Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας

ΣΒΑ Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

CARD Coordinated Annual Review on Defence

CFDP Common Foreign and Security Policy

CSDP Common Security and Defence Policy

EATC European Air Transport Command

EC3 European Cyber Crime Center

EDA European Defence Agency

ESDI European Security and Defence Identity

ESS European Security Strategy

ISR Intelligence Surveillance Reconnaissance

MPCC Military Planning and Conduct Capability

NACC North Atlantic Cooperation Council

PESCO Permanent Structured Cooperation

RPAS Remotely Piloted Aircraft System

TTP Trans Pacific Partnership

WEU Western European Union

Περίληψη και λέξεις-κλειδιά

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει τις εξελίξεις στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας σε ένα θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο. Σε θεσμικό πλαίσιο κάνει μια προεπισκόπηση των προσπαθειών για την απόκτηση κοινής άμυνας από τα πρώτα χρόνια μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έως τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Σε πολιτικό πλαίσιο παρουσιάζει τις γεωστρατηγικές αλλαγές, οι οποίες πυροδοτούν εξελίξεις στην ΚΠΑΑ και οδήγησαν στην πρόσφατη εγκαινίαση των απαραίτητων δομών για μια συντονισμένη και μόνιμη συνεργασία. Απαραίτητο στοιχείο για την αξιοποίηση των δομών αυτών παραμένει η πολιτική βούληση των κρατών μελών. Δεν θα μπορούσε να παραληφθεί από τη μελέτη αυτή το NATO ως η βασική συνιστώσα της συμβατικής άμυνας και ένας σημαντικό παράγοντα ασφάλειας και σταθερότητας μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, NATO, Συνθήκη της Λισαβόνας, εξελίξεις

Σκοπός της εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει σε μια -βήμα προς βήμα- προσέγγιση την εξέλιξη της ΚΠΑΑ. Θεωρείται δεδομένο ότι η πολιτική αυτή αναπτύσσεται στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και αναλύει τις επικρατούσες συνθήκες που πυροδοτούν αυτές τις εξελίξεις. Οι ερωτήσεις που επιχειρεί να απαντήσει η εργασία αυτή είναι:

Μπορούν τα Ευρωπαϊκά κράτη να παραχωρήσουν το τελευταίο οχύρωμα της εθνικής κυριαρχίας, προκειμένου να εξασφαλίζουν την ασφάλεια και την άμυνα των πολιτών τους;

Είναι έτοιμη η Ευρώπη να προχωρήσει σε ένα τόσο ουσιαστικό και αλματώδες βήμα;

Έχει εξαντλήσει η ΕΕ τη θεσμική εργαλειοθήκη που η Συνθήκη της Λισαβόνας παρέχει για την απόκτηση μιας κοινής άμυνας;

Ποια η θέση του NATO μετά τη διαμόρφωση της ΚΠΑΑ;

*Χρειαζόμαστε την ΕΕ όχι μόνο
για την εγγύηση της ειρήνης και
της δημοκρατίας, αλλά και της
ασφάλειας των πολιτών μας.*

*Από την επίσημη δήλωση του Ε.Σ. το
Σεπτέμβριο του 2016*

1.Εισαγωγή

Σε ένα κόσμο που μεταβάλλεται συνεχώς, η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας πρέπει να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται. Η Ευρώπη τα τελευταία χρόνια έχει δοκιμαστεί από μια σειρά προκλήσεων, οι οποίες έχουν βελτιώσει αρκετά την ικανότητα της στην ανταπόκριση και τη λήψη αποφάσεων. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα, η προσφυγική κρίση, οι πολεμικές εστίες στα σύνορα της, επιβάλλουν μια γρήγορη αντίδραση για μια εναρμονισμένη, κοινή πολιτική άμυνας και ασφάλειας. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την εκλογή Trump, την απειλητική στάση της Ρωσίας και την αύξηση των αμυντικών δυνατοτήτων των παγκόσμιων εταίρων όπως η Κίνα και η Ινδία, συνιστούν τους εξωτερικούς παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ΚΠΑΑ. Από την άλλη, το Brexit ως βασικό εσωτερικό παράγοντα έδωσε μια ώθηση στις πρόσφατες εξελίξεις, σε αντίθεση με τους φόβους που επικρατήσαν μετά το αποτελέσματα του δημοψηφίσματος στη Μεγάλη Βρετανία.

Τα τελευταία δυο χρόνια έχουν γίνει περισσότερα για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα, απ' ό,τι έχουν γίνει τα τελευταία 60 χρόνια. Όμως αυτό είναι αποτέλεσμα όλων των προσπάθειών, από τη μεταπολεμική εποχή έως τώρα. Πολλές φορές επιχειρήθηκε να δημιουργηθεί μια κοινή ευρωπαϊκή άμυνα, ειδικά μετά το ΔΠΠ και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αλλά οι συνθήκες δεν ευνόησαν τις προσπάθειες αυτές. Η υπερεθνικότητα ως μια καινούργια μορφή συνεργασίας, δε θα μπορούσε να εφαρμοστεί στο βασικό στοιχείο της εθνικής κυριαρχίας. Επίσης, ο αποτρεπτικός ρόλος του NATO προς τη Σοβιετική Ένωση, φαίνεται να λειτούργησε αποτρεπτικά και απέναντι σε κάθε προσπάθεια για μια αμιγή ευρωπαϊκή άμυνα. Η απόκτηση μιας Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) το 1993, θα αποτελέσει το σημείο αναφοράς στην αναζήτηση μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής

Ταυτότητας. Η Συνθήκη της Λισαβόνας ανοίγει θεσμικά το δρόμο για την επίτευξη μιας κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας αλλά μόνο πρόσφατα οι γεωπολιτικές συνθήκες ήταν κατάλληλες για να γίνουν σημαντικά βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

2. Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΠΑΑ

Εισαγωγή

Στην ενότητα αυτή θα δούμε όλα τα βήματα που ακολούθησε η θεσμική εξέλιξη της ΚΠΑΑ, από τις πρώτες προσπάθειες μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (ΔΠΠ) έως τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει τις ευρωπαϊκές και τις διεθνείς εξελίξεις και το πώς η ευρωπαϊκή πολιτική ανταποκρίνεται σε αυτές. Η επίτευξη μιας ενιαίας πολιτικής σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, ασφάλειας και άμυνας, τα οποία αποτελούν τον πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας, είναι πραγματικά ένα πολύ δύσκολο κατόρθωμα.

Ως εκ τούτου, οι αποτυχίες είναι μέρος των προσπαθειών και το γεγονός ότι μόνο μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ μπορούμε πλέον να δούμε μια δέσμευση για *μια κοινή αμυντική πολιτική, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα* (άρθ. 2 ΣΕΕ), το επιβεβαιώνει. Το σπουδαίο όμως στην εξέλιξη της ΕΕ είναι ότι ακόμα και οι αποτυχίες οδηγούν σε επόμενο βήμα όπως θα δούμε παρακάτω.

2.1 Συμφωνίες με φόντο τη Γερμανική απειλή

Οι προσπάθειες για την επίτευξη μιας συνεργασίας σε θέματα ασφάλειας και άμυνας, ξεκίνησαν αμέσως μετά το ΔΠΠ. Ξεκίνησε ως μια δέσμευση της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας να αλληλοβοηθούνται σε μια ενδεχόμενη επίθεση από τη Γερμανία, υπογράφοντας έτσι τη Συνθήκη της Δουνκέρκης το Μάρτιο του 1947. Η διμερής αυτή συμφωνία θα αντικατασταθεί ένα χρόνο αργότερα από τη Συνθήκη των Βρυξελλών¹, όπου μεταξύ άλλων (οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής συνεργασίας) υπό τη σκιά του φόβου της Γερμανίας, θα επιβεβαιώνεται η ανάγκη λήψης προληπτικών αμυντικών μέτρων και στρατιωτικής συνεργασίας. Οι διεθνείς εξελίξεις δεν αφήνουν περιθώριο για εφαρμογή των συμφωνηθέντων.

¹ Εκτός από τη Γαλλία και τη Μ. Βρετανία, θα υπογράψουν η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο και το Βέλγιο.

Το πραξικόπημα της Πράγας το Φεβρουάριο του 1948 και ο αποκλεισμός του Δ. Βερολίνου τον Ιούνιο του 1948 σηματοδοτούν την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου. Αυτό θα οδηγήσει σε μια ευρύτερη συνεργασία με τη συμμετοχή των ΗΠΑ, του Καναδά και των Δυτικοευρωπαϊκών χωρών να υπογράψουν το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο το Φεβρουάριο του 1949. Όμως οι προσπάθειες για μια αμιγή Ευρωπαϊκή αμυντική οντότητα θα επανέλθουν. Με γαλλική πρωτοβουλία, τα σχέδια Pleven και Fouchet (το καθένα με διαφορετική αφετηρία²) θα προσπαθήσουν να θεμελιώσουν μια ευρωπαϊκή στρατιωτική συνεργασία.

2.2 Το πρώτο επιχείρημα: το σχέδιο Pleven

Στο τέλος της δεκαετίας του '40, η Γαλλία η οποία επιθυμεί να παίξει ένα κυρίαρχο ρόλο στη μεταπολεμική εποχή, παρουσιάζει μέσα σε εννέα μήνες δύο προτάσεις. Η μια πρόταση αφορά τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα, ενώ η άλλη την οργάνωση μιας μόνιμης στρατιωτικής δομής, υπό τη διοίκηση ευρωπαϊκών θεσμών.

Και οι δυο προτάσεις εισάγουν την έννοια των υπερεθνικών θεσμών, μια έννοια που δεν θα βρει θερμή υποστήριξη, ειδικά σε θέματα που αφορούν την άμυνα και την ασφάλεια³. Μετά από δυο εφιαλτικούς, παγκόσμιους πολέμους, η προτεραιότητα μιας κατεστραμμένης Ευρώπης ήταν η ανοικοδόμηση και η οικονομική ανάκαμψη. Γι' αυτό η επίτευξη μιας οικονομικής συμφωνίας, που οδήγησε το 1951 στη Συνθήκη των Παρισίων⁴, ήταν τελικά πιο εφικτή από μια πολιτική ή στρατιωτική συνεργασία.

Η έναρξη όμως του ψυχρού πολέμου, επέβαλε την ανάγκη για μια ευρωπαϊκή στρατιωτική δομή, η οποία θα λειτουργούσε ως αντίβαρο του σοβιετικού στρατού. Μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Παρισίων και την ίδρυση του

² Ενώ το σχέδιο Pleven ξεκίνησε ως μια αντίδραση στο Γερμανικό επανεξοπλισμό, το σχέδιο Fouchet στόχευε σε μια αμυντική «ανεξαρτησία» από το NATO και την αμερικανική επιρροή.

³ «Τέτοιες καινοτομίες πάντοτε προσβάλλουν τη ρουτίνα και ανησυχούν τους επιφυλακτικούς, πρέπει υπεύθυνα να αναγνωριστεί ότι δεν λείπουν οι κίνδυνοι». Βλ. Discours de Robert Schuman (Paris, 15 février 1951) www.cvce.eu πρόσβαση 22/11/2017

⁴ Με τη Συνθήκη των Παρισίων που υπογράφηκε στις 18 Φεβρουαρίου 1951, δημιουργείται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Συμβαλλόμενα κράτη ήταν η Γαλλία, η Δυτική Γερμανία, η Ιταλία και οι χώρες του Benelux.

ΕΚΑΧ, έγινε μια προσπάθεια για την ίδρυση μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας, με φόντο μια πολιτική συνεργασία στο πλαίσιο μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας. Το σχέδιο αυτό που ήταν μια πρωτοβουλία του Γάλλου πρωθυπουργού Rene Pleven, ανακοινώθηκε τον Οκτώβριο του 1950, υπογράφηκε μια συνθήκη το Μάιο του 1952 και καταψηφίστηκε τον Αύγουστο 1954, από τη Γαλλική Εθνοσυνέλευση.

Το σχέδιο περιελάμβανε την ίδρυση ενός ευρωπαϊκού στρατού, υπό τη διοίκηση ενός υπερεθνικού οργανισμού με τη συμμετοχή των χωρών του ΕΚΑΧ. Το κάθε κράτος μέλος έπρεπε να συμμετέχει με έναν ορισμένο αριθμό στρατιωτών που θα φορούσαν κοινή στολή και η χρηματοδότηση θα εξασφαλιζόταν από έναν κοινό προϋπολογισμό⁵.

Η ίδρυση της ΕΑΚ σκόπευε να εκπληρώσει δυο στόχους: βραχυπρόθεσμα να επιτευχθεί η συμβολή της Δυτικής Γερμανίας στην ασφάλεια της Ευρώπης υπό αποδεκτούς όρους και μακροπρόθεσμα να συνδυαστεί με το σχέδιο Schuman για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Πολιτικής Κοινότητας (European Political Community)⁶. Προς γενική απογοήτευση, το σχέδιο αυτό απέτυχε να επικυρωθεί από τη Γαλλική Εθνοσυνέλευση στις 30 Αύγουστου του 1954. Υπήρχαν πολλοί λόγοι που απορρίφθηκε το σχέδιο αυτό: ο φόβος επανεξοπλισμού⁷ της Δυτικής Γερμανίας⁸, ο φόβος διαίρεσης της χώρας, η μη συμμετοχή της Μεγάλης Βρετανίας και άλλοι πιο σύνθετοι λόγοι τους οποίους δεν είναι σκοπός της παρούσας εργασίας να τους εξερευνήσει. Ο βασικός λόγος όμως ήταν ο υπερεθνικός χαρακτήρας του σχεδίου Pleven και ο φόβος της απώλειας εθνικής κυριαρχίας σε ένα θέμα τόσο μείζονος σημασίας.

⁵ «Ο ευρωπαίος υπουργός Άμυνας θα έχει ως καθήκον να αποκτά από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας τα κονδύλια, τον εξοπλισμό, τα υλικά και τις προμήθειες που οφείλει κάθε κράτος στο κοινό στρατό». Βλ. Statement by René Pleven on the establishment of a European army (24 October 1950) www.cvce.eu πρόσβαση 24/11/2017

⁶ Βλ. Kevin Ruane «*The Rise and Fall of the European Defence Community Anglo-American Relations and the Crisis of European Defence*», 1950–55 PALGRAVE MACMILAN 2000 σελ. 25

⁷ Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση του Schuman σχετικά με το θέμα αυτό στην Εθνική Γαλλική Εθνοσυνέλευση κατά τη συζήτηση για την επικύρωση της Βορειοατλαντικής Συμφωνίας «Η Γερμανία είναι αφοπλισμένη και θα παραμένει αφοπλισμένη... Είναι αδιανόητο να της επιτρέπεται να συμμετέχει στο Ατλαντικό Σύμφωνο ως ένα έθνος εξουσιοδοτημένο να προστατευτεί ή να βοηθήσει στην υπεράσπιση άλλων εθνών.» βλ. Jean Monnet «*Memoirs*» Doubleday & Company 1978 σελ. 337

⁸ Ήταν ο λόγος αυτός που ο Pleven αρχικά πήρε την πρωτοβουλία για τη δημιουργία της ΕΑΚ, αρνούμενος τη συμμετοχή της Δ. Γερμανίας στο NATO. Βέβαια, τέσσερα χρόνια μετά την παρουσίαση του σχεδίου Pleven, η πολιτική πραγματικότητα είχε αλλάξει.

«Εκ των υστερών αποδείχτηκε ότι η Γαλλική Εθνοσυνέλευση, απορρίπτοντας την ΕΑΚ, δεν εξέφρασε την αποδοκιμασία της στον επανεξοπλισμό της Δυτικής Γερμανίας καθ' εαυτού, αλλά στην υπερεθνική μέθοδο της επίτευξης. Δεν ήταν “καθόλου έκπληξη”, γράφει ο Georges Henri Soutou, “το γεγονός ότι οι Συμφωνίες του Παρισιού ολοκληρώθηκαν τόσο γρήγορα μετά την αποτυχία της ΕΑΚ’ αφού αντιπροσώπευσαν «τη λιγότερο διαιρετική φόρμουλα για τους Γάλλους». Ο Herbert Tint έχει επισημάνει κάτι παρόμοιο στην παρατήρηση ότι «η ταχύτητα με την οποία το πρόβλημα του επανεξοπλισμού της Γερμανίας λύθηκε, έδειξε ότι περισσότερο από το φόβο της Γερμανίας, ήταν ο φόβος της απώλειας εθνικής κυριαρχίας που ευθυνόταν για την αντίθεση των Γάλλων στο Ευρωπαϊκό στρατό...⁹».

Οι προσπάθειες αυτές, αν και δεν είχαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα, οδήγησαν στις Συμφωνίες των Παρισίων το Σεπτέμβριο-Νοέμβριο του 1954 και τη δημιουργία της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰, το οποίο θα είναι το ευρωπαϊκό σκέλος του ΝΑΤΟ. Η ΔΕΕ είχε διακυβερνητικό χαρακτήρα και ήταν μια πρωτοβουλία της Μεγάλης Βρετανίας και ουσιαστικά πρόκειται για μια αναθεώρηση της Συνθήκης των Βρυξελλών του 1948.

Η ΔΕΕ (WEU) είχε ως στόχο να δημιουργήσει μια βάση που θα εξυπηρετούσε τρεις σκοπούς:

- 1- τη βάση για την ευρωπαϊκή οικονομική ανάκαμψη
- 2- την παροχή αμοιβαίας συνδρομής για την αντιμετώπιση τυχόν επιθέσεων
- 3- την προώθηση της ενότητας και της ολοκλήρωσης

Πυρήνας της αναθεωρημένης Συμφωνίας των Βρυξελλών είναι το άρθρο V (πρώην άρθρο IV), το οποίο προβλέπει ότι σε περίπτωση που ένα κράτος μέλος της ΔΕΕ δέχεται επίθεση τότε θα παρέχουν «όλα τα στρατιωτικά και άλλα μέσα που κατέχουν συμφώνα με τις διατάξεις του άρθρο 51 του Χάρτη των ΗΕ¹¹». Η ΔΕΕ θα παραμείνει «μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990 μαζί

⁹ Βλ. Kevin Ruane «*The Rise and Fall of the European Defence Community Anglo-American Relations and the Crisis of European Defence*», 1950–55 PALGRAVE MACMILAN UK 2000 σελ. 175

¹⁰ Οι χώρες που συμμετείχαν στη ΔΕΕ ήταν η Μ. Βρετανία, η Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Δ. Γερμανία και η Ιταλία.

¹¹ Η Αμερική επίσης κλήθηκε να υπογράψει τη Συμφωνία για τη ΔΕΕ, αλλά το αμερικανικό Κογκρέσο θεώρησε το άρθρο V για την υποχρέωση των συμβαλλόμενων για αμοιβαία άμυνα υπερβολικά

με το ΝΑΤΟ, το κύριο φόρουμ διαβούλευσης και διαλόγου για την ασφάλεια και την άμυνα στην Ευρώπη¹²».

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το επιχειρησιακό κομμάτι της ΔΕΕ, οι αποστολές Petersberg πέρασαν στη δικαιοδοσία της ΕΕ, στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας ενιαίας πολιτικής άμυνας και ασφάλειας. Σταδιακά, όλες οι θεσμικές και οργανωτικές λειτουργίες της ΔΕΕ πέρασαν στην ΕΕ. Με την πρόβλεψη της ρήτρας αμοιβαίας συνδρομής από τη Συνθήκη της Λισαβόνας, μεταφέρεται και η τελευταία αρμοδιότητα του και τον Ιούνιο 2011, ο οργανισμός επίσημα διαλύεται.

Το Μάρτιο του 1957, οι ιδρυτικές χώρες της ΔΕΕ (εκτός της Μ. Βρετανίας) θα υπογράψουν την ιδρυτική Συνθήκη της ΕΟΚ στη Ρώμη. Η Συνθήκη της Ρώμης βασίστηκε κυρίως στην οικονομική συνεργασία, είχε υπερεθνικό χαρακτήρα και θεσμικά όργανα (η Συνέλευση, το Συμβούλιο, η Επιτροπή και το Δικαστήριο). Η ΕΟΚ δεν διαθέτει νομική προσωπικότητα, ούτε εξωτερική ή αμυντική πολιτική.

2.3 Το σχέδιο Fouchet

Η αποτυχία του σχεδίου Pleven δεν πτόησε τον Charl de Gaulle να προτείνει το 1961 ένα καινούργιο σχέδιο για μια «ένωση κρατών» το οποίο βασιζόταν σε διακυβερνητική δομή. Το σχέδιο ανέλαβε να επεξεργαστεί μια επιτροπή (η επιτροπή Fouchet) με επικεφαλής το γάλλο πρέσβη στη Δανία, Christian Fouchet. Το σχέδιο περιελάμβανε πέντε ενότητες (τίτλους), οι οποίοι περιέγραφαν τους στόχους, τα θεσμικά όργανα, τις δεσμεύσεις των κρατών μελών, τα οικονομικά ζητήματα και τέλος γενικές διατάξεις. Στον πρώτο τίτλο περιλαμβάνεται η κοινή αμυντική πολιτική και η κοινή εξωτερική πολιτική ως οι δυο βασικοί στόχοι. Το σχέδιο αυτό είχε έντονο διακυβερνητικό χαρακτήρα, βασιζόταν κυρίως στα κοινά συμφέροντα και λιγότερο στις στενές συνεργασίες.

περιοριστικό και αρνήθηκε να την υπογράψει. Βλ. Spero S.Z. Paravantes, The Relationship between the WEU and NATO www.cvce.eu πρόσβαση 29/11/2017

¹² https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en πρόσβαση 29/11/2017

Τελικά δεν κατάφερε να πείσει τα άλλα κράτη μέλη της ΕΟΚ¹³ ακόμα και μετά την υιοθέτηση των αλλαγών που είχαν προτείνει διάφορα κράτη μέλη (σχέδιο Fouchet II). Οι διαφωνίες αφορούσαν κυρίως στη φύση της συνεργασίας, τη διεύρυνση της Ένωσης και την άμυνα και τον εναρμονισμό της δράσης της με τον ήδη υπάρχοντα οργανισμό, το NATO. Ενώ ο de Gaulle προσπαθούσε να δημιουργήσει μια ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα, ανεξάρτητη από τη Βορειοατλαντική Συμμαχία¹⁴, οι υπόλοιπες χώρες προτιμούσαν οποιαδήποτε προσπάθεια αφορούσε την άμυνα να γίνει κάτω από την ομπρέλα του NATO, καθιστώντας τον «το πιο δύσκολο σημείο να συμφωνηθεί» (Camps M. 1964).

«Καθ' όλη τη διάρκεια των συζητήσεων στην Επιτροπή Fouchet, τα επίμαχα σημεία που συζητήθηκαν μεταξύ των Πέντε και των Γάλλων ήταν τα εξής: ο χαρακτήρας των νέων θεσμικών ρυθμίσεων και η σχέση μεταξύ οποιουδήποτε καινούργιου θεσμού και των υφιστάμενων κοινοτήτων, τις διατάξεις για την προσχώρηση νέων μελών και ιδίως του Ηνωμένου Βασιλείου και τη σχέση μεταξύ της οποιασδήποτε δράσης των Έξι στο πεδίο της άμυνας και της δράσης του NATO¹⁵».

Μπορεί το σχέδιο Fouchet να μην προσέφερε την επιθυμητή δομή συνεργασίας, αλλά έθεσε φιλόδοξους στόχους ως προς την ενοποίηση της Ευρώπης, την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική άμυνας. Επίσης αυτό που προέκυψε από το σχέδιο αυτό είναι η αναθέρμανση των γαλλο-γερμανικών σχέσεων και την υπογραφή τον Ιανουάριο του 1963 της διμερούς Συνθήκης των Ηλυσίων.

2.4 Το θεσμικό κενό και η ΕΕΠ

¹³Ο Fouchet σε ομιλία του στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Επιτροπή λέει «... όλες οι αντιπροσωπείες συμφωνούν για το στόχο, την ενότητα της Ευρώπης, αλλά δεν υπάρχει ομοφωνία για τα μέσα με τα οποία πρέπει να το πετύχουμε.» Βλ. Compte rendu de la réunion de la Commission politique européenne (25 janvier 1962) www.cvce.eu πρόσβαση 29/11/2017

¹⁴Είναι γνωστή η άποψη του πρώην γάλλου πρόεδρου σχετικά με το NATO και το ασυμβίβαστο των γαλλικών συμφερόντων με αυτά του NATO. Όλα αυτά θα οδηγήσουν τον de Gaulle να αποχωρήσει από το NATO το 1966 και να δώσει εντολή για την αποχώρηση όλου του ξένου στρατιωτικού προσωπικού μέσα σε ένα χρόνο.

¹⁵Βλ. Camps, Miriam. “The Six and Political Union” The World Today 20.11 (Nov., 1964): σελ. 474

Η διαδικασία ολοκλήρωσης της ΕΕ χαρακτηρίζεται από διακυμάνσεις. Μετά την αποτυχία του σχεδίου Fouchet, παρατηρείται μια στασιμότητα, ένα κενό (1957-1987) στην θεσμική εξέλιξη της. Ειδικά σε θέματα αμυντικής πολιτικής φαίνεται πως υπάρχει μια ληθαργία θα μπορούσε να λεχθεί, η οποία σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο γεγονός ότι το ρόλο αυτό τον έχει αναλάβει το ΝΑΤΟ. Η ΔΔΕ δεν εκπροσωπούσε επαρκή στρατιωτική ισχύ και μετά βίας θα μπορούσε να ειπωθεί ότι έπαιζε κάποιο ρόλο στην ευρωπαϊκή άμυνα αφού

«δεν ήταν μια αμυντική συμμαχία με την παραδοσιακή έννοια, δεδομένου ότι δεν διέθετε ολοκληρωμένες στρατιωτικές δομές, δεν διέθετε κοινό αμυντικό προϋπολογισμό, καμιά ολοκληρωμένη χορήγηση αδειών και συμβάσεων εκμίσθωσης και κανένα υπουργό ή Υπουργείο Άμυνας της Ευρώπης¹⁶.»

Ένας άλλος λόγος είναι και η ήπια πολιτική (low politic) που αποφασίστηκε να ακολουθηθεί μετά από πρόταση του J.Monnet στο πλαίσιο μιας νέο-λειτουργικής προσέγγισης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ξεκινώντας σε τομείς «μικρότερης σημασίας για την εθνική κυριαρχία» (Duke 2000). Ενώ εκπνέεται η ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς και οι εμπορικές σχέσεις με τρίτες χώρες ανθίζουν, παρατηρείται η δυσκολία στην άσκηση της εμπορικής πολιτικής χωρίς ένα διπλωματικό υπόβαθρο. Τα μέτρα που λαμβάνει η ΕΟΚ στο πλαίσιο της άσκησης εμπορικής πολιτικής ως αντίδραση σε διάφορες διεθνείς διενέξεις¹⁷ ή παραβάσεις από τα συμβαλλόμενα μέρη, απαιτούν κοινές θέσεις από όλα τα κράτη μέλη της ΕΚ.

Με την έκθεση Davignon 1970 θεμελιώνεται η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία (ΕΠΣ), με την οποία στοχεύεται η «διατύπωση κοινών θέσεων, όπου τούτο ήταν εφικτό» (Ιωακειμίδης 2001). Μια σειρά εκθέσεων (η έκθεση της Κοπεγχάγης 1973, η έκθεση Tindemans 1975, η έκθεση του Λονδίνου 1981, η έκθεση Dooge 1985) θα οδηγήσουν στην Ευρωπαϊκή Ενιαία Πράξη (ΕΕΠ), με την οποία το 1987 θεσμοθετείται ο συντονισμός εξωτερικής πολιτικής, η διατύπωση κοινών θέσεων και ενσωματώνει την ΕΠΣ στα κείμενα

¹⁶ Duke Simon «The Elusive Quest for European Security: From EDC to CFSP» MACMILAN PRESS LTD 2000 σελ. 39

¹⁷ Γεγονότα όπως η εισβολή της Σοβιετικής Ένωσης το 1979 στο Αφγανιστάν, της Αργεντινής στα Νησιά Φώκλαντ ή του Ισραήλ στο Λίβανο. Βλ. όπως παραπάνω σελ. 65

της Συνθήκης. Ωστόσο πρόκειται για ένα «διακυβερνητικό μηχανισμό των εξωτερικών πολιτικών «έξω» από το θεσμικό πλαίσιο της Κοινότητας¹⁸».

2.5 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η ΔΕΕ

Οι γεωπολιτικές αλλαγές στην Ευρώπη στο τέλος της δεκαετίας του '80 και ο Α΄ Πόλεμος του Κόλπου, πυροδότησαν νέες εξελίξεις στην ΕΚ. Τα γεγονότα αυτά ανέδειξαν την αδυναμία της ΕΚ σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας και την εξάρτηση στα θέματα αυτά των ευρωπαϊκών χωρών από Αμερική και NATO (Duke 2000). Στις πολλές συναντήσεις και συζητήσεις που έγιναν το 1990-91, όλοι οι ηγέτες των χωρών της ΕΚ συμφωνούσαν για μια ουσιαστική αλλαγή στα παραπάνω θέματα, διαφωνούσαν όμως για τον τρόπο προσέγγισης (υπερεθνική ή διακυβερνητική).

Τελικά επικράτησε η γαλλική πρόταση για ένα πυλωνικό οικοδόμημα, όπου στον πρώτο πυλώνα θα υπαγόταν οι ΕΚ, ΕΚΑΧ, ΕΚΑΕ (εφεξής θα αποκαλείται Ευρωπαϊκή Ένωση), στο δεύτερο υπάγεται η ΕΠΣ, η οποία μετονομάστηκε σε Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και στο τρίτο οι Εσωτερικές Υποθέσεις. Στον πρώτο πυλώνα η συνεργασία έχει υπερεθνικό χαρακτήρα, ενώ στο δεύτερο και τρίτο «κυριαρχεί η διακυβερνητική λογική¹⁹» (Παπαγιαννής 2011). Ένα πολύ σημαντικό στόχο σε σχέση με την ασφάλεια και άμυνα που εισάγει η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιγράφεται στο άρθρο Β (ΣΕΕ) και είναι:

«να επιβεβαιώσει την ταυτότητά της στη διεθνή σκηνή, ιδίως με την εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα²⁰». Σημαντικό κομμάτι της Συνθήκης σχετικά με την άμυνα και την ασφάλεια είναι και η δήλωση σχετικά με τη ΔΕΕ και την θέση της στην ΕΕ.

¹⁸ Ιωακειμίδης Π. «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ» ΤΟΜΟΣ Α΄ ΙΣΤΟΡΙΑ-ΘΕΣΜΟΙ-ΔΙΚΑΙΟ εκδ. Ι.Σιδερής 2001 σελ.575

¹⁹ Παπαγιαννής Δ. *ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ* εκδ. ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ 2011 Τέταρτη έκδοση σελ. 29

²⁰ https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf πρόσβαση 15/12/17

Στόχος για τη ΔΕΕ είναι «να αναπτυχθεί σταδιακά η ΔΕΕ σε αμυντική συνιστώσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και να ενισχύσει το ρόλο της «ενόψει μιας εν καιρώ προοπτικής για μια κοινή αμυντική πολιτική στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που θα μπορούσε να οδηγήσει εν καιρώ σε κοινή άμυνα συμβατή με εκείνη της Ατλαντικής Συμμαχίας»²¹. Στην προσπάθεια της να επαναφέρει τη ΔΕΕ ως συστατικό στοιχείο άμυνας για την ΕΕ, είναι φανερό η προσπάθεια που γίνεται για την κράτηση των ισορροπιών στις σχέσεις με το ΝΑΤΟ. Η ΔΕΕ βρίσκεται πλέον σε μια ιδιόμορφη θέση μεταξύ ΝΑΤΟ και ΕΕ και πρέπει να εξυπηρετεί βασικά δυο σκοπούς. Στο πλαίσιο της απόκτησης μιας ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας η ΔΕΕ μακροπρόθεσμα καλείται να παίξει ένα σημαντικό ρόλο, αντίστοιχο με την ΕΠΣ, δηλαδή με το καιρό να υιοθετείται μια κοινή άμυνα με τη ΔΕΕ ως «ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ΕΕ» (Duke 2000).

Από την άλλη υπάρχει μια έντονη ανησυχία (ειδικά από τη Μ. Βρετανία) για τις μελλοντικές σχέσεις με το ΝΑΤΟ²². Για το λόγο αυτό στη δήλωση που έκαναν τα εννέα κράτη μέλη της ΔΕΕ σχετικά με το ρόλο της σε σχέση με την ΕΕ και την Ατλαντική Συμμαχία, τονίζουν ότι η ΔΕΕ πρέπει να εξελίσσεται ως «ένα μέσο για την ενίσχυση του ευρωπαϊκού πυλώνα της Ατλαντικής Συμμαχίας»²³. Η δήλωση αυτή ενσωματώθηκε στην Τελική Πράξη της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, στο τμήμα των δηλώσεων.

2.6 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Αν και με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ έγιναν πολύ σημαντικά βήματα προς την ολοκλήρωση της ΕΕ, τα βήματα προς μια συγκροτημένη ασφάλεια και άμυνα ήταν πολύ δειλά. Η ανεπάρκεια αυτή συνίσταται σε δυο παράγοντες: α) αδυναμία στη λήψη αποφάσεων λόγω απαιτούμενης ομοφωνίας και β) η έλλειψη αμιγών ευρωπαϊκών εργαλείων στο επιχειρησιακό τομέα να αναλάβει οποιαδήποτε επιχειρησιακή δράση.

²¹ https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf πρόσβαση 15/12/17

²² «Οι ΗΠΑ υποστήριξαν ιστορικά έναν ισχυρότερο ρόλο για τη Δυτική Ευρώπη στο εσωτερικό της Συμμαχίας, αλλά ταυτόχρονα, όλες αυτές οι κινήσεις ερμηνεύτηκαν ως δυνητικά επιζήμιες για το ΝΑΤΟ και την ηγεσία των ΗΠΑ στο εσωτερικό της». Duke Simon «The Elusive Quest for European Security: From EDC to CFSP» MACMILAN PRESS LTD 2000 σελ. 92

²³ Duke Simon «The Elusive Quest for European Security: From EDC to CFSP» σελ. 108.

Οι παραλείψεις αυτές έγιναν ορατές στην αδυναμία διαχείρισης σημαντικών ζητημάτων όπως η Γιουγκοσλαβική κρίση. Η ανάγκη για μια επανεξέταση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας ήταν ένας από τους βασικούς λόγους που οδήγησε στη Διακυβερνητική Διάσκεψη του Τορίνο το 1996. Οι αποφάσεις για τις αλλαγές στις Συνθήκες εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ το 1997.

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ έγιναν βήματα που αφορούν τα μέσα πολιτικής της ΚΕΠΠΑ στη λήψη αποφάσεων και τον επιχειρησιακό τομέα. Στα μέσα πολιτικής της ΚΕΠΠΑ έκτος από άλλες προσαρμογές εισήχθη η “εποικοδομητική αποχή” ως ένα μέτρο το οποίο θα «ξεμπλόκαρε» τη λήψη αποφάσεων. Ένα άλλο σημαντικό μέτρο ήταν η δημιουργία της θέσης του Υπατού Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ. Στον επιχειρησιακό τομέα έχουμε τη σύσταση της Μονάδας Σχεδιασμού και Έγκαιρης Προειδοποίησης και τις αποστολές Petersberg (Petersberg Tasks), οι οποίες πλέον εντάσσονται στην αρμοδιότητα της ΕΕ²⁴.

2.7 Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Τη Συνθήκη του Άμστερνταμ θα τη διαδεχθούν μια σειρά συναντήσεων με πολλές σημαντικές συζητήσεις και αποφάσεις όπως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας το 1999 και τη δημιουργία της ΕΠΑΑ, το «Berlin Plus agreement» το 2003, η ανάπτυξη μιας στρατηγικής ασφάλειας για την Ευρώπη²⁵, με αποκορύφωμα τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009, η οποία αποτελεί τον «ακρογωνιαίο λίθο στην ανάπτυξη της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας»²⁶.

Η προηγούμενη Συνθήκη της Νίκαιας το 2000, δεν επέφερε ουσιαστικές αλλαγές στη θεσμική εξέλιξη της ΚΠΑΑ. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας το Δεκέμβριο του 2000 αποφασίστηκε να ενσωματώνονται στην ΕΕ οι

²⁴ Dehousse Franklin «After Amsterdam: A Report on the Common Foreign and Security Policy of the European Union» European Journal of International Law 9 (1998) σελ. 533-536

²⁵ Το 2003 ανατέθηκε στο Χάβει Σολάνα να αναπτύξει μια στρατηγική ασφάλειας για την Ευρώπη. Στο έγγραφο που συντάχθηκε, εξετάστηκε για πρώτη φορά το περιβάλλον ασφάλειας της ΕΕ και εντοπίστηκαν βασικές προκλήσεις ασφάλειας. Η εφαρμογή του εγγράφου αναθεωρήθηκε το 2008. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en ημερομηνία πρόσβασης 7/01/2018

²⁶ Βλ. παραπάνω

αρμοδιότητες της ΔΕΕ για τη διαχείριση των κρίσεων και ισχυροποιήθηκε ο ρόλος της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας.

Το διπλό «Όχι» στη Συνταγματική Συνθήκη από τη Γαλλία και την Ολλανδία το 2005, πάγωσε τις ελπίδες όλων των ευρωπαϊστών για μια πολιτική ένωση. Τη γενική απογοήτευση απαλύνει η δήλωση της νεοεκλεγμένης καγκελάρου της Γερμανίας A. Merkel ότι το Ευρωσύνταγμα δεν έχει πεθάνει. Όντως, το πνεύμα του σώζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην καινούργια Συνθήκη που υπεγράφη στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας το 2007. Εκτός από μεγάλες μεταρρυθμίσεις σε διάφορα ζητήματα η Συνθήκη της Λισαβόνας φέρνει αλλαγές και στην πολιτική ασφάλειας και άμυνας, αρχίζοντας από την ονομασία από Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας σε Κοινή (ΠΑΑ). Οι διατάξεις της σήμερα αποτελούν τη **νομική βάση** για την ΚΠΑΑ²⁷.

Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ) αποτελεί πλήρες τμήμα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της Ένωσης. Η ΚΠΑΑ καθορίζεται από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Το άρθρο 41 ρυθμίζει τη χρηματοδότηση της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ, ενώ η πολιτική περιγράφεται περαιτέρω στα άρθρα 42 έως 46, στο κεφάλαιο 2 τμήμα 2 του τίτλου V («Διατάξεις για την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας»), καθώς και στα πρωτόκολλα 1, 10 και 11 και στις δηλώσεις 13 και 14. Ο ιδιαίτερος ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ περιγράφεται στο άρθρο 36 της Συνθήκης ΣΕΕ²⁸.

Η δημιουργία κοινής αμυντικής πολιτικής

Με το άρθρο 42 ΣΕΕ, η Συνθήκη της Λισαβόνας τοποθετεί την ΚΠΑΑ στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και εξασφαλίζει την επιχειρησιακή ικανότητα στην Ένωση, η όποια βασίζεται σε στρατιωτικά και μη στρατιωτικά μέσα. Θέτει ως στόχο την επίτευξη μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η όποια θα οδηγήσει προοδευτικά σε κοινή άμυνα, ενώ σέβεται τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητα κρατών μελών ως μέλη του ΝΑΤΟ. Γιγαντιαία βήματα έχουν γίνει τα τελευταία δυο χρόνια -όπως θα δούμε παρακάτω- σε σχέση με το

²⁷ Αναλυτικά οι διατάξεις αυτές αναγράφονται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

²⁸ Όπως αυτό παρουσιάζεται στο κείμενο « Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας» http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_5.1.2.pdf πρόσβαση 26/01/2018

στόχο αυτό υλοποιώντας πολλές από τις διατάξεις που προβλέπονται στο Τμήμα 2 για την ΚΠΑΑ.

Η λήψη αποφάσεων

Η Συνθήκη της Λισαβόνας ορίζει την ομοφωνία ως κανόνα για τη λήψη αποφάσεων. Η λήψη των αποφάσεων σχετικά με τη ΚΠΑΑ γίνεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 42 ΣΕΕ), ύστερα από προτάσεις που υποβάλλονται από τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας²⁹. Εξαίρεση του κανόνα της ομοφωνίας αποτελεί ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ) και η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO), όπου οι αποφάσεις προβλέπεται να ληφθούν με ειδική πλειοψηφία.

Η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία

Η δημιουργία του πλαισίου για μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO), την θεσμοθέτηση της οποίας προβλέπει το άρθρο 42 § 6 ΣΕΕ «τα κράτη μέλη των οποίων οι στρατιωτικές ικανότητες πληρούν υψηλότερα κριτήρια και οι οποίες έχουν αναλάβει δεσμευτικές δεσμεύσεις μεταξύ τους στον τομέα αυτό με στόχο τις πιο απαιτητικές αποστολές». Για τα κράτη μέλη που δεν πληρούν τα κριτήρια ή που αναστέλλεται η συμμετοχή τους από τη συνεργασία «απαιτείται απόφαση του Συμβουλίου που λαμβάνεται με ειδική πλειοψηφία³⁰».

Είναι ίσως το πιο σημαντικό εργαλείο, το οποίο παρέχει η Συνθήκη για την ΚΠΑΑ, όμηρο μέχρι πρόσφατα των φόβων ότι αυτό θα δημιουργούσε ένα ευρωπαϊκό στρατό ή μια Ευρώπη δυο ταχυτήτων³¹. Στην εφαρμογή της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας, ενσαρκώνονται οι πιο φιλόδοξες προβλέψεις για μια στενότερη συνεργασία, χρησιμοποιώντας όλους τους θεσμούς, τα εργαλεία και τις χρηματοδοτικές πηγές για περισσότερα και

²⁹ Όπως αυτό παρουσιάζεται στο κείμενο «Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας» http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_5.1.2.pdf πρόσβαση 26/01/2018

³⁰ Ιωακείμης Π.Κ. «Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ Παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση» ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ 2008

³¹ The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA%282015%29570446_EN.pdf

καλύτερα εξοπλισμένα στρατεύματα³². Το Δεκέμβριο του 2017, με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 25 κράτη μέλη θεσμοθέτησαν τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία που προβλέπεται στην παρούσα διάταξη.

Η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής

Βασισμένη στο άρθρο V της αναθεωρημένης Συνθήκης Βρυξελλών (ΔΕΕ), το άρθρο 42§7 ΣΕΕ ορίζει ότι σε περιπτώσεις ένοπλης επίθεσης στην επικράτειά του, το επιτιθέμενο κράτος μέλος της ΕΕ μπορεί να επικαλεσθεί τη ρήτρα αυτή για να ζητήσει βοήθεια από τα άλλα κράτη μέλη, τα οποία «οφείλουν να του παράσχουν **βοήθεια και συνδρομή** με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους». Διαφοροποιείται όμως με το άρθρο V ΔΕΕ, το οποίο προβλέπει την υποχρέωση **αμοιβαίας άμυνας**. Έντονες συζητήσεις έχουν γίνει και έχει ζητηθεί αποσαφήνιση (ειδικά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) σε σχέση με τις προϋποθέσεις για την ενδεχόμενη επίκληση της διάταξης αυτής και ποιοι μηχανισμοί πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή³³. Ειδική πρόβλεψη υπάρχει και για τις ιδιαιτερότητες στο status κάποιων κρατών μελών που έχουν επιλέξει την ουδετερότητα. Δεν έχει γίνει ποτέ μέχρι σήμερα ενεργοποίηση της ρήτρας αυτής ή της ρήτρας για αλληλεγγύη από κανένα κράτος μέλος.

Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ)

Ένα σημαντικό κομμάτι των διατάξεων για την ΚΠΑΑ της Συνθήκης της Λισαβόνας (άρθρο 42§3 και 45) αφιερώνεται στη θεσμοθέτηση του ήδη υπάρχοντος από το 2004 οργανισμού, με απόφαση του Συμβουλίου, στο πλαίσιο Κοινών Δράσεων³⁴. Ο οργανισμός αυτός συμβάλλει στην ανάπτυξη των αμυντικών δυνατοτήτων, της ερευνάς, των προμηθειών, των εξοπλισμών και την εκτέλεση ευρέων και σημαντικών καθηκόντων, τα όποια προωθούν την ΚΠΑΑ. Με την τροποποίηση που έγινε το 2011 για την εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων, Επικεφαλής του ΕΟΑ ορίζεται ο Ύπατος Εκπρόσωπος.

³² The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA%282015%29570446_EN.pdf

³³ The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA%282015%29570446_EN.pdf

³⁴ Handbook on CSDP 3rd edition σελ.164

Η ρήτρα αλληλεγγύης

Η ρήτρα αλληλεγγύης (άρθρο 222 ΣΛΕΕ), υποδηλώνει τη δέσμευση της ΕΕ και των κρατών μελών να παρέχουν βοήθεια σε κράτος μέλος που γίνεται αντικείμενο τρομοκρατικού χτυπήματος, φυσικών ή ανθρωπογενών καταστροφών. Στην περίπτωση αυτή η ΕΕ παρέχει όλα τα μέσα που η ΚΠΑΑ διαθέτει (πολιτικές και στρατιωτικές δομές) και όλες τις δομές διαχείρισης κρίσεως της ΕΥΕΔ. Σχετικά με την εφαρμογή της ρήτρας αυτής έγινε κάποια πρόοδος με μια απόφαση του Συμβουλίου της 24 Ιουνίου 2014, με την οποία ορίζεται το Συμβούλιο ως αρμόδιο να εποπτεύει την εφαρμογή της ρήτρας αλληλεγγύης και των δράσεων σε επίπεδο ΕΕ και του συντονιστικού ρόλου του Υπάτου Εκπροσώπου³⁵.

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ)

Η δημιουργία της ΕΥΕΔ προβλέπεται με το άρθρο 27§3 ΣΕΕ ως επικουρικό όργανο στην εκτέλεση καθηκόντων του Υπάτου Εκπροσώπου της ΕΕ. Για την οργάνωση και τη λειτουργία της αποφασίζει το Συμβούλιο, με πρόταση του Υπάτου Εκπροσώπου μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και έγκριση της Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης λειτουργεί ήδη από το 2010 με την απόφαση 2010/427/ΕΕ³⁶.

Το Ταμείο Εκκίνησης

Στα άρθρα 41 και 42§2 ΣΕΕ ορίζονται οι κανόνες που διέπουν την χρηματοδότηση της ΚΠΑΑ. Συμφώνα με το άρθρο 41ΣΕΕ, με τις διοικητικές δαπάνες επιβαρύνεται ο προϋπολογισμός της ΕΕ. Οι επιχειρησιακές δαπάνες επιβαρύνουν επίσης τον προϋπολογισμό της ΕΕ, εφόσον δεν προκύπτουν από επιχειρήσεις που έχουν στρατιωτικές συνέπειες ή συνέπειες στον τομέα της άμυνας ή εφόσον το Συμβούλιο δεν αποφασίσει ομόφωνα διαφορετικά, συμφώνα με το άρθρο 42§2 ΣΕΕ³⁷. Δηλαδή οι πολιτικές αποστολές (civilian mission) της ΚΠΑΑ καλύπτονται από το ταμείο της ΚΕΠΠΑ. Για τις

³⁵ The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA%282015%29570446_EN.pdf

³⁶ Β. Χριστιανός Μ. Περάκης «Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας» Δεύτερη Έκδοση ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2013 σελ.52

³⁷ Financing of CSDP missions and operations
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/577958/EPRS_ATA\(2016\)577958_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/577958/EPRS_ATA(2016)577958_EN.pdf)

επιχειρήσεις που δεν εμπίπτουν παραπάνω και καλύπτονται από συνεισφορές των κρατών μελών ανάλογα με το ΑΕΠ τους, συνίστανται δυο μηχανισμοί: ο μηχανισμός Αθηνά και το Ταμείο Εκκίνησης. Το πρώτο λειτουργεί ήδη από το 2004 και αναμένεται να υπόκειται σε αναθεώρηση ο κατάλογος του έτσι ώστε να καλύψει περισσότερα βάρη των στρατιωτικών επιχειρήσεων όπως έχει ζητηθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.³⁸ Το Ταμείο Εκκίνησης, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 41§3 ΣΕΕ, βασίζεται επίσης στις συνεισφορές των κρατών μελών και έχει ως σκοπό τη χρηματοδότηση των προπαρασκευαστικών ενεργειών των αποστολών που προβλέπονται στο άρθρο 42§1 και 43 ΣΕΕ.

Συμπεράσματα

Η θεσμική εξέλιξη της ΚΠΠΑ έχει περάσει από ένα μακρύ και δύσκολο δρόμο. Ως ένα ευαίσθητο θέμα εθνικής κυριαρχίας, η επίτευξη συμφωνιών πολλές φορές ήταν αποτέλεσμα δύσκολων συμβιβασμών και πισωγυρισμάτων στο δρόμο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Παρόλα αυτά σήμερα η ΕΕ διαθέτει τα θεσμικά εργαλεία για την απόκτηση μιας ολοκληρωμένης Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Αυτό που απαιτείται πλέον είναι η πολιτική βούληση για την αντιμετώπιση από κοινού των προκλήσεων που η πραγματικότητα επιβάλλει.

³⁸ Financing the Common Security and Defence Policy European Parliament resolution of 21 May 2015 on financing the Common Security and Defence Policy (2014/2258(INI))

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

3. ΤΟ ΝΑΤΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΑ

Εισαγωγή

Για σχεδόν εβδομήντα χρόνια, το ΝΑΤΟ έχει παίξει βασικό ρόλο στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας Και Άμυνας. Είναι αναπόσπαστο κομμάτι στην ιστορία της και για το λόγο αυτό δεν μπορεί να παραλειφθεί από την παρούσα μελέτη. Όμως ο ρόλος αυτός αν και ήταν πολύτιμος, ειδικά στα πρώτα χρόνια ανασυγκρότησης της Δ. Ευρώπης, μακροπρόθεσμα λειτούργησε ως περιοριστικός παράγοντας στην απόκτηση μιας ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας όπως είδαμε και στην πρώτη ενότητα. Ο σκοπός του ΝΑΤΟ έχει αλλάξει από τότε που πρωτοσυστάθηκε αναλόγως με τις εκάστοτε προκλήσεις όμως η ουσία παραμένει ίδια: η υπεράσπιση της ελευθερίας των κρατών μελών του.

3.1 Το ιστορικό και ο σκοπός ίδρυσης του ΝΑΤΟ

Πέντε χρόνια μετά τη λήξη του ΔΠΠ η διεθνής πολιτική σκηνή έχει αλλάξει αρκετά. Η «μεγάλη συμμαχία» ΗΠΑ-Ρωσίας που γεννήθηκε στη διάρκεια του ΔΠΠ παύει να υφίσταται και τη θέση της παίρνει ένας ξέφρενος ανταγωνισμός για τις σφαίρες επιρροής των δυο υπερδυνάμεων, με την Ευρώπη να βρίσκεται στη μέση αυτού. Αμέσως μετά το τέλος του πολέμου, η Αμερική, η οποία οικονομικά βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με το υπόλοιπο καταστραμμένο από τον πόλεμο κόσμο, προσφέρεται να βοηθήσει τις ευρωπαϊκές χώρες να ανακάμψουν³⁹.

Η βοήθεια αυτή προϋποθέτει μια συνεργασία μεταξύ των χωρών αυτών και σηματοδοτεί την έναρξη μιας στενής συνεργασίας μεταξύ των

³⁹ Αμέσως μετά το τέλος του πολέμου η Αμερική είχε στείλει στην Ευρώπη βοήθεια σε διάφορες μορφές ύψους 9 δις δολάρια. Ακολούθησε το 1947 το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Ανάκαμψης ή όπως έγινε ευρύτερα γνωστό το σχέδιο Μάρσαλ, με μια μεγαλύτερη σε εύρος και ύψος βοήθεια των 13 δις δολάρια. Το σχέδιο Μάρσαλ διαδέχεται το Πρόγραμμα Αμοιβαίας Ασφάλειας το 1951 ύψους 7 δις δολάρια. Η βοήθεια αυτή προϋποθέτει μια στενή συνεργασία και κοινά όργανα διαχείρισης και γι' αυτό το λόγο ιδρύεται ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΕΚ) το 1948.

δυτικοευρωπαϊκών χωρών σε οικονομικό, πολιτιστικό και αμυντικό επίπεδο. Το τελευταίο το είδαμε παραπάνω με τη Συνθήκη των Βρυξελλών, μια προσπάθεια αμιγώς ευρωπαϊκή με στόχο, μεταξύ άλλων, την αμοιβαία άμυνα (άρθρο V). Όμως οι ηγέτες των Δυτικοευρωπαϊκών χωρών είχαν «πλήρη επίγνωση της στρατιωτικής τους αδυναμίας»⁴⁰ και ότι καμιά συμμαχία δεν θα ήταν σε θέση να αποκρούσει μια ενδεχόμενη σοβιετική επίθεση, χωρίς την αμερικανική συμμετοχή.

Για το λόγο αυτό, έπειτα από ευρωπαϊκές πιέσεις για μια στρατιωτική συμμαχία κυρίως από τη Βρετανία και τη Γαλλία, ιδρύεται ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (North Atlantic Treaty Organization ή NATO) τον Απρίλιο του 1949 στην Ουάσινγκτον⁴¹ λόγω μιας εξωστρέφειας που διέπει την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, που πρώτος είχε εφαρμόσει ο Woodrow Wilson, η Αμερική πολέμησε στην Ευρώπη και στους δυο παγκόσμιους πολέμους. Γιατί όμως οι ΗΠΑ να αναλάβουν τέτοιες στρατιωτικές υποχρεώσεις και μάλιστα σε μια εποχή που ο πόλεμος έχει τελειώσει;

Η απάντηση είναι σύνθετη και έχει γίνει αντικείμενο για πολλές μελέτες αλλά αν θα μπορούσε να συνοψίζεται σε τρεις λέξεις αυτές θα ήταν «οικονομικά και γεωστρατηγικά συμφέροντα». Άλλωστε, το πραξικόπημα της Πράγας (Φεβρουάριο 1948), ο αποκλεισμός του Βερολίνου (Ιούνιο 1948) και η έκρηξη ατομικής βόμβας το 1949 δεν άφησαν περιθώρια για δισταγμούς. Η σοβιετική απειλή ήταν ο βασικός λόγος που οδήγησε στη δημιουργία του NATO αλλά δεν ήταν ο μοναδικός.

Ο φόβος «μιας αναβίωσης του εθνικιστικού милитарισμού»⁴² στη Γερμανία ειδικότερα και σε όλη την Ευρώπη γενικότερα, ήταν ένας άλλος λόγος. Όλα αυτά, στο πλαίσιο μιας στενής συνεργασίας, μακροπρόθεσμα θα βοηθούσαν

⁴⁰ Ευάνθης Χατζηβασιλείου ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 19/02/2012 «Γιατί δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο» πρόσβαση 10/01/2018

⁴¹ Οι ιδρυτικές χώρες του NATO ήταν: ΗΠΑ, Καναδάς Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Δανία, Πορτογαλία, Ισλανδία. Το 1952 εισχωρεί η Ελλάδα με την Τουρκία και το 1955 η Δ. Γερμανία. Η σύνθεση αυτή θα παραμείνει ίδια μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου με εξαίρεση την Ισπανία που έγινε μέλος του 1982. Την πρώτη διεύρυνση μετά το '90 θα εγκαινιάσουν η Τσεχία, η Ουγγαρία, και η Πολωνία το 1999. Το Μάρτιο του 2004, άλλες χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ θα γίνουν μέλη της συμμαχίας: η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Ρουμανία, η Σλοβακία, η Σλοβενία. Και τέλος τον Απρίλιο του 2009, εισχωρούν οι Αλβανία, Κροατία και το Μαυροβούνιο το 2017 φτάνοντας τον αριθμό των κρατών μελών σε 28.

⁴² Βλ. A SHORT HISTORY OF NATO

https://www.nato.int/cps/su/natohq/declassified_139339.htm ημερομηνία πρόσβασης 11/01/2018

στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. Για το σκοπό που υπηρετούσε η Συμμαχία τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης της ο Λόρδος Ismay⁴³ πολύ περιφραστικά και εύστοχα είχε πει «να κρατήσει τη Σοβιετική Ένωση έξω, τους Αμερικανούς μέσα και τους Γερμανούς κάτω⁴⁴».

Μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου, το NATO θα επιδείξει μια αξιοθαύμαστη ικανότητα να μετεξελίσσεται και να προσαρμόζεται στις καινούργιες προκλήσεις. Στις τρεις Συνόδους ορόσημα για την πορεία του, (του Λονδίνου το 1990, της Ουάσινγκτον το 1999 και της Λισαβόνας το 2009) το NATO θα υιοθετήσει τρεις νέες Στρατηγικές Αντιλήψεις, με τις οποίες θα θέτει στόχους και προτεραιότητες για να ανταποκρίνεται σε αυτές τις προκλήσεις.

3.2 Τα βασικά άρθρα της Συνθήκης

Το άρθρο 5: η ρήτρα συλλογικής άμυνας

Ο πυρήνας της Βορειοατλαντικής Συνθήκης είναι το άρθρο 5, το οποίο αναφέρει ότι «μια ένοπλη επίθεση εναντίον ενός ή περισσότερων ... θα θεωρηθεί επίθεση εναντίον όλων». Το άρθρο αυτό έγινε αιτία πολλών συζητήσεων και αναστάτωσης για τους ευρωπαίους αξιωματούχους. Ο βασικός σκοπός που έπρεπε να εξυπηρετήσει το NATO, ήταν η άμεση αντίδραση σε περίπτωση εισβολής της Σοβιετικής Ένωσης. Το άρθρο αυτό, αν και φαινομενικά εκπληρώνει αυτό το σκοπό, στην πραγματικότητα του λείπει ένα βασικό στοιχείο: η άμεση εκτελεστικότητα. Δηλαδή αν μια χώρα δεχόταν μια τέτοια επίθεση τότε «όλα τα υπόλοιπα βρίσκονται «αυτομάτως» σε κατάσταση πολέμου με τον επιτιθέμενο»⁴⁵. Μια τέτοια εξουσιοδότηση όμως δεν μπορούσε να συμπεριληφθεί στη Συνθήκη γιατί το αμερικανικό Κογκρέσο πιθανώς θα την απέρριπτε επειδή -συνταγματικά- ήταν δική του αρμοδιότητα.

Ένα άλλο ερωτηματικό που δημιουργεί το άρθρο αυτό είναι και η παρακάτω συνέχεια του «θα επικουρεί το συμβαλλόμενο μέρος ή τα μέρη που δέχονται επίθεση, λαμβάνοντας ατομικά και σε συνεννόηση με τα άλλα μέρη τα μέτρα

⁴³ Ο Λόρδος Hastings Lionel Ismay ήταν ο πρώτος Γενικός Γραμματέας του NATO, το 1952.

⁴⁴ Βλ. NATO LEADERS

https://www.nato.int/cps/su/natohq/declassified_137930.htm ημερομηνία πρόσβασης 11/01/2018

⁴⁵ Ευάνθης Χατζηβασιλείου ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 19/02/2012 «Γιατί δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο» ημερομηνία πρόσβασης 12/01/2018

που κρίνει αναγκαία, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ένοπλων δυνάμεων». Αφήνει δηλαδή στη διακριτική ευχέρεια του κάθε κράτος μέλος το μέτρο και το μέγεθος συμμετοχής σε μια ενδεχόμενη επίθεση εναντίον άλλου κράτους. Όλο αυτό δημιούργησε μια κατάσταση ανασφάλειας για τους δυτικοευρωπαίους καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου⁴⁶.

Το άρθρο 3: ανάπτυξη της ικανότητας άμυνας

Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι «τα συμβαλλόμενα μέρη ... θα διατηρήσουν και θα αναπτύξουν την ατομική και συλλογική τους ικανότητα να αντισταθούν σε ένοπλη επίθεση» και έχει γίνει αιτία μόνιμων αντιπαραθέσεων στην εσωτερική πολιτική σκηνή των Ηνωμένων Πολιτειών, σχετικά με την ανάγκη, το ρόλο του NATO και την κατανομή των βαρών (burden share) της συμμαχίας⁴⁷. Η δυσφορία των μελών του Αμερικανικού Κογκρέσου τη δεκαετία του 1980-90 για τις δαπάνες της Αμερικανικής πλευράς για το NATO, ήταν τόσο μεγάλη που «είχαν γίνει πιο σημαντικές από τη στρατηγική αξία της στρατιωτικής παρουσίας⁴⁸» των αμερικανών στην Ευρώπη.

Ακόμα πιο πρόσφατα σε μια προσπάθεια για μεγαλύτερη οικονομική δέσμευση, στη Σύνοδο Κορυφής στην Ουαλία το 2014, αποφασίστηκε ότι κάθε κράτος μέλος του NATO πρέπει να δαπανήσει ένα ποσοστό 2% του ΑΕΠ για την άμυνα. Το στόχο αυτό για το έτος 2016 το έχουν φτάσει η Εσθονία, η Ελλάδα, η Πολωνία, η Μεγάλη Βρετανία και φυσικά η Αμερική⁴⁹.

⁴⁶ Η μοναδική φορά που ενεργοποιήθηκε το άρθρο 5 ήταν μετά την τρομοκρατική επίθεση στο Παγκόσμιο Εμπορικό Κέντρο και το Πεντάγωνο το 2001. Το 2003 το NATO ανέλαβε τη διοίκηση στρατευμάτων των Διεθνών Δυνάμεων Βοήθειας για την Ασφάλεια (ISAF) για την παρέμβαση στο Αφγανιστάν, που λειτουργούσε ως βάση για τους τρομοκράτες. Ο πόλεμος αυτός διήρκεσε έως το 2015 με εμπλοκή 130.000 στρατιωτών (στο αποκορύφωμα της αποστολής) από 51 χώρες.

Πηγή: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm

⁴⁷ Βλ. Frank R. Douglas The United States, NATO, and a New Multilateral Relationship σελ.13, σελ. 31 https://books.google.gr/books?id=ywDdraB4gV8C&pg=PP4&lpg=PP4&dq=.+Frank+R.+Douglas+The+United+States,+NATO,+and+a+New+Multilateral+Relationship&source=bl&ots=SBAbHO3IQW&sig=6z7f vLQ5_bYVZGkili22hJPCluw&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjulzL9e3ZA hXE_iwKHY1UBKcQ6AEIYTAJ#v=onepage&q=.%20Frank%20R.%20Douglas%20The%20United%20States%2C%20NATO%2C%20and%20a%20New%20Multilateral%20Relationship&f=false

⁴⁸ Βλ. Frank R. Douglas The United States, NATO, and a New Multilateral Relationship σελ. 40

⁴⁹ Communication from The Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions European Defence Action Plan COM(2016) 950 final

3.3 Οι εξελίξεις στις σχέσεις ΕΕ-NATO

Από μια άτυπη συνεργασία σε μια θεσμοθετημένη σχέση

Οι μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησε ο Μ. Gorbachev στο τέλος της δεκαετίας του 1980, σημειώνουν το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η απειλή για μια σύρραξη μεταξύ των επί 40 χρόνια αντιπάλων, δεν υφίσταται πια και το NATO πρέπει να επαναπροσδιορίσει το σκοπό της ύπαρξης του. Το έργο αυτό καλείται να διεκπεραιώσει η Σύνοδος Κορυφής του NATO στις Βρυξέλλες το 1989. Στην Επετειακή Δήλωση της Συνόδου παρουσιάστηκε το καινούργιο όραμα του NATO για την εδραίωση της ελευθερίας σε συνθήκες ειρήνης και ενισχυμένης σταθερότητας στην Ευρώπη⁵⁰. Όπως θα έλεγε ένα χρόνο αργότερα ο Manfred Wörner, στην καθοριστική για την πορεία του NATO Σύνοδο του Λονδίνου «Ο στόχος μας δεν είναι μόνο η διατήρηση της ειρήνης, αλλά και η οικοδόμηση της ειρήνης⁵¹».

Απαραίτητο για να το πετύχει αυτό ήταν «η αποτροπή της ανόδου του μαχητικού εθνικισμού και η δημιουργία της βάσης της συλλογικής ασφάλειας που θα ενθάρρυνε τον εκδημοκρατισμό και την πολιτική ολοκλήρωση στην Ευρώπη»⁵². Η Σύνοδος Κορυφής του 1990 στο Λονδίνο θα σημάνει την αρχή ενός «νέου και εκσυγχρονισμένου» NATO και την υιοθέτηση μιας καινούργιας Στρατηγικής Αντίληψης (Strategic Concept), η οποία θα είναι η ομαλή μετάβαση των χωρών του πρώην Ανατολικού μπλοκ σε ελεύθερες δημοκρατικές χώρες και η μείωση των πυρηνικών οπλών. Θέτει σε νέες βάσεις τις σχέσεις NATO – Σοβιετική Ένωση και προσκαλεί όλες τις χώρες του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας να σχηματίσουν μια καινούργια σχέση με το NATO. Αυτό ένα χρόνο αργότερα, στη Σύνοδο της Ρώμης, θα οδηγήσει στη δημιουργία του Συμβουλίου Συνεργασίας Βορείου Ατλαντικού (NACC) με τη συμμετοχή του NATO, Σοβιετικής Ένωσης και άλλων 11 χωρών.

Η Σύνοδος Κορυφής του 1994 στις Βρυξέλλες έχει ιδιαίτερη σημασία τόσο για την εξέλιξη του NATO, όσο και για τις εξελίξεις της σχέσης του NATO με την ΕΕ. Για το NATO ξεκινάει μια καινούργια πρωτοβουλία, για την ενίσχυση της

⁵⁰ <https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c891215a.htm>

⁵¹ https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_archives/20141218_C-VR-90-36-PART1.PDF

⁵² A SHORT HISTORY OF NATO

https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm

σταθερότητας και ασφάλειας, η Σύμπραξη για την Ειρήνη (Partnership for Peace). Πρόκειται για μια ενισχυμένη, ανοιχτή προς όλους⁵³, διμερής συνεργασία του ΝΑΤΟ με τρίτες χώρες. Η Σύνοδος επίσης δεσμεύεται για τη στήριξη της ΕΕ στην ανάπτυξη μιας Ευρωπαϊκής Ταυτότητας για την Άμυνα και Ασφάλεια (ΕΤΑΑ) σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το οποίο «σε μια μακροπρόθεσμη προοπτική μιας κοινής αμυντικής πολιτικής εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα μπορούσε να οδηγήσει εγκαίρως σε **μια κοινή άμυνα συμβατή** με αυτό της Ατλαντικής Συμμαχίας⁵⁴».

Με φόντο τα γεγονότα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Σύνοδος του Βερολίνου το 1996 δίνει ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στην απόκτηση της ΕΤΑΑ και την ανάπτυξη επιχειρησιακής δράσης από την ΕΕ, η οποία φαίνεται να αδυνατεί να αναλάβει οποιοδήποτε σχετικό ρόλο. Διευκολύνει τη δυνατότητα ανάληψης επιχειρήσεων εκτός Συμμαχίας υπό την ηγεσία της ΔΕΕ, όπως η IFOR εισάγοντας την έννοια *διακριτά αλλά όχι χωριστά* (separable but not separate). Η προώθηση της ιδέας για Συνδυασμένες Κοινές Επιχειρησιακές Δυνάμεις (Combined Joint Task Forces) ήταν ουσιώδης για να αποκτήσει η ΔΕΕ πρόσβαση στα στοιχεία του ΝΑΤΟ και την περαίωση καθηκόντων τύπου Petersberg.

Στη Σύνοδο της Ουάσιγκτον το 1999, καλωσορίζει τα νέα κράτη μέλη (Τσεχία, Ουγγαρία, και Πολωνία) και υπενθυμίζει ότι η Βορειοατλαντική Συμμαχία είναι ανοιχτή για να υποδεχτεί και αλλά ευρωπαϊκά κράτη εφόσον πληρούν τα κριτήρια. Δίνει την έγκριση της για την καινούργια Στρατηγική Αντίληψη⁵⁵ και θέτει νέες προτεραιότητες σε συνδυασμό πάντα με τις δεσμεύσεις που απορρέουν από την ιδρυτική Συνθήκη της Ουάσιγκτον. Στον απόηχο της Γάλλο-βρετανικής δήλωσης του Saint Malo, χαιρετά τις προσπάθειες της ΕΕ

⁵³ Μέχρι το 2011, η συνεργασία αυτή απευθυνόταν μόνο σε χώρες του ευρώ-ατλαντικού χώρου. Από το 2011 μπορούν να συμμετέχουν χώρες από το Μεσογειακό Διάλογο, την Πρωτοβουλία συνεργασίας της Κωνσταντινούπολης ή τους παγκόσμιους εταίρους.

Βλ. https://www.nato.int/cps/su/natohq/topics_50349.htm

⁵⁴ https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24470.htm?mode=pressrelease

⁵⁵ «Η νέα Αντίληψη παρουσιάζει την προσέγγιση της Συμμαχίας στην Ασφάλεια κατά τον 21ο Αιώνα, επιβεβαιώνοντας τη σημασία του υπερατλαντικού δεσμού και της συντήρησης των στρατιωτικών ικανοτήτων της Συμμαχίας. Εξετάζει το ρόλο άλλων σημαντικών στοιχείων της ευρείας προσέγγισης της Συμμαχίας σχετικά με τη σταθερότητα και την ασφάλεια, ειδικότερα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Ασφάλειας και Άμυνας, την πρόληψη συγκρούσεων και τη διαχείριση κρίσεων, τη σύμπραξη, τη συνεργασία και το διάλογο, τη διεύρυνση, τον έλεγχο εξοπλισμών, τον αφοπλισμό και τη μη-διάδοση (πυρηνικών όπλων)». Βλ. Λεωνίδας Μαρκαντωνάτος ΝΑΤΟ – Ιστορία, Καταστατικό, Δομή και Λειτουργία

για αυτόνομη δράση με νέες αποστολές και την ανάγκη αποφυγής των αλληλοεπικαλύψεων. Με το άρθρο 10 επιβεβαιώνεται η πρόσβαση της ΕΕ στη στρατιωτική δομή του NATO, πράγμα το οποίο οδηγεί πλέον στην ανάγκη για μια θεσμοθετημένη σχέση μεταξύ NATO-ΕΕ.

Οι θεσμοθετημένες (institutionalised) σχέσεις ΕΕ-NATO ξεκίνησαν το 2001⁵⁶ και βασιστήκαν σε όλα τα μέτρα που είδαμε παραπάνω, ειδικά στις συμφωνίες μεταξύ ΔΕΕ-NATO, οι οποίες εγκαινιαστήκαν στη Σύνοδο του Βερολίνου το 1996. Για να γίνει μια λεπτομερής ρύθμιση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων, ξεκίνησε διαβουλεύσεις στο πλαίσιο μιας μόνιμης συνεργασίας ΕΕ-NATO, το οποίο ολοκληρώθηκε το 2003. Η συμφωνία που πρόέκυψε ονομάστηκε Berlin plus και στην ουσία εξασφάλισε μια μεγαλύτερη πρόσβαση στον εξοπλισμό (στρατιωτικό και διοικητικό) του NATO⁵⁷. Η αποστολή Concordia στην πΓΔΜ, ήταν το πρώτο αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας και αντικατέστησε τη νατοϊκή επιχείρηση Allied Harmony. Αν και γενικότερα στις επίσημες δηλώσεις της η αμερικανική πλευρά επικροτεί τις προσπάθειες για αυτόνομη δράση της ΕΕ σε θέματα ασφάλειας και άμυνας, υπάρχει μια ανησυχία ότι αυτό θα καθιστούσε το NATO περιττό⁵⁸. Μετά όμως τα γεγονότα του 2001, η Αμερική αλλάζει τις προτεραιότητες της με μια στροφή προς την Ανατολή (Αφγανιστάν, Ιράκ), οπότε η ανάληψη δράσεων για τη διαχείριση κρίσεων και την πρόληψη συγκρούσεων από την ΕΕ είναι πλέον επιθυμητή.

Η μορφή του πολέμου στο 21^ο αιώνα έχει αλλάξει. Η τρομοκρατία, ο υβριδικός πόλεμος, οι κυβερνοεπιθέσεις απειλούν πλέον την ασφάλεια των πολιτών. Το NATO προσαρμόζεται στην καινούργια πραγματικότητα και το 2010 στη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας παρουσιάζει τη νέα Στρατηγική Αντίληψη, η οποία «καθορίζει το όραμά μας για τη Συμμαχία για την επόμενη

⁵⁶ Η απόφαση να συνεργαστεί σε θέματα ασφάλειας επανέρχεται στις 24 Ιανουαρίου 2001, όταν ο Γενικός Γραμματέας του NATO και η Προεδρία της ΕΕ αντάλλαξαν επιστολές που καθορίζουν το πεδίο συνεργασίας και τις λεπτομέρειες διαβούλευσης μεταξύ των δύο οργανισμών. Η συνεργασία επιταχύνθηκε από τότε, ιδίως με την υπογραφή του ορόσημου "Διακήρυξη του NATO-ΕΕ για την ΕΠΑΑ" (Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας), η οποία άνοιξε το δρόμο για τις συμφωνίες "Βερολίνο +" με τη θέσπιση των ρυθμίσεων "Βερολίνου Plus"

βλ. <https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>

⁵⁷ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. παρακάτω Η Συμφωνία Berlin plus στη σελ. 33

⁵⁸ Ο Joachim A. Koops έχει παρουσιάσει μια λεπτομερή μελέτη σε σχέση με αυτό στο περιοδικό «European Security» με τίτλο Theorising inter-organisational relations:» The "EU-NATO relationship" as a catalytic case study» σελ. 315-339 ISSN: 0966-2839 (Print) 1746-1545 (Online) Journal homepage: <http://www.tandfonline.com/loi/feus20>

δεκαετία: είναι σε θέση να υπερασπιστεί τα μέλη της από το πλήρες φάσμα των απειλών, ικανή να διαχειριστεί ακόμη και τις πιο δύσκολες κρίσεις.»⁵⁹

Η Σύνοδος του NATO τον Ιούλιο του 2016 στη Βαρσοβία έχει διπλό ενδιαφέρον: πρώτον για την επιλογή της χώρας που έγινε η Σύνοδος⁶⁰ και δεύτερον για τη νέα προσέγγιση στη στρατηγική εταιρική σχέση (strategic partnership) ΕΕ-NATO. Μετά τη στροφή του ενδιαφέροντος της Αμερικής προς το Ειρηνικό το 2012 (pivot to Asia)⁶¹, οι κοινές δηλώσεις ΕΕ-NATO προκαλούν ενδιαφέρον και θυμίζουν έντονα το πνεύμα που διατυπώθηκε ένα μήνα νωρίτερα στην Παγκόσμια Στρατηγική. Στο ίδιο κείμενο γίνεται αναφορά στο NATO ως ο «ακρογωνιαίος λίθος στην ευρώ-ατλαντική ασφάλεια για σχεδόν 70 χρόνια».

«Η ΕΕ δείχνει να ξαναανακαλύπτει την «κρυφή γοητεία» του NATO» (Κοππά 2017) και το γεγονός είναι ότι και οι δυο μαζί ξαναανακάλυψαν τη Ρωσία. Οι εισβολές της Ρωσίας το 2008 στη Γεωργία και το 2014 στην Ουκρανία, η τοποθέτηση πυραύλων στο Καλίνινγκραντ που συνορεύει με την Πολωνία και τη Λιθουανία, «αναβάθμισαν» τη Ρωσία σε εχθρική χώρα με αναλυτές να κάνουν εκτίμηση των στρατιωτικών δυνάμεων των δυο χωρών (Ρωσία – Αμερική)⁶². Επίσης, σε επίσημη ιστοσελίδα του NATO «NATO-Russia relations: the facts» απαντάται σε διάφορες κατηγορίες προς αυτό, από Ρώσους αξιωματούχους.

⁵⁹ Βλ. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68828.htm

⁶⁰ «Δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί ότι βασικός στόχος ήταν η δημοσιοποίηση των σχεδίων της Συμμαχίας για την ενίσχυση της παρουσίας των συμμαχικών δυνάμεων στα ανατολικά σύνορα της Ευρώπης προς τη Ρωσία, που θα ενδυνάμωνε την αποτρεπτική ικανότητα της Συμμαχίας». Βλ. Μαριάννα Κοππά «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές» Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2017 σελ. 160

⁶¹ «Η «Στροφή προς την Ασία» ήταν μια από τις κεντρικές πρωτοβουλίες της εξωτερικής πολιτικής του Obama. «Πρόκειται για μια στρατηγική επανεξισορρόπησης των συμφερόντων των ΗΠΑ από την Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή προς την Ανατολική Ασία» Βλ. What Exactly Does It Mean That the U.S. Is Pivoting to Asia? <https://www.theatlantic.com/china/archive/2013/04/what-exactly-does-it-mean-that-the-us-is-pivoting-to-asia/274936/>

⁶² Βλ. US forces could potentially lose next war to Russia or China, warns sobering Rand report <https://www.cnn.com/2017/12/09/us-could-potentially-lose-next-war-to-russia-or-china-warns-rand.html>

NATO Would Be Totally Outmatched In A Conventional War With Russia

https://www.huffingtonpost.com/entry/nato-war-with-russia_us_59381db9e4b0b13f2c65e892

Όλα αυτά φαίνεται πως συνέβαλαν στις δηλώσεις ΕΕ-NATO για την έμπρακτη συνεργασία σε διαφόρους τομείς όπως⁶³:

- αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών, μεταξύ άλλων με την ανάπτυξη συντονισμένων διαδικασιών
- επιχειρησιακή συνεργασία στη θάλασσα και στο πεδίο της μετανάστευσης
- συντονισμός σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα στον κυβερνοχώρο
- ανάπτυξη συνεκτικών, συμπληρωματικών και διαλειτουργικών αμυντικών δυνατοτήτων
- διευκόλυνση ενίσχυσης της αμυντικής βιομηχανίας καθώς και της έρευνας στον τομέα της άμυνας
- εντατικοποίηση του συντονισμού στις ασκήσεις
- ανάπτυξη της δυνατότητας των ανατολικών και νοτίων εταίρων στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας

Για την εφαρμογή της κοινής δήλωσης υιοθετήθηκαν 40 προτάσεις σε 7 τομείς και συμπεριλήφθησαν στις τρεις προτεραιότητες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 2016. Σε δυο εκθέσεις (Μάιος και Ιούνιος 2017) παρουσιάζεται η πρόοδος που έχει γίνει στην εφαρμογή των παραπάνω προτάσεων και το Δεκέμβριο 2017, από τη συνεργασία ΕΕ-NATO, προκύπτει μια νέα δέσμη προτάσεων. Αφορούν σε συγκεκριμένες δράσεις όπως καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τις υβριδικές απειλές, τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια και τη στρατιωτική κινητικότητα.

Συμπέρασμα

Το NATO στηρίζει την άμυνα της ΕΕ για περίπου εξήντα χρόνια. Εκφράζει τη στενή διατλαντική σχέση με τις ΗΠΑ, μια σχέση που παρά τις διακυμάνσεις

⁶³ Όπως αυτά παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα
<http://www.consilium.europa.eu/el/meetings/international-summit/2016/07/08-09/>

της, βασίζεται σε κοινά συμφέροντα και κοινές αξίες. Λειτουργήσε ως αποτρεπτικός παράγοντας για τη Σοβιετική Ένωση κατά τον Ψυχρό Πόλεμο και ως πάροχος ασφάλειας μετά τη διάλυση του Ανατολικού μπλοκ. Ως βασικός εταίρος, συνέβαλε στη διαμόρφωση της ΚΠΑΑ παρέχοντας στρατιωτικά μέσα και ικανότητες. Οι προσπάθειες για μια κοινή ευρωπαϊκή άμυνα, δεν επηρεάζουν το ρόλο του ΝΑΤΟ, αφού η συμβατική άμυνα της ΕΕ συνεχίζει να παραμένει αποκλειστική του αρμοδιότητα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

4. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΠΑΑ

Εισαγωγή

Σε αυτήν την ενότητα θα δούμε την εξέλιξη της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Παραπάνω είδαμε τη θεσμική εξέλιξη αυτής, η οποία με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, εξασφαλίζει τα εργαλεία για την επίτευξη μιας κοινής προσέγγισης και συντονισμένης δράσης. Η παρουσίαση της εξέλιξης αυτής θα γίνει μέσω μιας step by step προσέγγισης, παρουσιάζοντας τα σημαντικότερα γεγονότα και το πώς αυτά διαμόρφωσαν την ΚΠΑΑ. Σημείο αφετηρίας είναι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η Συνθήκη του Μάαστριχτ, με την οποία ξεκινάνε ουσιαστικά και οι πρώτες προσπάθειες για τη θεμελίωση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας.

4.1 Πρώτη περίοδος 1990-2003: από μια Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην ΕΠΑΑ

Ο πρώτος ενθουσιασμός μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, άφησε τη θέση του σε μια μεγάλη ανησυχία για την επόμενη μέρα. Η κόλλα που κρατούσε ενωμένη την Ευρώπη, η Σοβιετική Ένωση, δεν υπήρχε πια. Η διάλυση του ανατολικού μπλοκ από τη μια και η ένωση της Γερμανίας από την άλλη, επανέφεραν τους παλιούς φόβους μιας αναζωπύρωσης του εθνικισμού, ο οποίος *«με την πτώση του τοίχου του Βερολίνου ήταν παρών όσο ποτέ σε ένα κόσμο όπου εθνικές εντάσεις, η αμφισβήτηση συνόρων και στρατηγικές αντιπαλότητες, από το 1949 έως 1989 απλώς είχαν αναβληθεί ενόψει μιας σύγκρουσης υπερδυνάμεων»* (Howorth 2014).

Όλα αυτά σε συνδυασμό με το υπαρξιακό ζήτημα του ΝΑΤΟ και την αναθεώρηση της στάσης των αμερικανών σε σχέση με την παραμονή τους στην Ευρώπη⁶⁴, ανάγκασαν τα κράτη μέλη της ΕΚ να αναζητούν μια δική τους

⁶⁴ «Η εξαφάνιση της σοβιετικής απειλής μειώνει επίσης το αμερικανικό ενδιαφέρον για ευρωπαϊκά προβλήματα. Για παράδειγμα, ως αποτέλεσμα των συμφωνιών αφοπλισμού που υπογράφηκαν κατά την περίοδο του Gorbachev, τα αμερικανικά στρατεύματα που τοποθετήθηκαν στη Δυτική Ευρώπη

αμυντική ταυτότητα (ESDI). Η προσπάθεια αυτή αντικατοπτρίζεται στο άρθρο Β (ΣΕΕ) της Συνθήκης του Μάαστριχτ όπως είδαμε παραπάνω⁶⁵. Οι αλλαγές που επέφερε η Συνθήκη του Μάαστριχτ ήταν σημαντικές, αλλά αρκετά αόριστες ως προς το χρονικό όριο και τον τρόπο υλοποίησης *«συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα»*.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια αδυναμία εκ μέρος της ΕΕ να φτιάξει τις υποδομές για τη διαχείριση κρίσεων. Η περίπτωση της Γιουγκοσλαβικής κρίσης ήταν η απόδειξη για αυτή την αδυναμία *«..... η ΕΚ / ΕΕ δεν διέθετε δομές που να καλύπτουν το ανθρώπινο δυναμικό ή τους οικονομικούς πόρους που απαιτούνται για την αντιμετώπιση μιας κρίσης αυτού του μεγέθους»* (Duke 2000). Η διαχείριση της κρίσης, η οποία έγινε *de jure* από το NATO αλλά *de facto* από την Αμερική (ειδικά στη περίπτωση του Κοσσόβου), έδειξε για άλλη μια φορά την εξάρτηση της Ευρώπης όσον αφορά στην αμυντική της πολιτική.⁶⁶

Μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997), η ΕΕ προτίθεται να παίξει ένα ενεργό ρόλο στη διεθνή σκηνή εξασφαλίζοντας «τα αναγκαία μέσα και το δυναμικό για να αναλάβει τις ευθύνες της για μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας και άμυνας⁶⁷». Η ένταξη των αποστολών Petersberg στην αρμοδιότητα της ΕΕ ήταν ένα σημαντικό βήμα προς αυτό, ακολουθούμενη από την εγκαίνιαση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ) στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας το 1999.

4.2 Η Γάλλο-βρετανική δήλωση του Saint Malo: ένα κομβικό σημείο

έχουν μειωθεί σε 100.000 άνδρες». Dehousse Franklin «After Amsterdam: A Report on the Common Foreign and Security Policy of the European Union» European Journal of International Law 9 (1998) σελ. 533-536

⁶⁵ Δες την παρούσα εργασία σελ. 10

⁶⁶ «Η προθυμία των ΗΠΑ να συμμετάσχουν ή όχι είναι σαφώς κρίσιμη για σχεδόν οποιαδήποτε ενδεχόμενη στρατιωτική επιχείρηση. Οι σύμμαχοι της Αμερικής στο NATO φαίνονται να μην έχουν ούτε τη δυνατότητα, ούτε τη βούληση να τοποθετήσουν τις δικές τους ειρηνευτικές επιχειρήσεις». Duke Simon «The Elusive Quest for European Security: From EDC to CFSP» MACMILAN PRESS LTD 2000 σελ. 222

⁶⁷ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΟΛΩΝΙΑΣ 3 ΚΑΙ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 1999 <http://www.consilium.europa.eu/media/21063/91438.pdf> ημερομηνία πρόσβασης 18/01/2018

Πριν το Συμβούλιο της Κολωνίας είχε προηγηθεί μια γαλλοβρετανική συνάντηση το Δεκέμβριο του 1998 στο Saint Malo (Γαλλία) μεταξύ του Γάλλου πρόεδρου Jacques Chirac και του πρωθυπουργού Tony Blair⁶⁸. Με την κοινή δήλωση ο Tony Blair ανοίγει μια νέα σελίδα στις βρετανικές θέσεις, οι οποίες ήταν πάντα αντίθετες στην απόκτηση μιας ανεξάρτητης ευρωπαϊκής άμυνας⁶⁹. Η μεγάλη σημασία της δήλωσης αυτής, έκτος από το περιεχόμενο, έγκειται ακριβώς σε αυτό το γεγονός. Τα βασικά σημεία που δηλώνουν την πρόθεση αυτή είναι⁷⁰:

- I. Η ανάγκη για την ΕΕ να είναι σε θέση να παίζει ένα βασικό ρόλο στη διεθνή σκηνή.
- II. Η δήλωση ότι η ΕΕ πρέπει να έχει την ικανότητα αυτόνομης δράσης σε θέματα ασφάλειας και άμυνας, έτσι ώστε να μπορέσει να ανταποκρίνεται σε διεθνείς κρίσεις.
- III. Η ΕΕ πρέπει να αποκτήσει τις κατάλληλες δομές και την ικανότητα ανάλυσης των καταστάσεων, έτσι ώστε να μπορέσει να πάρει αποφάσεις και να εγκρίνει στρατιωτικές δράσεις.
- IV. Η Ευρώπη πρέπει να ενισχυθεί με ένοπλες δυνάμεις, οι οποίες θα μπορέσουν να αντιδρούν ταχύτατα και να υποστηρίζονται από ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία και τεχνολογία.

Αυτό που πρέπει να αποσαφηνίσουμε εδώ είναι ότι μια ανεξάρτητη αμυντική πολιτική δεν σήμαινε και μια παρέκκλιση από την πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών και του NATO. Ανέκαθεν, ακόμα και στις πρόσφατες εξελίξεις που

⁶⁸ «... Tony Blair, δικαιολογώντας τον νέο ενθουσιασμό της Βρετανίας για την κοινή άμυνα» είπε: «Εμείς οι Ευρωπαίοι θα πρέπει να μην αναμένουμε από τις Ηνωμένες Πολιτείες να πρέπει να παίζουν κάποιο ρόλο σε κάθε αναταραχή που λαμβάνει χώρα στην αυλή μας». Βλ. Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΕ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ Αθήνα 2004 σελ. 105

⁶⁹ Είναι γνωστές οι βρετανικές θέσεις σε σχέση με την πολιτική άμυνας. Αυτό θα αλλάξει με την ανάληψη της εξουσίας το Μάιο το 1997 από το Εργατικό Κόμμα, μετά από 17 χρονιά, και του Tony Blair. Αν και στην αρχή είχε τοποθετηθεί εναντίον του σχεδίου για τη σχέση ΕΕ-ΔΕΕ, ασκώντας βέτο, στη συνέχεια αποφασίζει να παίξει ένα ηγετικό ρόλο στη διαμόρφωση ευρωπαϊκών πολιτικών. Τις προθέσεις αυτές εκφράζει στη δήλωση του ο Robin Cook (υπουργός Εξωτερικών) το φθινόπωρο του 1997 «(η MB) τώρα διαθέτει μια κυβέρνηση με την ασφαλή πλειοψηφία και ισχυρό ηγέτη, ικανό να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία να διαμορφώσει την κατεύθυνση της Ευρώπης» (Duke 2000). Ειδικά σε θέματα ασφάλειας και άμυνας η Αγγλία θέτει καινούργιες προτάσεις όπως η εισαγωγή τέταρτου πυλώνα για θέματα ΚΠΑΑ, η οποία δεν έγινε δεκτή. Στα πλαίσια αυτής της πρωτοβουλίας ήταν και η γαλλοβρετανική δήλωση, η οποία έδωσε μια δυνατή ώθηση στην πανευρωπαϊκή συνεργασία σε θέματα ασφάλειας και άμυνας.

⁷⁰ Franco-British St. Malo Declaration (4 December 1998)

https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html ημερομηνία πρόσβασης 18/01/2018

θα δούμε παρακάτω, η ΕΕ πάντα προσέχει να το υπογραμμίζει αυτό. Αυτό που οι γαλλοβρετανοί προτίθενται να αλλάξουν είναι ο ρόλος του «θεατή» που μέχρι τότε έπαιζε η ΕΕ. Με τη δήλωση αυτή τίθενται τα θεμέλια για την απόκτηση θεσμών λήψης αποφάσεων και τα μέσα εφαρμογής αυτών. Η γαλλοβρετανική συναίνεση αποτέλεσε τη βάση για μια διευρυμένη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

4.3 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας και η δημιουργία της ΕΠΑΑ

Τη δήλωση του Saint Malo έσπευσε να θεσμοθετήσει έξι μήνες αργότερα (Ιούνιο 1999) το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας. Έχοντας ως σημείο αναφοράς τη δήλωση του Saint Malo και την κοινή βούληση για την απόκτηση μιας Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ ή ESDP) τα μέλη του Συμβουλίου συμφωνήσαν⁷¹:

- I. Η ΕΕ πρέπει να έχει τη στρατιωτική ικανότητα να ανταποκρίνεται αυτόνομα στις διεθνείς κρίσεις.
- II. Αυτό θα οδηγήσει στη σύσταση του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων, της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας, της Στρατιωτικής Επιτροπής της ΕΕ και του Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ.
- III. Για στρατιωτικές επιχειρήσεις, οι δυνάμεις μπορούν να αντληθούν είτε από περιουσιακά στοιχεία του ΝΑΤΟ είτε από εθνικές ή πολυεθνικές συνεισφορές.

Επιπλέον, για την ανάλυση, το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή επιχειρήσεων αποφασίστηκαν⁷²:

Τακτικές (ή ειδικές) συνεδριάσεις του **Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων**, με τη συμμετοχή, κατά περίπτωση, των Υπουργών Άμυνας,

Μόνιμο όργανο στις Βρυξέλλες την **Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας** (ΕΠΑ), η οποία θα απαρτίζεται από μόνιμους αντιπροσώπους με πολιτική/στρατιωτική πείρα

⁷¹https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en

⁷² Όπως αυτά παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-99-2_el.htm πρόσβαση 19/01/2018

Μια **Στρατιωτική Επιτροπή** της ΕΕ, η οποία θα απαρτίζεται από στρατιωτικούς αντιπροσώπους, και η οποία θα υποβάλλει συστάσεις στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας

Ένα **στρατιωτικό επιτελείο** ΕΕ που θα περιλαμβάνει Κέντρο Αντιμετώπισης Κρίσιμων Καταστάσεων

Αλλα μέσα, όπως Δορυφορικό Κέντρο, Ινστιτούτο Μελετών για Θέματα Ασφάλειας⁷³

Επιπλέον στη συνάντηση αυτή ορίστηκε ο Ύπατος Εκπρόσωπος για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (Javier Solana), μια θέση που δημιουργήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ.

Η απόφαση που ξεσήκωσε συζητήσεις όμως ήταν αυτή που αφορούσε τη ΔΕΕ και τη μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων της, στην ΕΕ. Με την απόφαση αυτή, όλες οι λειτουργίες της ΔΕΕ οι οποίες είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση των καθηκόντων Petersberg, θα υπάγονται πλέον στην ΕΕ αποσκοπώντας στην κατάργηση του οργανισμού αυτού «οπότε η ΔΕΕ, ως οργανισμός, θα έχει ολοκληρώσει τους σκοπούς της»⁷⁴.

Αυτό, σε συνδυασμό με την ανάληψη ανεξάρτητων από το ΝΑΤΟ επιχειρήσεων, δημιούργησαν καχυποψίες στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού που θεωρούσε ότι μια τέτοια απόφαση θα καθιστούσε περιττή τη βορειοατλαντική Συμμαχία. Ωστόσο άθικτες παρέμειναν οι εγγυήσεις για τη συλλογική άμυνα, το βασικό άρθρο της ΔΕΕ.

Ένα άλλο ζήτημα που κρίθηκε απαραίτητο για να επιτύχει η δημιουργία της ΚΠΑΑ, ήταν οι αρχές που θα διέπουν την πολιτική αυτή. Οι αρχές αυτές είναι πέντε⁷⁵:

- Ι. Η δυνατότητα όλων των κρατών μελών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των μη συνδεδεμένων μελών, να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα στις επιχειρήσεις της ΕΕ ·

⁷³ Και οι δυο θεσμοί ανήκαν στη δικαιοδοσία της ΔΕΕ όπως και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ), ο οποίος βασίστηκε στα θεμέλια που έθεσε η οργάνωση και η ομάδα εξοπλισμών στο πλαίσιο της ΔΕΕ.

⁷⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-99-2_el.htm πρόσβαση 19/01/2018

⁷⁵ Bl. eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en πρόσβαση 19/01/2018

- II. Ικανοποιητικές ρυθμίσεις για τα ευρωπαϊκά μέλη του NATO που δεν είναι κράτη μέλη της ΕΕ για να εξασφαλίσουν την πληρέστερη δυνατή συμμετοχή τους στις επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ, αξιοποιώντας τις υφιστάμενες ρυθμίσεις διαβούλευσης στο πλαίσιο της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) ·
- III. Ρυθμίσεις για να διασφαλιστεί ότι όλοι οι συμμετέχοντες σε επιχείρηση υπό την ηγεσία της ΕΕ θα έχουν ίσα δικαιώματα όσον αφορά στη διεξαγωγή της εν λόγω επιχείρησης, με την επιφύλαξη της αρχής της αυτονομίας λήψης αποφάσεων της ΕΕ, ιδίως του δικαιώματος του Συμβουλίου να συζητά και να αποφασίζει θέματα των αρχών και της πολιτικής
- IV. Την ανάγκη εξασφάλισης της ανάπτυξης αποτελεσματικής αμοιβαίας διαβούλευσης, συνεργασίας και διαφάνειας μεταξύ του NATO και της ΕΕ ·
- V. Η εξέταση των τρόπων εξασφάλισης της δυνατότητας συμμετοχής των συνδεδεμένων εταίρων της ΔΕΕ.

4.4 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι

Την αποφασιστικότητα των κρατών μελών να αποκτήσουν «την ικανότητα αυτόνομης δράσης σε θέματα ασφάλειας και άμυνας» θα το επιβεβαιώσουν άλλη μια φορά έξι μήνες αργότερα, το Δεκέμβριο του 1999, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι. Είναι εντυπωσιακή η ταχύτητα με την οποία κινείται η ΕΕ και την απάντηση πρέπει να την ψάξουμε στην ανάγκη αντιμετώπισης της Γιουγκοσλαβικής κρίσης (ειδικά στο Κόσσοβο)⁷⁶ και της σχέσης ΕΕ-ΗΠΑ. Η ψυχρότητα μεταξύ των δυο ηπείρων είχε ξεκινήσει ήδη «από το 1997 με το

⁷⁶ «Όπως υποστηρίζει ο J.A.C. Lewis, «πολύ πιστεύουν ότι το Κόσσοβο έκανε περισσότερο για το σκοπό της ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας τους τελευταίους έξι μήνες από όσα τα προηγούμενα έξι χρόνια της περισυλλογής». Βλ. Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΕ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ εκδόσεις Ι. ΣΗΔΕΡΗΣ Αθηνά 2004 σελ. 144

αμερικανικό αίτημα για μεγαλύτερη πίεση στον Σαντάμ Χουσεΐν αλλά και με αφορμή το Κόσσοβο⁷⁷».

Ενώ στο Συμβούλιο της Κολωνίας θεσμοθετήθηκαν οι δομές για την υλοποίηση της δήλωσης του Saint Malo, το Συμβούλιο του Ελσίνκι δημιουργεί την ικανότητα της ΕΕ να αναπτύσσει και να διατηρήσει επιχειρησιακές δυνάμεις. Η υιοθέτηση του πρωταρχικού στόχου (Headline Goal) για την ανάπτυξη «στρατιωτικών δυνατοτήτων» τα όποια θα μπορούσαν να αναπτυχθούν εύκολα και ταχεία, προαπαιτούσε την εθελοντική εθνική και πολυεθνική προσπάθεια. Γι' αυτό το λόγο μέχρι το 2003 το Συμβούλιο έβαλε στόχο να δημιουργηθούν ευέλικτες δυνάμεις ικανές να αναπτυχθούν μέσα σε 60 ημέρες.

Οι δυνάμεις αυτές, οργανωμένες σε επίπεδο στρατιωτικών σωμάτων (50-60 χιλιάδες άτομα), θα έπρεπε «να είναι στρατιωτικά αυτόρκες και να διαθέτουν το απαιτούμενο δυναμικό διοίκησης, ελέγχου και συλλογής πληροφοριών, την υλικοτεχνική υποδομή, τις υπηρεσίες υποστήριξης της μάχης και επιπλέον, κατά περίπτωση, αεροπορικά και ναυτικά στοιχεία»⁷⁸, έτσι ώστε να εκπληρώνουν τα καθήκοντα Petersberg. Τα σώματα αυτά έπρεπε να παραμείνουν σε ετοιμότητα για τουλάχιστον ένα χρόνο. Με το Συμβούλιο του Ελσίνκι πήρε σάρκα και οστά η (Κοινή) Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (Κ)ΕΠΑΑ).

4.5 Η Συμφωνία Berlin plus

Οι προσπάθειες για τη βελτίωση της ικανότητας της ΕΕ να διαχειρίζεται αυτόνομα (σύμφωνα με τη δήλωση του Saint Malo) σε θέματα που αφορούν στην ασφάλεια και άμυνα, δημιούργησε ένα ζήτημα στις σχέσεις NATO-ΕΕ. Όντας για περίπου 50 χρόνια κάτω από την ομπρέλα του NATO, η προσπάθεια αυτή για ανεξάρτητη αμυντική πολιτική είχε δημιουργήσει μια αμηχανία στις διμερείς εταιρικές σχέσεις. Αν και γινόταν μια προσπάθεια με συνεχείς δηλώσεις όπως αυτή του Γάλλου πρόεδρου Jacques Chirac ότι «οι

⁷⁷ Δημήτρης Π. Σωτηρόπουλος «ΗΠΑ και Ευρώπη απομακρύνονται» Πηγή http://www.saith.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=110:2012-12-28-17-07-29&catid=84&Itemid=473 πρόσβαση 20/01/2018

⁷⁸ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/ACFA4C.htm

προσπάθειες της ΕΕ θα ήταν σε πλήρη αρμονία με το ΝΑΤΟ⁷⁹» υπήρχε μια έντονη ανησυχία για το μέλλον της συνεργασίας.

Στις αποφάσεις που έλαβε το Συμβούλιο της Κολωνίας γίνεται αναφορά σε αυτήν τη συνεργασία και τους πόρους του ΝΑΤΟ που η ΕΕ θα μπορούσε να αντλήσει. Ήδη είχε γίνει δέσμευση σχετικά το 1996 στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ στο Βερολίνο, αλλά με τις τελευταίες εξελίξεις στις προσπάθειες της ΕΕ για μια ΕΤΑΑ, έπρεπε να γίνει μια προσαρμογή της συμφωνίας αυτής μέσα σε ένα πλαίσιο θεσμοθετημένων σχέσεων. Γι' αυτό το λόγο στις 16 Δεκεμβρίου 2002 έγινε μια δήλωση ΝΑΤΟ-ΕΕ σε σχέση με τη διμερή συμφωνία, τη Συμφωνία Berlin plus, που επιτρέπει στην ΕΕ «να αξιοποιεί τα περιουσιακά στοιχεία και τις ικανότητες του ΝΑΤΟ για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων υπό την ηγεσία της ΕΕ». Η συμφωνία αυτή περιλαμβάνει⁸⁰:

- Συμφωνία ασφαλείας ΝΑΤΟ-ΕΕ που καλύπτει την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών βάσει αμοιβαίων κανόνων προστασίας της ασφάλειας.

- Εξασφάλιση της πρόσβασης στις ικανότητες προγραμματισμού του ΝΑΤΟ για επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ ·

- Διαθεσιμότητα πόρων και δυνατοτήτων του ΝΑΤΟ για πολιτικές και στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ.

- Διαδικασίες απελευθέρωσης, παρακολούθησης, επιστροφής και ανάκλησης των πόρων και δυνατοτήτων του ΝΑΤΟ.

- Όροι αναφοράς για τη χρήση του ΝΑΤΟΣ DSACEUR (Αναπληρωτής Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής της Ευρώπης) για τη διοίκηση επιχειρήσεων υπό την ηγεσία της ΕΕ.

- Διευθετήσεις διαβούλευσης ΕΕ-ΝΑΤΟ στο πλαίσιο μιας επιχείρησης υπό την ηγεσία της ΕΕ που χρησιμοποιεί τα περιουσιακά στοιχεία και τις ικανότητες του ΝΑΤΟ.·

⁷⁹Kenneth Payne «The European Security and Defence Policy and the future of NATO» σελ. 24 Πηγή <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.137.2820&rep=rep1&type=pdf> πρόσβαση 20/01/2018

⁸⁰ Όπως παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en

-Διακανονισμοί για συνεκτικές και αμοιβαία ενισχυτικές απαιτήσεις όσον αφορά στις ικανότητες, και ιδίως η ενσωμάτωση, στο πλαίσιο του αμυντικού σχεδιασμού του ΝΑΤΟ, των στρατιωτικών αναγκών και ικανοτήτων που ενδέχεται να απαιτούνται για στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ.

Με τη συμφωνία αυτήν ρυθμίστηκε λοιπόν ένα πλαίσιο μόνιμης συνεργασίας και οι τεχνικές λεπτομέρειες για τη διαχείριση κρίσεων υπό την ηγεσία της ΕΕ η οποία θα βασίζεται στα περιουσιακά στοιχεία και τις ικανότητες του ΝΑΤΟ. Με την ολοκλήρωση της συμφωνίας κατέστη δυνατή η έναρξη δυο στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ Concordia (2003) και EUFOR Althea (2004).

4.6 Μια ασφαλής Ευρώπη μέσα σε έναν καλύτερο κόσμο: η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΑΣ)

Η αμερικανική εισβολή στο Ιράκ⁸¹ και ο διχασμός που προκάλεσε στην Ευρώπη το Μάρτιο του 2003, για άλλη μια φορά επιβεβαίωσε αυτό που είχε δείξει η κρίση στην πρώην Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία: η ΕΕ είχε ανάγκη για συνοχή και μια στρατηγική. Η οποία στρατηγική που ακολούθησε μέχρι τη Συνθήκη του Άμστερνταμ η ΕΕ είχε άτυπη μορφή και βασιζόταν στη διπλωματία, στην εξωτερική εμπορική πολιτική και τη βοήθεια που πρόσφερε στις τρίτες χώρες (the European way).

Με τα παραπάνω γεγονότα, τα κράτη μέλη συνειδητοποίησαν την ανεπάρκεια της και την ανάγκη μιας κοινής στρατηγικής. Ο Javier Solana ως Υπάτος Εκπρόσωπος επιφορτίστηκε με το έργο αυτό και το Δεκέμβριο του 2003 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επίσημα υιοθέτησε την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ESS). Το κείμενο που φέρει τον τίτλο «Μια ασφαλής Ευρώπη μέσα σε έναν καλύτερο κόσμο» αναλύει και καθορίζει το περιβάλλον

⁸¹ « Η αμερικανική εισβολή στο Ιράκ δημιούργησε ένα βαθύ χάσμα στην Ευρώπη, ανάμεσα σε αυτούς που ήθελαν να σταθούν δίπλα στον πιο σημαντικό σύμμαχο τους, ότι και να γίνει, και εκείνοι που ένιωθαν ότι δεν μπορεί να ακολουθηθεί κάποιος, ακόμα και σύμμαχος, όταν παραβιάζει ξεκάθαρα τις δικές του αρχές».

Βλ. HANDBOOK ON CSDP THE COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY OF THE EUROPEAN UNION τρίτη έκδοση σελ. 28

ασφάλειας, τις βασικές προκλήσεις και τις συνέπειες αυτών στην πολιτική της ΕΕ. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο World Trade Center και στο Πεντάγωνο, άλλαξαν τον τρόπο αντίληψης της απειλής βάζοντας την τρομοκρατία ψηλά στην ατζέντα με τις προτεραιότητες τόσο στην Αμερική όσο και στην Ευρώπη. Οι βασικές απειλές που διακρίνονται είναι:

1) Η τρομοκρατία, 2) η εξάπλωση των όπλων μαζικής καταστροφής, 3) οι περιφερειακές συγκρούσεις, 4) η αποσάθρωση του κράτους, 5) το οργανωμένο έγκλημα.

Η κεντρική ιδέα της στρατηγικής θα γίνει η «αποτελεσματική πολυμέρεια» ως μια απάντηση στη μονομερή δράση της Αμερικής στο Ιράκ. Επίσης η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας θέτει τους στόχους για την προάσπιση της ασφάλειας και την προαγωγή των αξιών της. Το 2016, η Federica Mogherini η τρέχουσα Υπάτος Εκπρόσωπος για την ΚΕΠΠΑ παρουσιάζει την καινούργια στρατηγική: την Παγκόσμια Στρατηγική για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας.

Συμπεράσματα

Η περίοδος 1993-2003 ήταν καταλυτική για τη θεμελίωση της ΚΠΑΑ. Όλες οι προκλήσεις, εσωτερικές και εξωτερικές, συνέβαλαν στη διαμόρφωση της πολιτικής αυτής. Τα κράτη μέλη της ΕΕ συνειδητοποίησαν ότι για να ανταποκρίνονται στις διεθνείς προκλήσεις και να διασφαλίσουν τη δική τους ασφάλεια, πρέπει να αναπτύξουν μια αμοιβαία συνεργασία. Σημαντικός παράγοντας της ΚΠΑΑ παραμένει η συνεργασία με το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ.

4.7 Η δεύτερη περίοδος 2004-2013: από την ΕΠΑΑ στην ΚΠΑΑ

Μετά τις σημαντικές εξελίξεις στην πολιτική ασφάλειας και άμυνας της προηγούμενης περιόδου, οι προτεραιότητες της ΕΕ φαίνεται πως αλλάζουν. Η μεγάλη διεύρυνση της ΕΕ με δέκα καινούργια⁸² μέλη το 2004, η επικύρωση

⁸²Το 2004, η Κύπρος, η Τσεχία, η Σλοβακία, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Μάλτα και η Σλοβενία εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ήταν η μεγαλύτερη

του Ευρωπαϊκού Συντάγματος (και η αποτυχία αυτής) μονοπωλούν το ενδιαφέρον των ευρωπαϊκών ηγετών. Παρόλα αυτά δυο επιτυχίες σημειώνονται στα θέματα ασφάλειας και άμυνας το 2004.

Η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (European Defense Agency (EDA) το Ιούλιο του 2004, επικεφαλής του οποίου είναι ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΚΕΠΠΑ. Τα κύρια καθήκοντα του ΕΟΑ είναι να προωθεί τη συνεργασία, να ξεκινά νέες πρωτοβουλίες και να προτείνει λύσεις για τη βελτίωση των αμυντικών ικανοτήτων, να βοηθήσει τα κράτη μέλη που το επιθυμούν να αναπτύσσουν κοινές αμυντικές ικανότητες⁸³. Το 2017 διευρύνθηκαν τα καθήκοντα του οργανισμού.

Ένα άλλο γεγονός ήταν η δημιουργία των Μάχιμων Μονάδων (Battle groups) το Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς. Πρόκειται για «στρατιωτικές μονάδες ταχείας ανάπτυξης που υποστηρίζουν την ΚΠΑΑ⁸⁴» στο πλαίσιο της ταχείας αντίδρασης στη διαχείριση κρίσεων από την ΕΕ που υπογράμμισε το Συμβούλιο του Ελσίνκι. Οι Μάχιμες Μονάδες έχουν πολυεθνική χαρακτήρα και αποτελούνται από δεκαοκτώ τάγματα 1500 στρατιωτών από τα οποία τα δυο είναι, εναλλάξ, σε ετοιμότητα για μια εξάμηνη περίοδο. Έχουν ταχύτητα ανάπτυξης 5-10 ημερών, και είναι σε πλήρη λειτουργία από το 2007⁸⁵. Συστάθηκαν ύστερα από πρόταση της Γαλλίας, Γερμανίας και Μεγάλης Βρετανίας και υπάγονται στον έλεγχο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου⁸⁶. Από τότε που συστάθηκαν, οι Μάχιμες Μονάδες δεν έχουν αναλάβει καμιά αποστολή, λόγω έλλειψης χρηματοδότησης.

διεύρυνση, με δέκα καινούργια μέλη, η πλειοψηφία των οποίων προέρχονταν από το πρώην Ανατολικό μπλοκ.

⁸³ https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eda_el

⁸⁴ Μαριλένα Κοππά «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές» Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2017 σελ. 114

⁸⁵ Παρόλη την ετοιμότητα τους, οι Μάχιμες Μονάδες δεν έχουν αναλάβει καμιά επιχείρηση λόγω της μη χρηματοδότησης των επιχειρήσεων μάχης της ΕΕ. Το κώλυμα αυτό αναμένεται να λυθεί με τη θέσπιση της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO) (Δεκέμβριος 2018) και αναθεώρησης του μηχανισμού Αθηνά για τη χρηματοδότηση κοινών εξόδων των στρατιωτικών αποστολών και επιχειρήσεων της ΕΕ

⁸⁶ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/33557/eu-battlegroups_en

4.8 Στόχοι της ΚΠΑΑ (Headline Goals)

Η αμυντική ικανότητα της ΕΕ εκφράζεται με την ανάληψη δράσεων σε στρατιωτικές (military) επιχειρήσεις και μη στρατιωτικές (civilian) αποστολές⁸⁷. Οι αποστολές αυτές περιλαμβάνουν: ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, αποστολές πρόληψης συγκρούσεων, αποστολές επέμβασης μάχιμων δυνάμεων στη διαχείριση κρίσεων, κοινές δράσης αφοπλισμού, αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων και επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων.

Οι πρωταρχικοί στόχοι (Headline Goals) σχεδιαστήκαν να διασφαλίσουν στην ΕΕ τη στρατιωτική δυνατότητα να διεξάγει αποστολές στο πλαίσιο των καθηκόντων Petersberg. Όπως είδαμε και πιο πάνω, με σκοπό την εφαρμογή της συμφωνίας της Κολωνίας ότι η ΕΕ θα πρέπει να διαθέτει αυτόνομη στρατιωτική ικανότητα αντιμετώπισης κρίσεων, το Συμβούλιο του Ελσίνκι έθεσε τον Πρωταρχικό Στόχο (Helsinki Headline Goal). Το 2004, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναθεωρεί τους στόχους και προχωρά σε μια πιο ολοκληρωμένη και ποιοτική προσέγγιση και καθορίζει έναν νέο στόχο, τη βελτίωση των ικανοτήτων. Η δημιουργία των Battle groups (Μάχιμες Μονάδες) αποτέλεσε και το βασικό στόχο του Πρωταρχικού Στόχου 2010 (HLG 2010), στόχος όποιος έχει ήδη επιτευχθεί.

Πολιτικός πρωταρχικός στόχος (Civilian Headline goal)

Πρωταρχικός όμως στόχος της ΚΠΑΑ παραμένει η πολιτική διαχείριση κρίσεων και η ΕΕ καθοδηγείται από τους πολιτικούς στόχους. Οι στόχοι αυτοί έγιναν πιο συγκεκριμένοι στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Feira (Πορτογαλία) και αφορούν στους έξι τομείς: την αστυνόμευση, το κράτος δικαίου, την πολιτική διοίκηση και την πολιτική προστασία. Ιδιαίτερη βαρύτητα η ΕΕ δίνει στο τομέα της αστυνόμευσης και βάζει στόχο την παροχή από τα κράτη μέλη

⁸⁷ Από το 2003, η ΕΕ έχει αναλάβει και εκτελέσει 34 αποστολές και επιχειρήσεις σε τρεις ηπείρους (Ευρώπη, Ασία, Αφρική) . Από αυτές 22 ήταν μη στρατιωτικές αποστολές και 11 στρατιωτικές και μια στο Νταρφουρ, ανάμεικτη. Σήμερα είναι σε εξέλιξη 10 μη στρατιωτικές αποστολές και 6 στρατιωτικές επιχειρήσεις. Βλ.

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/csdp_missions_and_operations_factsheet.pdf

5000 αστυνομών, με 1000 αξιωματικούς σε υψηλή ετοιμότητα⁸⁸ για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων.

Οι πολιτικοί στόχοι διαμορφώνονται συνέχεια, ανάλογα με τις προκλήσεις και τις ανάγκες που η ΕΕ καλείται να λάβει δράση. Μετά την Feira, το Συμβούλιο του Göteborg το 2001 έθεσε καινούργιους στόχους που αφορούσαν το κράτος δικαίου, το 2008 μεταρρυθμίσεις στην ασφάλεια, τον αφοπλισμό, την αποστράτευση και επανένταξη. Στο Πολιτικό Πρωταρχικό Στόχο 2010 (CHG 2010), έκτος από τη διαδικασία ανάπτυξης ικανοτήτων, τα κράτη μέλη έθεσαν στόχο το συγχρονισμό με τους Στρατιωτικούς Πρωταρχικούς Στόχους 2010 (Military Headline Goals).

4.9 Καθορισμός προτεραιότητας δράσεων για την άμυνα 2013

Μετά τις γενναίες μεταρρυθμίσεις της Συνθήκης της Λισαβόνας, οι δράσεις της ΕΕ στα θέματα ασφάλειας και άμυνας είναι ελάχιστες. Η οικονομική κρίση που πλήττει τα περισσότερα κράτη μέλη από το 2008 έχει αλλάξει κατά πολύ τις προτεραιότητες της ΕΕ. Οι συζητήσεις και διαπραγματεύσεις πλέον επικεντρώνονται στην θεσμοθέτηση μηχανισμών για τη διάσωση των Νοτίων χωρών (Πορτογαλία, Ισπανία και Ελλάδα) από τη χρεοκοπία και την επανεκκίνηση της οικονομίας.

Ενώ η Ευρώπη παλεύει με την οικονομική κρίση, οι χώρες στα Νότια και Νοτιοανατολικά σύνορα της, έχουν εμπλακεί σε διαδηλώσεις, ταραχές και εμφύλιους πολέμους. Η αραβική άνοιξη που ξεκίνησε το 2010 στη Τυνήσια, ως αναζήτηση για «πολιτική μεταρρύθμιση και κοινωνική δικαιοσύνη⁸⁹», οδήγησε σε βίαιες συγκρούσεις, θάνατο άμαχων και μια μεγάλη ανθρωπιστική κρίση. Η ΕΕ αναπτύσσει μια στρατιωτική επιχείρηση στη λιβύη, ως παροχή βοήθειας στις προσπάθειες του ανθρωπιστικού οργανισμού του ΟΗΕ στην περιοχή.

⁸⁸ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en πρόσβαση 25/01/2018

⁸⁹ PowerPolitics «Αραβική Άνοιξη: Η Μάχη Για Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» 15 Μάιος 2017 πρόσβαση 27/01/2018

Μετά την αποτυχία διαχείρισης της Γιουγκοσλαβικής κρίσης, η επιχείρηση αυτή ήταν ιδανική για να την Ευρώπη να επιδοκιμάσει την ικανότητα της σε μια «υψηλής έντασης» σύγκρουση χωρίς τη συμμετοχή των αμερικανών. Η παρουσία της αποστολής EUFOR Libya, ήταν τόσο απογοητευτική που ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Alain Juppé δήλωσε ότι «η *αμυντική πολιτική της ΕΕ ήταν νεκρή*⁹⁰». Η άρνηση κρατών μελών της ΕΕ για οποιαδήποτε στρατιωτική παρέμβαση, οδήγησαν σε μια υπαρξιακή κρίση της ΚΠΑΑ⁹¹.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 20 Δεκεμβρίου 2013, επικεντρώνεται στη στενότερη συνεργασία και την αύξηση αποτελεσματικότητας της ΚΠΑΑ σε συνθήκες περιορισμένου προϋπολογισμού. Για την επίτευξη αυτών θέτει προτεραιότητες σε τρεις άξονες:

- ❖ Αύξηση της αποτελεσματικότητας, της προβολής και του αντίκτυπου της ΚΠΑΑ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τονίζει τη σημασία της συνεργασίας και συνοχής μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ και την ανάγκη να αναπτύξουν στρατιωτικά και μη μέσα, με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα. Επίσης, τα κράτη μέλη πρέπει να είναι σε θέση να αντιδρούν σε προκλήσεις, εσωτερικές ή εξωτερικές, που σχετίζονται με την ασφάλεια της Ευρώπης και ζητά⁹²:

- Πλαίσιο πολιτικής για την κυβερνοάμυνα,
- Ευρωπαϊκή στρατηγική θαλάσσιας ασφάλειας, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις των κρατών μελών και ένα σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στη θάλασσα,
- την αντιμετώπιση οριζόντιων θεμάτων όπως η λαθρομετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία,
- προώθηση της στήριξης της ΚΠΑΑ προς τρίτες χώρες και περιφέρειες, ώστε να έχουν τη δυνατότητα βελτίωσης στη διαχείριση των συνόρων,

⁹⁰Daniel Keohane «Libyan Lessons for Europe» CARNEGIE EUROPE 02 Φεβρουαρίου 2016 πρόσβαση 27/01/2018

⁹¹Μαριλένα Κοππά «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές» Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2017 σελ. 227

⁹² Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 20 Δεκεμβρίου 2013

-να ενισχυθεί περισσότερο η συνεργασία για την αντιμετώπιση προκλήσεων σχετικά με την ενεργειακή ασφάλεια.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογραμμίζει επίσης, τη δέσμευση της Ένωσης προς τους διατλαντικούς και περιφερικούς εταίρους της.

❖ Ενίσχυση της ανάπτυξης των δυνατοτήτων

Για άλλη μια φορά, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επισημαίνει τη ζωτική σημασία της συνεργασίας για την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων, τη διόρθωση ελλείψεων και την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων (duplication). Τα κράτη μέλη πρέπει να συμπράττουν από κοινού ώστε να «εντείνεται η αποτελεσματικότητα των πόρων και να εξασφαλιστεί η διαλειτουργικότητα με άλλους οργανισμούς όπως το NATO»⁹³. Με την υποστήριξη του ΕΟΑ, αποφασίζει να αναπτυχθούν δυνατότητες για:

-τα μη επανδρωμένα τηλεκατευθυνόμενα αεροσκάφη (RPAS), των προγραμμάτων που σχετίζονται με αυτά και τη δημιουργία δικτύου χρηστών μεταξύ κρατών μελών που διαθέτουν RPAS,

-τη δημιουργία ικανότητας εναέριου ανεφοδιασμού καυσίμων (air-to-air refueling),

- τη δορυφορική επικοινωνία (SATCOM)

-την ασφάλεια στο κυβερνοχώρο

Το Ε. Συμβούλιο δίνει έμφαση στη διαφάνεια, την ανταλλαγή πληροφοριών, την υιοθέτηση καλών πρακτικών (όπως το Ευρωπαϊκό Επιτελείο Εναέριων Μεταφορών EATC) και την ενίσχυση των μη στρατιωτικών δυνατοτήτων.

❖ Ενίσχυση της αμυντικής βιομηχανίας της Ευρώπης

Σχετικά με την αμυντική βιομηχανία, το Ε. Συμβούλιο, εστιάζει στη ανάγκη μιας «πιο ολοκληρωμένης, βιώσιμης, καινοτόμου και ανταγωνιστικής

⁹³Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 20 Δεκεμβρίου 2013

Ευρωπαϊκής Βιομηχανικής και Τεχνολογικής Βάσης στον τομέα της Άμυνας (ΕΒΤΒΑ)⁹⁴». Η ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας είναι πολύ σημαντική και παίζει ένα διπλό ρόλο: στην άμυνα εξασφαλίζεται η επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα και ο εφοδιασμός, ενώ στην οικονομία να δώσει ώθηση στην απασχόληση, την καινοτομία και την ανάπτυξη. Συνεπώς, είναι πολύ ουσιώδες τα κράτη μέλη να επενδύσουν στην έρευνα και τεχνολογία (Ε&Τ), προκειμένου η ΕΕ να διασφαλίσει τον εκσυγχρονισμό και την ανταγωνιστικότητα στην αμυντική τεχνολογία. Για την πρόσβαση, στήριξη και τη διευκόλυνση των ΜΜΕ που σχετίζονται με τις αλυσίδες εφοδιασμού στο τομέα της άμυνας, το Ε. Συμβούλιο προτείνει μέτρα όπως επίσης και για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2013 έδωσε μια καινούργια ώθηση στη ΚΠΑΑ, υπογραμμίζοντας για άλλη μια φορά τη σημασία της, την ανάγκη στενής συνεργασίας τόσο μεταξύ των κρατών μελών, όσο και με τους εταίρους. Τα μέτρα για την αύξηση αποτελεσματικότητας ήταν ένα άλλο πολύ σημαντικό σκέλος των συζητήσεων της Συνόδου, αν λάβει κανείς υπόψη ότι πρώτον λόγω έλλειψης συνεργασίας και συντονισμού συνεργειών υπάρχει σοβαρό πρόβλημα απόδοσης και αποτελεσματικότητας⁹⁵ και δεύτερον λόγω κρίσης υπάρχει μια τάση μείωσης δαπανών στον αμυντικό⁹⁶ τομέα σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο⁹⁷. Είναι κατανοητή η μείωση αυτή σε τέτοιες οικονομικές συγκυρίες, αλλά δεδομένων των επικρατούμενων συνθηκών στα σύνορα της Ευρώπης, τα όποια γίνονται «όλο και πιο ασταθές» (Howorth & Menon 2015), κάτι τέτοιο δείχνει μια πολιτική μυωπία⁹⁸.

⁹⁵ Από τα στοιχεία του ΕΟΑ για το έτος 2013 δαπανήθηκαν για την άμυνα 186 δις € από τα κράτη μέλη, ποσό το οποίο αντιστοιχεί στο ήμισυ των δαπανών των ΗΠΑ, η αποτελεσματικότητά τους όμως αντιστοιχεί στο 10-15% των Αμερικανών.

⁹⁶ «Τα κράτη μέλη ξόδεψαν συλλογικά € 251 δις το 2003. Το ποσό αυτό έπεσε σε € 205 δις το 2007. Μέχρι το 2012, το ποσό αυτό είχε πέσει στα € 190 δις. Οι τρέχουσες εκτιμήσεις του προϋπολογισμού προβλέπουν περαιτέρω μείωση (2012-2020) από 190 σε 147 δις. Ευρώ (-11 έως -33% 10). Βλ. The Cost of Non-Europe in Common Security and Defense Policy Cone 4/2013

⁹⁷ «...το επίπεδο της χρηματοδότησης για τις μη στρατιωτικές αποστολές ΚΠΑΑ δυνάμει του κεφαλαίου του προϋπολογισμού της ΕΕ για την ΚΕΠΠΑ έχει μειωθεί κατά τα τελευταία έτη... εκφράζει τη λύπη του, διότι οι μη στρατιωτικές αποστολές έχουν πληγεί από τη γενικευμένη έλλειψη πιστώσεων πληρωμών...» Έκθεση σχετικά με τη χρηματοδότηση της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας 22/4/2015

⁹⁸ Jolyon Haworth & Annand Menon « Wake up, Europe! » Global Affairs Published online: 28 Jan 2015

Η αβεβαιότητα για τη στάση της Ρωσίας απέναντι στις χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ, η Μέση Ανατολή που βρίσκεται σε ένα χάος ήδη από το 2011, απαιτούσαν πιο ουσιαστικές αποφάσεις, οι οποίες όμως δεν πάρθηκαν⁹⁹. Και όντως λίγους μήνες μετά, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και η προσάρτηση της Κριμαίας σ' αυτήν απέδειξε πανηγυρικά τη στρατιωτική αδυναμία της ΕΕ. Η αντίδραση της ΕΕ ήταν η καταδίκη της εισβολής αυτής ως «επιθετική πράξη» κατά της Ουκρανίας και η λήψη εμπορικών κυρώσεων. Το επόμενο διάστημα χαρακτηρίζεται από πολλές άτυπες συναντήσεις που σχετίζονται με την προσέγγιση της ΕΕ σε εξωτερικές συγκρούσεις και κρίσεις (Μάιος 2014), τη στρατηγική Θαλάσσιας Ασφάλειας (Ιούνιο 2014), την κυβερνοάμυνα, χωρίς ωστόσο ουσιαστικές μεταβολές στην πολιτική ασφάλειας και άμυνας.

4.10. Οι επιπτώσεις του Brexit και της εκλογής Trump στην ΚΠΑΑ

Η ανθρωπιστική κρίση που βιώνουν τα τελευταία χρόνια οι χώρες της Μέσης Ανατολής και Αφρικής, έχει ως αποτέλεσμα μια μεγάλη εκτόπιση του πληθυσμού των χωρών αυτών. Η Ευρώπη θα είναι ένας από τους βασικούς προορισμούς και η Ελλάδα μαζί με την Ιταλία οι κυρίες πύλες εισόδου προς αυτήν. Στην κορυφή της πολιτικής ατζέντας για το έτος 2015 των ευρωπαϊών ηγετών θα είναι η επίλυση αυτού του ζητήματος. Το 2016 θα πυροδοτήσει την εξέλιξη της ΚΠΑΑ. Δυο γεγονότα θα αλλάξουν τον τρόπο που τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν την αμυντική πολιτική: το δημοψήφισμα για την αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας (ή το Brexit) από την ΕΕ και η (ανεπιθύμητη) εκλογή του πρόεδρου Trump στις ΗΠΑ. Γιατί και πώς επηρεάζουν τα γεγονότα αυτά την αμυντική πολιτική της ΕΕ;

Το Brexit και η επιπτώσεις του στη ΚΠΑΑ

Η απόφαση της Μ. Βρετανίας να αποχωρήσει από την ΕΕ σαφώς θα έχει επιπτώσεις σε όλες τις πτυχές. Ακόμα είναι νωρίς για να υπάρχει μια

⁹⁹ Μαριλένα Κοππά «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές» Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2017 σελ. 265

ξεκάθαρη εικόνα και να γίνει μια αποτίμηση εφόσον οι διαπραγματεύσεις δεν έχουν τελεύσει. Ως εκ τούτου η Μ. Βρετανία είναι μια από τρεις μεγαλύτερες χώρες τις Ευρώπης, με μεγάλη επιρροή που σημαίνει ότι σε διπλωματικούς όρους στην εξωτερική της πολιτική, η ΕΕ χάνει ισχύ. Σε θέματα αμυντικής πολιτικής, η εξέταση του θέματος πρέπει να γίνει σε δυο επίπεδα: σε στρατιωτικούς και θεσμικούς όρους.

Σε στρατιωτικούς όρους, η πρόσφορα της Μ. Βρετανίας είναι σημαντική μια που συμμετέχει με *«το μεγαλύτερο αμυντικό προϋπολογισμό όντος ΕΕ, ενώ παρέχει περίπου 15% του κόστους των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ και παραχωρεί σημαντικές υποδομές¹⁰⁰»*. Με την ολοκλήρωση του Brexit η ΕΕ χάνει περίπου το 20% των στρατιωτικών δυνατοτήτων της και το 25% των βασικών εργαλείων¹⁰¹. Αν λάβουμε όμως υπόψη ότι η ΕΕ δεν διαθέτει μια ολοκληρωμένη Αμυντική Πολιτική (τουτέστιν ένα ευρωπαϊκό στρατό) το αντίκτυπο μάλλον θα είναι περιορισμένο.

Η άμυνα για κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά είναι κρατική αρμοδιότητα, οπότε δεν τους επηρεάζει σημαντικά. Συνολικά, σε ευρωπαϊκό επίπεδο την άμυνα την έχει αναλάβει το ΝΑΤΟ, και θεωρείται λίγο απίθανο η Βρετανία να αποχώρηση από το ΝΑΤΟ. *«... Φαίνεται απίθανο ότι μια βρετανική έξοδος από το ΝΑΤΟ θα μπορούσε να επηρεάσει πολύ τη διατλαντική ασφάλεια. Στην πραγματικότητα, το Λονδίνο ήταν πάντα πρόθυμο να συμβάλει στην Ατλαντική Συμμαχία, πρώτον γιατί η διατλαντική διάσταση του ΝΑΤΟ πάντα ταίριαζε με την γεωπολιτική κατεύθυνση του Λονδίνου, και δεύτερον, επειδή η ένταξη στη Συμμαχία ποτέ δεν έθεσε την εθνική κυριαρχία του Ηνωμένου Βασιλείου (ή οποιουδήποτε άλλου κράτους μέλους) στο στρατιωτικό τομέα υπό ιδιαίτερη πίεση¹⁰²»*.

Οι εκτιμήσεις είναι ότι η Μ. Βρετανία μάλλον θα επιδιώξει μια στενότερη συνεργασία με το ΝΑΤΟ που έμμεσα σημαίνει ενδυνάμωση και της ΕΕ¹⁰³. Ο

¹⁰⁰ Μαριλένα Κοππά «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές» Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2017 σελ. 311

¹⁰¹ Transatlantic turbulence and European security: Effects of President Trump's foreign policy agenda and Brexit σελ. 20

¹⁰² On Alert «BREXIT: Ποιές οι επιπτώσεις για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια» 24/06/2016 πρόσβαση 30/01/2018

¹⁰³ «Έτσι, το ΝΑΤΟ μπορεί να επωφεληθεί, καθώς θα είναι το μόνο αμυντικό φόρουμ στην Ευρώπη, στο οποίο το Ηνωμένο Βασίλειο μπορεί να διαδραματίσει ακόμα ένα ρόλο και το οποίο θα επιτρέψει στο Λονδίνο να υποστηρίξει τις φιλοδοξίες του "Global Britain" που ζήτησε η πρωθυπουργός Τερέζα

τομέας που το Brexit θα δημιουργούσε ένα μεγάλο κενό είναι η ασφάλεια και η παροχή πληροφοριών. Το Ηνωμένο Βασίλειο κατέχει ένα πολύ οργανωμένο δίκτυο υπηρεσιών πληροφόρησης όπως το ISR (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance). Ειδικά στην EUROPOL η προσφορά της Μ. Βρετανίας είναι ουσιώδης¹⁰⁴. Στην εποχή που ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας είναι στην κορυφή της ευρωπαϊκής ατζέντας, η διατήρηση του πλαισίου συνεργασίας σε αυτόν τον τομέα είναι καίριας σημασίας.

Σε θεσμικό επίπεδο, η αποχώρηση της Μ. Βρετανίας σηματοδοτεί την έναρξη μιας στενότερης συνεργασίας και θετικές εξελίξεις στη ΚΠΑΑ. Ο λόγος είναι μια μόνιμη αρνητική στάση του Λονδίνου σε οποιαδήποτε απόφαση οδηγούσε σε μια παραχώρηση αρμοδιοτήτων στην ΕΕ, όπως η άσκηση του βέτο στην αύξηση προϋπολογισμού του ΕΟΑ ή μιας Ευρωπαϊκής Έδρας (EU Headquarters)¹⁰⁵. Το θετικό αποτέλεσμα της μη συμμετοχής της Μ. Βρετανίας είναι η θεσμοθέτηση της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO), στην οποία το Η.Β είχε πάντα εναντιωθεί.

Συνοψίζοντας, τις συνέπιες του Brexit θα μπορέσουμε να τις αποτιμήσουμε καλύτερα όταν ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις. Σίγουρα όμως σε πολιτικό επίπεδο είναι ένα μεγάλο πλήγμα για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και στην περαιτέρω άνοδο του ήδη αυξημένου ευρωσκεπτικισμού. Στην αμυντική πολιτική (όπως και σε άλλες πολιτικές) η αποχώρηση από την ΕΕ δεν συνεπάγεται και έναν απομονωτισμό της Μ. Βρετανίας. Είναι προς το συμφέρον και των δυο πλευρών να διατηρήσουν μια στενή συνεργασία είτε σε ενωσιακό επίπεδο (ΕΕ-Μ. Βρετανία), είτε με τη μορφή διμερών ή πολυμερών συνεργασιών.

Οι επιπτώσεις από την εκλογή του Trump

Μέι». Βλ. Transatlantic turbulence and European security: Effects of President Trump's foreign policy agenda and Brexit σελ. 23

¹⁰⁴ Σύμφωνα με πρόσφατη εκτίμηση, περίπου το 40% της κυκλοφορίας δεδομένων μέσω της Europol προέρχεται από το Ηνωμένο Βασίλειο ή αφορά στη χώρα, ενώ η αστυνομία του Ηνωμένου Βασιλείου διεξάγει ετησίως 250.000 έρευνες για τις βάσεις δεδομένων της Europol. Βλ. Transatlantic turbulence and European security: Effects of President Trump's foreign policy agenda and Brexit σελ.29

¹⁰⁵ European Defence in View of Brexit https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2017C10_mjr_vos.pdf πρόσβαση 30/01/2018

Ο συσχετισμός εσωτερικών και εξωτερικών δυνάμεων μιας χώρας και προσωπικές επιλογές του ανώτατο οργάνου της εκτελεστικής εξουσίας και του επιτελείου του, καθορίζουν την εξωτερική της πολιτική¹⁰⁶. Και όταν η χώρα αυτή κατέχει στρατηγική θέση στη διεθνή σκηνή όπως η Αμερική, είναι σε θέση να διαμορφώσει και την εξωτερική πολιτική άλλων χωρών. Οι Αμερικανοί Πρόεδροι με την επιλογή εσωστρέφειας ή εξωστρέφειας της πολιτικής τους, διαμόρφωσαν την Αμερική και τη θέση της στη διεθνή σκηνή.

Για την Ευρώπη οι σχέσεις με την Αμερική μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο είτε σε οικονομικό, είτε σε στρατιωτικό επίπεδο, ήταν ζωτικής σημασίας. Ακόμα και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, παρόλα τα σκαμπανεβάσματα στις διμερείς σχέσεις, η Ευρώπη και οι ΗΠΑ διατηρούν στενή συνεργασία, ειδικά σε θέματα ασφάλειας και άμυνας στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ. Η σχέση αυτή μέχρι τώρα ήταν σταθερή και βασιζόταν στα αμοιβαία συμφέροντα και στις κοινές αξίες. Αυτά τα αμοιβαία συμφέροντα ήρθε να αποδοκιμάσει ο πρόσφατα εκλεγμένος Πρόεδρος των ΗΠΑ, Ντόναλντ Τραμπ.

Από την προεκλογική του εκστρατεία, ο Τραμπ είχε αμφισβητήσει τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην Ευρώπη είτε στις εμπορικές συμφωνίες (ΤΤΡ), είτε στην αμυντική συνεργασία (ΝΑΤΟ). Γνωρίζοντας την εξάρτηση της Ευρώπης από το ΝΑΤΟ για την άμυνα της, η δέσμευση του έκαστου προέδρου για την παροχή ασφάλειας στην Ευρώπη, ήταν η καλύτερη εγγύηση για τη διατήρηση αυτής της σχέσης.¹⁰⁷ Η εσωστρέφεια του Τραμπ και το σύνθημα «America first» δεν είναι κάτι τόσο αυθαίρετο και σπασμωδικό όσο φαίνεται. Έχει τις ρίζες της σε ένα από τα τέσσερα δόγματα που έχουν διαμορφώσει στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, το τζακσονιασμό (Jacksonianism¹⁰⁸).

¹⁰⁶ Βλ. The Role of Leadership <http://assets.press.princeton.edu/chapters/s9933.pdf> πρόσβαση 31/01/2018

¹⁰⁷ «.....οι ΗΠΑ παραμένουν η κορυφαία διπλωματική, οικονομική και στρατιωτική εξουσία στη δυτική συμμαχία και εγγυητές της ευρωπαϊκής ασφάλειας.» σελ.22 Βλ. James Black, Alex Hall, Kate Cox, Marta Kepe, Erik Silfversten Defence and security after Brexit: Understanding the possible implication of the UK's decision to leave the EU https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1700/RR1786/RAND_RR1786.pdf

¹⁰⁸ Υπάρχουν τέσσερα δόγματα ή σχολές σκέψης (schools of thought) τα όποια διέπουν την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ: τους Τζάκσονους, τους Τζέφερσον, τους Ουίλσονιανούς και τους Χάμιλτονες (the Jacksonians, the Jeffersonians, the Wilsonians and the Hamiltonians) και συνδέονται με τους πρόεδρους ή υψηλούς αξιωματούχους που χάραξαν την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και τον

Η αρνητική στάση του Trump στο θέμα του NATO έχει να κάνει με την πεποίθηση του ότι η Ευρωπαϊκή «κοινοπραξία» (consortium¹⁰⁹ όπως αποκαλεί ο ίδιος την ΕΕ) πρέπει να λύσει μόνη της τα προβλήματα της όπως και με το οικονομικό σκέλος της συμφωνίας για την κατανομή των βαρών (burden-sharing) και με το γεγονός ότι οι περισσότερες χώρες που συμμετέχουν στη συμμαχία δεν ξοδεύουν τις προβλεπόμενες δαπάνες για την άμυνα. Ο Trump απαιτεί η Ευρώπη να δαπανήσει παραπάνω για την άμυνα¹¹⁰ της (το προβλεπόμενο 2% του ΑΕΠ για κάθε κράτος μέλος) και περισσότερη εστίαση στη καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Αυτό από μόνο του όμως δεν είναι κάτι καινούργιο γιατί και άλλοι πρόεδροι των ΗΠΑ στο παρελθόν έχουν εκφράσει τη δυσαρέσκειά τους σε σχέση με τις δαπάνες των ευρωπαϊκών κρατών μελών του NATO. Ανησυχητική είναι η συνολική προσέγγιση του Trump απέναντι στην ΕΕ και την πολιτική της άμυνάς της.

Επίσης ανησυχητική είναι η αμφισβήτηση του άρθρου 5 της Βορειοατλαντικής Συνθήκης και η αστάθεια του Trump στην εξωτερική του πολιτική (στο θέμα της Συρίας, στις σχέσεις με τη Ρωσία και την Κίνα)¹¹¹. Περιοριστικός παράγοντας ωστόσο στις ενέργειες του Trump είναι το Κογκρέσο, οι

τρόπο σκέψης σε σχέση με αυτήν (Andrew Jackson, Thomas Jefferson, Woodrow Wilson και Alexander Hamilton). Ενώ οι δυο πρώτοι χαρακτηρίζονται από μια έντονη εσωστρέφεια, οι Ουίλσονιανοί και οι Χαμιλτονιανοί πιστεύουν στην εξωστρέφεια, στις διεθνείς σχέσεις και τους διεθνούς θεσμούς, στον ηγετικό ρόλο και στο καθήκον των ΗΠΑ να μεταλαμπαδεύσουν τις αξίες και τις δημοκρατικές αρχές. Υποστηρικτές της δεύτερης σχολής ήταν ο Bill Clinton και ο Barack Obama. Ο Trump από την άλλη είναι υποστηρικτής του Τζακσονισμού, τις σχολής με τα πιο έντονα εσωστρεφή χαρακτηριστικά. Οι Τζακσονοί (από τον έβδομο πρόεδρο των ΗΠΑ Andrew Jackson 1829-37) πιστεύουν ότι σκοπός της εξωτερικής (και εσωτερικής) πολιτικής είναι πρωτίστως να εξασφαλίζει την ασφάλεια και την ευημερία του αμερικανικού λαού. Στηρίζουν το δικαίωμα στην σπλοκατοχή και έναν ισχυρό στρατό και είναι έτοιμοι να κάνουν ό,τι χρειαστεί για να υπερασπιστούν τις ΗΠΑ. Είναι οπαδοί της μονομέρειας (unilateralism), δεν υποστηρίζουν το ελεύθερο εμπόριο και «ανησυχούν για την απώλεια οικονομικής αυτονομίας που συνεπάγεται η απελευθέρωση του εμπορίου και η οικονομική αλληλεξάρτηση». Το κίνημα «America first» πρωτοσυστάθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1940, με σκοπό να κρατήσει την Αμερική έξω από τον πόλεμο που είχε ξεσπάσει στην ευρωπαϊκή ήπειρο και ξαναζωντάνεψε το 2009, με την ανάληψη της εξουσίας από το Μπαράκ Όμπαμα. Το κίνημα αυτό αντιπροσώπευε πάντα τη μειοψηφία της αμερικανικής κοινωνίας μέχρι που ανέλαβε ο Trump την εξουσία. Βλ. «Transatlantic turbulence and European security Effects of President Trump's foreign policy agenda and Brexit» και επίσης David Martin Jones and Nicholas Khoo « Donald Trump and the new Jacksonians»

¹⁰⁹ POLICY Vol. 33 No.1 Autumn 2017 David Martin Jones and Nicholas Khoo « Donald Trump and the new Jacksonians» σελ. 44

¹¹⁰ Όπως χαρακτηριστικά εκφράζεται ο Trump η Ευρώπη «...has for too long enjoyed a free security ride». Βλ. POLICY Vol. 33 No.1 Autumn 2017 David Martin Jones and Nicholas Khoo « Donald Trump and the new Jacksonians» σελ. 44

¹¹¹ Βλ. The New York Times April 8 2017 « The Emerging Trump Doctrine: Don't Follow Doctrine» πρόσβαση 06/02/2017

υπάλληλοι της διοίκησης αλλά και η δικαιοσύνη (η υπόθεση της απαγόρευσης εισόδου πολιτών από μουσουλμανικές χώρες).

Ως αποτέλεσμα, όλο αυτό έχει οδηγήσει σε μια μεγαλύτερη δέσμευση από τα κράτη μέλη για μια στενότερη συνεργασία στην αμυντική πολιτική. Η αναξιοπιστία του Trump έκανε τους ευρωπαίους ηγέτες να καταλάβουν ότι πρέπει να αναπτύξουν τη δυνατότητα να δρουν ανεξάρτητα¹¹². Η Γερμανία και η Γαλλία, μετά το Brexit αναμένεται να παίξουν ένα πιο ουσιαστικό ρόλο στην ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας. Ήδη από το Σεπτέμβριο του 2016 έχουν ξεκινήσει μια διμερής συνεργασία για την εξέταση διαφόρων προτάσεων για μια «συνεκτική στρατηγική».¹¹³ Από την άλλη, ο Trump φαίνεται να επανεκτιμήσει το ρόλο του NATO και τα συμφέροντα της Αμερικής στην Ευρώπη αλλά με μεγαλύτερη πίεση προς τους ευρωπαίους εταίρους για να εντείνουν τις προσπάθειες τους.

4.11. Η Συνολική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ΚΕΠΠΑ

Σε ένα αβέβαιο περιβάλλον, μια εβδομάδα μετά το Brexit, η Ύπατη Εκπρόσωπος, κα Federica Mogherini παρουσιάζει την Παγκόσμια (ή τη Συνολική) Στρατηγική. Το διεθνές περιβάλλον έχει αλλάξει και η στρατηγική του 2003 δεν μπορεί να ανταποκρίνεται πλέον σε αυτές. Τα σύνορα της Ευρώπης δεν είναι ασφαλή, ο πόλεμος μαίνεται στη μέση Ανατολή και τη βόρεια Αφρική, η εισβολή της Ρωσίας στην Ανατολική Ευρώπη προκαλεί αυξημένο φόβο στην Πολωνία και Βαλτικές χώρες, τα τρομοκρατικά χτυπήματα έχουν γίνει η παγκόσμια μάστιγα του αιώνα και οι υβριδικές απειλές έχουν λάβει πρωτοφανείς διαστάσεις¹¹⁴. Η Ευρώπη χρειάζεται μια καινούργια στρατηγική, ένα κοινό όραμα και μια τολμηρή προσέγγιση στα αμυντικά ζητήματα. Ήδη από το 2013, πολλές χώρες όπως η Σουηδία ακολουθούμενη από την Πολωνία, την Ιταλία και την Ισπανία είχαν επισημάνει

¹¹² Βλ. The Washington Post May 28, 2017 «Following Trump's trip, Merkel says Europe can't rely on 'others.' She means the U.S. »

¹¹³ Naftemporiki.gr 27 Σεπτεμβρίου 2016 Τους σχεδιασμούς τους για την ευρωπαϊκή άμυνα παρουσιάζουν Γαλλία – πρόσβαση 06/02/2018

¹¹⁴ «Ο υβριδικός πόλεμος δεν είναι κάτι νέο. Αντιθέτως, όπως σχολιάζει ο Γενικός Γραμματέας του NATO, Γενς Στόλτενμπεργκ, οι ρίζες του είναι τόσο παλιές, όσο και ο Δούρειος Ίππος. Αυτό που πλέον έχει αλλάξει, είναι η κλίμακα, η ταχύτητα και η ένταση». Βλ. CNN Greece 29 Μαρτίου 2016 «Υβριδικός πόλεμος» πρόσβαση 07/02/2018

αυτήν την ανάγκη παρουσιάζοντας και την έκθεση «European Global Strategy», χωρίς όμως αντίκρισμα από τις άλλες χώρες¹¹⁵.

Στην καινούργια παγκόσμια στρατηγική «Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe» επισημάνεται η επιτακτική ανάγκη για ενότητα, συλλογικότητα (ειδικά μετά από το απρόσμενο αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος για Brexit) και πολυμέρεια (multilateralism). Η τελευταία συνδέεται άμεσα με την αλληλεξάρτηση της εσωτερικής με την εξωτερική ασφάλεια και απαιτεί μια ευρεία συνεργασία μεταξύ κρατών και Διεθνών Οργανισμών¹¹⁶. Η ΕΕ αποφασίζει πλέον να παίξει ένα πιο ουσιαστικό ρόλο στη διεθνή σκηνή και να μην περιορίζεται σε αυτό της ήπιας δύναμης (soft power). Επίσης, τίθενται οι προτεραιότητες (πέντε συνολικά) οι οποίες είναι: η ασφάλεια, η ανθεκτικότητα¹¹⁷ στα Ανατολικά και Νοτιά σύνορα της Ένωσης, η ολοκληρωμένη προσέγγιση των συγκρούσεων, οι συνεργατικές περιφερικές τάξεις και η Παγκόσμια Διακυβέρνηση για τον 21^ο αιώνα.

❖ Πρώτη προτεραιότητα: Η ασφάλεια στην Ένωση

Για να μπορέσουν οι πολίτες της ΕΕ να απολαμβάνουν τα προνόμια που προσφέρει η ΕΕ τη δημοκρατία, την ευημερία και την ασφάλεια τους, πρέπει συνεχώς να προωθείται η ασφάλεια, πρωτίστως μέσα στα σύνορα της. Οι απειλές που καλούνται να αντιμετωπίζουν καθημερινά οι πολίτες και τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν διάφορες μορφές: η τρομοκρατία, οι υβριδικές απειλές, οικονομική αστάθεια (volatility), η κλιματική αλλαγή, η ενεργειακή ανασφάλεια, και οι κυβερνοεπιθέσεις (cyber attack).

Η τρομοκρατία αν και δεν είναι καινούργιο φαινόμενο, μετά το 2001 και τα γεγονότα στην Αμερική, έχει λάβει καινούργιες διαστάσεις¹¹⁸. Αν και στην

¹¹⁵ Handbook on CSDP Τρίτη έκδοση σελ. 30

¹¹⁶ Όπως χαρακτηρίστηκε αναφέρει η Federica Mogherini στο πρόλογο της Παγκόσμιας Στρατηγικής ΕΕ «Δεν είναι εποχή για παγκόσμιο αστυνομικό ούτε για μοναχικούς μαχητές» προφανώς αναφερομένη στις ΗΠΑ και την Αγγλία.

¹¹⁷ «Η ανθεκτικότητα (resilience) είναι η ικανότητα αντοχής στην πίεση και ανάκαμψης με ισχυρότερες αντιστάσεις». Βλ. ΚΟΙΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Κοινό πλαίσιο για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών JOIN(2016) 18 final σελ.6

¹¹⁸ Μέχρι τότε, οι μορφές τρομοκρατίας είχαν ιδεολογικό (Ερυθρές Ταξιαρχίες Ιταλία) ή εθνικιστικό (ή σεπαρατιστικό) χαρακτήρα (IRA Ιρλανδία, ETA Ισπανία). Η πολιτισμική ή θρησκευτική τρομοκρατία (Νέα Υόρκη 2001, Ισπανία 2004, Γαλλία 2016) έχει διεθνή χαρακτήρα και συνδέεται συχνά με το τζιχαντισμό (Αλ Καϊντα και Ισλαμικό Κράτος).

Ευρώπη τις τελευταίες δυο δεκαετίες έχει πιο έντονη δράση, οι χώρες που έχουν τα περισσότερα χτυπήματα και θύματα είναι οι χώρες που βρίσκονται σε ευρύτερες ένοπλες συγκρούσεις ή σε πολιτική βία¹¹⁹. Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας συνιστά ένα από τα βασικά προτεραιότητες της ΕΕ και μερικά από τα μέτρα που συνιστώνται είναι η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών, η παρακολούθηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και η ανάπτυξη συνεργασίας με χώρες της Βόρειας Αφρικής, της Μέσης Ανατολής, Τουρκίας και Δυτικών Βαλκανίων.

Οι υβριδικές απειλές (hybrid threat) είναι ο συνδυασμός «καταναγκαστικής και ανατρεπτικής δραστηριότητας, συμβατικών και μη συμβατικών μεθόδων (π.χ. διπλωματικές, στρατιωτικές, οικονομικές, τεχνολογικές μέθοδοι) που χρησιμοποιούνται με συντονισμένο τρόπο από κρατικούς ή μη κρατικούς παράγοντες για την επίτευξη ειδικών στόχων, παραμένοντας ωστόσο κάτω από το όριο της επίσημης κήρυξης πολέμου»¹²⁰. Στις υβριδικές απειλές τα μέσα που χρησιμοποιούνται είναι πολλά (Σχεδιάγραμμα 1)¹²¹ αλλά η πιο συνηθισμένη μορφή είναι η παραπληροφόρηση χρησιμοποιώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για τη ριζοσπαστικοποίηση ή στρατολόγηση ατόμων.

Στόχος είναι η εκμετάλλευση τρωτών σημείων δημιουργώντας αμφιβολίες με σκοπό την παρεμπόδιση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Οι υβριδικές απειλές αφορούν τόσο στην εθνική ασφάλεια όσο και στην ενωσιακή. Μια κοινή αντιμετώπιση έχει επιτευχθεί με τη συμμετοχή κρατών μελών (μέσω του Συμβουλίου Εξωτερικών υποθέσεων και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου) και της Ύπατης Εκπροσώπου σε συνεργασία με την Επιτροπή και τον ΕΟΑ. Επίσης, στο πλαίσιο του Κέντρου ανάλυσης πληροφοριών της ΕΕ (INTCEN) στην ΕΥΕΔ, μια Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών θα λαμβάνει, θα

¹¹⁹ Οι χώρες με τη μεγαλύτερη τρομοκρατική δραστηριότητα είναι πέντε και συγκεντρώνουν το 78% των θανάτων: το Ιράκ, η Νιγηρία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, και η Συρία. Πηγή Global-Terrorism-Index 2015

¹²⁰ ΚΟΙΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Κοινό πλαίσιο για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών JOIN(2016) 18 final σελ. 2 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EL>

¹²¹ Η ιδέα και τα στοιχεία για σχεδιάγραμμα βρίσκονται στο Handbook on CSDP 3rd edition σελ.130

αναλύει και θα ανταλλάσσει διαβαθμισμένες πληροφορίες σχετικά με δείκτες και προειδοποιήσεις για υβριδικές απειλές¹²².

Οι κυβερνοεπιθέσεις αποτελούν μια από τις μεγαλύτερες σύγχρονες προκλήσεις για την ασφάλεια. Η Παγκόσμια Στρατηγική σε σχέση με την ασφάλεια στο κυβερνοχώρο εστιάζει σε δυο πτυχές α) την προστασία και ταυτόχρονα την ελεύθερη και ασφαλή πρόσβαση στο διαδίκτυο και β) την ανάπτυξη της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ). Για να επιτευχθεί αυτό, η ΕΕ παρέχει υποστήριξη στην πολιτική, επιχειρησιακή και τεχνική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται επίσης στη συνεργασία με τους εταίρους (ΗΠΑ, NATO) και στη σύμπραξη δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.

Λόγω του ευρέως φάσματος που καλύπτει, από το ηλεκτρονικό εμπόριο μέχρι τα αεροπορικά συστήματα, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο αναδεικνύεται ως μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την ευρωπαϊκή (αλλά και την παγκόσμια) ασφάλεια. Ήδη από το 2004, έχει δημιουργηθεί ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στον Παγκόσμιο Ιστό (ENISA)¹²³, το EC3 του EUROPOL, το Computer Emergency Response Team-EU (CERT-EU) το οποίο από το 2016 συνεργάζεται στενά με το Computer Incident Response Capability (NCIRC) του NATO. Αν και η αρμοδιότητα για την κυβερνοασφάλεια ανήκει στη εθνική ασφάλεια, γίνεται μια προσπάθεια για την επίτευξη «δημιουργίας ενός ενοποιημένου συστήματος κανόνων για την ασφάλεια των δικτύων και των πληροφοριών, επιδιώκοντας παράλληλα τον υποχρεωτικό συντονισμό των εθνικών πολιτικών επί του θέματος».¹²⁴ Όλη

¹²² ΚΟΙΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Κοινό πλαίσιο για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών JOIN(2016) 18 final σελ. 4 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EL>

¹²³ Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στον Παγκόσμιο Ιστό (ENISA) είναι ένα ευρωπαϊκό κέντρο εμπειρογνωσίας για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Ο ENISA βοηθά την ΕΕ και τα κράτη μέλη της να εξοπλίζονται και να προετοιμάζονται καλύτερα ώστε να προλαμβάνουν, να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν προβλήματα που αφορούν στην ασφάλεια των πληροφοριών. Συστάθηκε το 2004 με το Κανονισμό ΕΕ 469/2004, 526/2013 και το Σεπτέμβριο του 2017 έγινε πρόταση για την έκδοση καινούργιου Κανονισμού για τον Οργανισμό αυτό. Άλλοι οργανισμοί που ασχολούνται με την ασφάλεια στο κυβερνοχώρο είναι: το Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα Εγκλήματα στο Κυβερνοχώρο, ο Οργανισμός της ΕΕ για την Κατάρτιση στο Τομέα της Επιβολής του Νόμου, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Διαχείριση Μεγάλων Πληροφοριακών Συστημάτων στο Χώρο της Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (eu-LISA), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ασφάλειας της Αεροπορίας –EASA. Πηγή: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/enisa_el ημερομηνία πρόσβασης 22/2/2018

¹²⁴ Μαριλένα Κοππά «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές» Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2017 σελ. 198

αυτή η προσπάθεια εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο για την ασφάλεια στο κυβερνοχώρο που παρουσιάστηκε στην Κοινή Ανακοίνωση της ΥΕ με την Επιτροπή και παρουσιάζει τη στρατηγική για την Ασφάλεια στον Κυβερνοχώρο το 2013 το οποίο συνιστά ένα κομβικό σημείο για την κυβερνοασφάλεια.

Στην πρόσφατη συνάντηση του Οκτώβριου 2017 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε να υιοθετηθεί μια κοινή προσέγγιση για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο υστέρα από μια δέσμη μεταρρυθμίσεων που είχε προτείνει η Επιτροπή τον Σεπτέμβριο¹²⁵. Οι γρήγορες εξελίξεις στο χώρο αυτό αντικατοπτρίζουν τη μεγάλη ανάγκη για ένα ολοκληρωμένο ευρωπαϊκό πλαίσιο ασφάλειας εναντίον κάθε είδους απειλής που σχετίζεται είτε με την κυβερνοασφάλεια είτε με την κυβερνοάμυνα¹²⁶.

Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί σημαντική προτεραιότητα για την ΕΕ, ειδικά μετά την κρίση που μεσολάβησε το 2006 και 2009, λόγω διακοπής παροχής του φυσικού αερίου από τη Ρωσία. Από το 2011 σε διαφορές συστάσεις από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και ανακοινώσεις από την Επιτροπή, προτείνονται μέτρα για την ανταγωνιστικότητα και την ασφάλεια εφοδιασμού στην αγορά ενέργειας. Το 2015, ανακοινώνεται η Στρατηγική για μια Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Ένωση, στην οποία προτείνονται διάφορα μέτρα για την ενεργειακή αγορά με στόχο να εξασφαλίσετε οικονομικά προσιτή, ασφαλή και βιώσιμη ενέργεια¹²⁷. Η κοινή ενεργειακή πολιτική προβλέπεται στη Συνθήκη της Λισαβόνας ωστόσο αφήνει το δικαίωμα στα κράτη μέλη «να καθορίζουν τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, την επιλογή του μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού» (άρθρο 194 ΣΛΕΕ).

¹²⁵ Βλ. <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/cyber-security/> ημερομηνία πρόσβασης 22/2/2018

¹²⁶ Ο όρος κυβερνοασφάλεια (cybersecurity) από την ΕΕ και ΕΥΕΔ χρησιμοποιείται για το πολιτικό (civilian) πλαίσιο και ο όρος κυβερνοάμυνα (cyberdefence) για την ασφάλεια στη στρατιωτική δράση.

¹²⁷ Μερικά στατιστικά στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δείχνουν την επιτακτική ανάγκη για τα μέτρα αυτά: η ΕΕ εισάγει το 53% της συνολικής ενέργειας που καταναλώνει (περίπου 350 δις), 6 κράτη μέλη βασίζονται σε έναν και μόνον εξωτερικό προμηθευτή για όλο το φυσικό αέριο που εισάγουν, το 75% των κατοικιών της ΕΕ είναι ενεργειακά μη αποδοτικές, το 94% των μεταφορών εξαρτάται από πετρελαϊκά προϊόντα, το 90% των οποίων είναι εισαγόμενα, οι τιμές χονδρικής πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου είναι υψηλότερες απ' ό, τι στις ΗΠΑ κατά 30% και πάνω από 100% αντιστοίχως. Βλ. <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/energy-union/>

Με την Παγκόσμια Στρατηγική, η ΕΕ επιδιώκει τη διαφοροποίηση των πηγών, των οδών εφοδιασμού και των προμηθευτών ενέργειας στρεφόμενη σε αξιόπιστες χώρες παραγωγής και διαμετακόμισης ενέργειας άλλα και την προώθηση αυστηρότερων προτύπων πυρηνικής ασφάλειας στις τρίτες χώρες¹²⁸. Όλα αυτά πρέπει να είναι συμβατά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία στην οποία συμπεριλαμβάνεται και το Τρίτο Ενεργειακό Πακέτο (Third Energy Package) του 2009¹²⁹ και να διέπονται από τη διαφάνεια. Τέλος, θα επιδιώκεται η δημιουργία της πλήρως λειτουργικής ενεργειακής αγοράς, η πρόσβαση στη βιώσιμη ενέργεια και την ενεργειακή απόδοση και την ανάπτυξη υποδομών αντίστροφης ροής, διασύνδεσης και αποθήκευσης υδροποιημένου φυσικού αερίου.

- ❖ Δεύτερη προτεραιότητα: η ανθεκτικότητα του κράτους και της κοινωνίας στην Ανατολή και το Νότο

Ιδιαίτερη σημασία σε όλο το κείμενο της Παγκόσμιας Στρατηγικής δίνεται στην ανθεκτικότητα¹³⁰ γενικότερα, του κράτους και της κοινωνίας στην Ανατολή και τον Νότο, ειδικότερα. Όπως είδαμε παραπάνω η ανθεκτικότητα είναι «η ικανότητα αντοχής στην πίεση και ανάκαμψης με ισχυρότερες αντιστάσεις» Ο λόγος που η ΕΕ επιδιώκει την ενίσχυση της ανθεκτικότητας στις χώρες αυτές είναι, πέρα από την αλληλεπίδραση της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας, και η απειλή των ζωτικών συμφερόντων που η ΕΕ έχει στις χώρες αυτές. Γι' αυτό είναι σημαντική η στήριξη των χωρών αυτών να αποκτήσουν ανθεκτικότητα στις οικονομικές, κοινωνικές, ενεργειακές και κλιματολογικές αστάθειες. Έμφαση δίνεται στις χώρες που είναι σε διαδικασία προσχώρησης (Δυτικά Βαλκάνια) και στις χώρες οι οποίες στο πλαίσιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (ΕΠΓ), επιθυμούν στενότερες σχέσεις.

- ❖ Τρίτη προτεραιότητα: η ολοκληρωμένη προσέγγιση των συγκρούσεων

¹²⁸ https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_gr_version.pdf

¹²⁹ Πρόκειται από ένα σύνολο ρυθμίσεων που υιοθετήθηκε από την ΕΕ το Σεπτέμβριο του 2009 και περιλαμβάνει δυο Οδηγίες (Οδηγία 2009/72/ΕΚ και την Οδηγία 2009/73/ΕΚ) και τρεις Κανονισμούς (τον Κανονισμό (ΕΚ) 713/2009, τον Κανονισμό (ΕΚ) 714/2009 και τον Κανονισμό (ΕΚ) 715/2009).

¹³⁰ Η λέξη αυτή αναφέρεται στο κείμενο 36 φορές σύμφωνα με την κ. Κόππα «αν και κατά την γνώμη μας δεν ορίζεται επαρκώς» (Μ. Κοππά 2017 σελ. 298)

Οι πολυετείς συγκρούσεις που συνεχίζουν να παράγουν θύματα, βία και μετακινήσεις πληθυσμού και απειλή για τα κοινά συμφέροντα, γι' αυτό και η επίλυση τους έχει αποκτήσει ιδιαίτερη βαρύτητα για την εξωτερική πολιτική της ΕΕ. Η Ένωση πλέον διαθέτει τα μέσα και την εμπειρία για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που στοχεύει στην πρόληψη, τη διαχείριση και την επίλυση των συγκρούσεων. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση συμπεριλαμβάνει:

Πολυδιάστατη προσέγγιση αξιοποιώντας όλες τις πολιτικές και τα μέσα για την πρόληψη, τη διαχείριση και την επίλυση των συγκρούσεων.

Η επιμέρους σταδιακή προσέγγιση αναλαμβάνοντας δράση σε όλα τα στάδια του κύκλου μιας σύγκρουσης από την πρόληψη έως τη σταθεροποίηση αποφεύγοντας την πρόωρη απεμπλοκή.

Πολυεπίπεδη προσέγγιση δρώντας σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Η εμπειρία στη Σύρια και τη Λιβύη έδειξε ότι παρόλο που συχνά οι συγκρούσεις ξεκινούν σε τοπικό επίπεδο, αποκτούν μια ευρύτερη εμβέλεια και έχουν παγκόσμιες επιπτώσεις.

Η πολυμερής προσέγγιση με τη συνεργασία περιφερικών και διεθνών οργανισμών και τη συμμετοχή όλων των παρόντων που μπορούν να συμβάλουν στην επίλυση των συγκρούσεων.

Η προληπτική διπλωματία, η έγκαιρη προειδοποίηση και η άμεση επέμβαση έχουν επίσης μια ιδιαίτερη σημασία.

❖ Τέταρτη προτεραιότητα: οι συνεργατικές περιφερικές τάξεις

Η συνεργασία της Ένωσης σε περιφεριακό επίπεδο είναι απαραίτητη για την προώθηση της ειρήνης, την ανάπτυξη και τη δρέψη οφελών που η παγκοσμιοποίηση προσφέρει. Ωστόσο, βασικά στοιχεία της τάξης και ασφάλειας της ΕΕ συνιστούν η «κυριαρχία, η ανεξαρτησία και η εδαφική ακεραιότητα των κρατών, το απαραβίαστο των συνόρων και η ειρηνική διευθέτηση των διαφορών». Όταν οι αρχές αυτές κινδυνεύουν, όπως στην περίπτωση παραβίασης διεθνούς δικαίου από τη Ρωσία, η ΕΕ πρέπει να έχει μια ενωμένη και συνεπή προσέγγιση. Η διαχείριση της διμερούς σχέσης με τη Ρωσία συνιστά μια πρόκληση λόγω κοινών συμφερόντων σε διάφορα πεδία.

Υπογραμμίζονται επίσης οι προκλήσεις και τα συμφέροντα στη Μεσόγειο, στη Μέση Ανατολή και στην Αφρική. Αναφορά γίνεται και στις διατλαντικές σχέσεις και ειδικά στο ρόλο του NATO, στις σχέσεις με την Ασία, τις περιοχές του MERCOSUR, Αφρική, ASEAN και την Αρκτική.

❖ Πέμπτη προτεραιότητα: η Παγκόσμια Διακυβέρνηση για τον 21^ο αιώνα

Η παγκόσμια τάξη που βασίζεται στο διεθνές δίκαιο, είναι απαραίτητη για την ειρήνη, την ασφάλεια, την ευημερία και τη δημοκρατία. Η ΕΕ δεσμεύεται από την παγκόσμια τάξη και τις αρχές που διέπουν το Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Όμως σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον, το σύστημα αυτό δεν μπορεί να παραμένει στατικό. Πρέπει συνέχεια να διαμορφώνεται, να αναβαπίζεται, να εμβαθύνεται και η ΕΕ δεσμεύεται να συμβάλει σε αυτήν τη μεταβολή. Αποφασισμένη να παίξει ένα ουσιαστικό ρόλο στην Παγκόσμια Διακυβέρνηση η ΕΕ προτίθεται να βοηθήσει τον ΟΗΕ μέσω ΚΠΑΑ για το ειρηνευτικό του έργο και την οικοδόμηση της ειρήνης, να προωθήσει τις ΣΒΑ ως το καλύτερο εργαλείο για την ανάπτυξη ικανοτήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Στο εμπόριο η ΕΕ στοχεύει στις διεξοδικές συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών (FTAs) με τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, τη MERCOSUR, την Ινδία, το ASEAN και άλλους, σε ένα ανοιχτό και δίκαιο οικονομικό σύστημα, σε ανοιχτούς υδάτους διάδρομους και βιώσιμη ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον και τις κλιματικές αλλαγές.

Συμπεράσματα

Η Παγκόσμια Στρατηγική παρουσιάζει ένα φιλόδοξο όραμα για μια ουσιαστική και δυνατή παρουσία στη διεθνή σκηνή. Αναλύει με ένα ρεαλιστικό τρόπο τις συνθήκες που επικρατούν εσωτερικά και εξωτερικά των συνόρων της ΕΕ και προτείνει κοινές δράσεις για την ασφάλεια των πολιτών της. Τονίζει τη σημασία της συνοχής και συλλογικότητας καθώς *«καμία από τις χώρες μας δεν έχει τη δύναμη ή τους πόρους να αντιμετωπίσει τις απειλές αυτές και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες των καιρών μόνη»*. Αποφασισμένη για μια ισχυρή Ευρώπη όπου «η ήπια και η σκληρή ισχύς συμβαδίζουν» δεσμεύεται να προάγει την ειρήνη και «μια παγκόσμια τάξη που θα βασίζεται σε κανόνες».

Παράλληλα, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συνεργασία με τους εταίρους της (ειδικά ΗΠΑ, Καναδά) και την ανάγκη για μια εμβάθυνση της σχέσης ΝΑΤΟ-ΕΕ. Παρόλο που δεν λείπουν οι κριτικές ότι «στερείται σε μεγάλο βαθμό τα βασικά χαρακτηριστικά μιας στρατηγικής: ένας σαφώς δηλωμένος στόχος, ένα καθορισμένο χρονοδιάγραμμα και μια μεθοδολογική προσέγγιση¹³¹» παρέχει μια αξιόλογη προσέγγιση των προβλημάτων και δεσμεύεται για την επίλυση τους. Όπως αποδείχτηκε, έδωσε την απαιτούμενη ώθηση για τις ραγδαίες εξελίξεις που θα δούμε τον επόμενο χρόνο.

4.12. Σχέδιο δράσεις για την άμυνα

Η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας

Αν και στο ΕΣ του Δεκεμβρίου 2013, η αύξηση της αποτελεσματικότητας στην άμυνα είχε επισημανθεί ως μια από τις προτεραιότητες της ΕΕ, λίγα φαίνεται πως έχουν γίνει σε αυτό το τομέα. Τρία χρονιά μετά «η ευρωπαϊκή αμυντική αγορά πάσχει από τον κατακερματισμό και την ανεπαρκή βιομηχανική συνεργασία. Η αποτελεσματικότερη χρήση του δημόσιου χρήματος και η ενίσχυση της βιομηχανικής βάσης θα μπορούσαν να επιτευχθούν με την ενίσχυση της ενιαίας αγοράς στον τομέα της άμυνας, τη μείωση των αλληλοεπικαλύψεων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της αμυντικής βιομηχανίας της ΕΕ.¹³²». Το Νοέμβριο του 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζει ένα σχέδιο δράσης για την άμυνα με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ΕΤΑ) να αποτελεί το βασικό στόχο. Αυτό που πρέπει να επισημάνουμε εδώ είναι ότι το σχέδιο δράσης αυτό συνδέεται και συμπληρώνει την Παγκόσμια Στρατηγική και την εφαρμογή της κοινής δήλωσης ΕΕ- ΝΑΤΟ, πράγμα που εκφράζει μια αδιάλειπτη δράση για την άμυνα από την ΕΕ. Η Επιτροπή προτείνει τις έξης δράσεις:

I. Τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ΕΤΑ) για την υποστήριξη των επενδύσεων στην κοινή έρευνα και στην κοινή ανάπτυξη αμυντικών

¹³¹ Annegret Bendiek «The Global Strategy for the EU's Foreign and Security Policy» Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) Comments 38 August 2016

¹³² COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS European Defence Action Plan COM(2016) 950 final

εξοπλισμών και τεχνολογιών. Το ταμείο αυτό θα περιλαμβάνει δυο μεταξύ τους συμπληρωματικά «παράθυρα» τα όποια όμως θα διαφέρουν ως προς τη δομή και την πηγή χρηματοδότησης. Τα «παράθυρα» αυτά θα συμβάλουν στη χρηματοδότηση των συλλογικών ερευνών με προτεινόμενο ένα προϋπολογισμό 25 εκατ. ευρώ και το δεύτερο θα λειτουργήσει σαν χρηματοδοτικό εργαλείο για κοινές αγορές από τα κράτη μέλη έτσι ώστε να μειώσουν τις αμυντικές δαπάνες τους. Το Ταμείο θα συντονίζει, θα συμπληρώνει και θα ενισχύει τις εθνικές επενδύσεις στην άμυνα.

II. Την προώθηση των επενδύσεων στις ΜΜΕ, τις νεοφυείς επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης και άλλους προμηθευτές στην αμυντική βιομηχανία. Θα βελτιωθεί η πρόσβαση στη χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ μέσω των αλυσίδων εφοδιασμού στην άμυνα. Υποστήριξη θα παρέχει η Επιτροπή να παράγουν καινοτομία, στα άτομα με δεξιότητες και την απαραίτητη τεχνολογική ικανότητα.

III. Την ενίσχυση της ενιαίας αγοράς άμυνας: Με σκοπό να διευκολύνονται και να έχουν πρόσβαση σε πιο συμφέρουσες δημόσιες συμβάσεις, η Επιτροπή θα ενισχύσει τις προϋποθέσεις για μια ανοικτή και ανταγωνιστική αγορά (Defence Single Market). Με αυτόν τον τρόπο *«θα διευκολύνει τη διασυνοριακή συμμετοχή στις δημόσιες συμβάσεις στον τομέα της άμυνας, θα υποστηρίξει την ανάπτυξη προτύπων στον κλάδο και θα προωθήσει τη συμβολή των τομεακών πολιτικών»*.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 15 Δεκεμβρίου 2016, εξέδωσε τα συμπεράσματα με τα όποια ενέκριναν το σχέδιο εφαρμογής για την ασφάλεια και την άμυνα¹³³, υποδέχθηκαν με ικανοποίηση την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα ζήτησαν να αναληφθεί γρήγορα δράση για να ενισχυθεί η συνεργασία ΕΕ-NATO.

¹³³Βάση του σχεδίου δράσης της Επιτροπής, το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων έβγαλε συμπεράσματα σχετικά με τις προτεινόμενες δράσεις οι οποίες εκτείνονται σε πέντε σκέλη εργασίας: Καθορισμός προτεραιοτήτων ανάπτυξης ικανοτήτων (πολιτικών και στρατιωτικών ικανοτήτων σε συνδυασμό με την ίδρυση χρηματοοικονομικών εργαλείων (ΕΤΑ) και άλλων δομών (ΕΟΑ), εμβάθυνση αμυντικής συνεργασίας (όπως τη CARD), προσαρμογή δομών, εργαλείων και χρηματοδότησης (π.χ. οι Μάχιμες Μονάδες και ένα αποτελεσματικό τρόπο χρηματοδότησης), αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού της Συνθήκης: PESCO και την προώθηση των εταιρικών σχέσεων της ΚΠΑΑ. Βλ. HANDBOOK ON CSDP THE COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY OF THE EUROPEAN UNION τρίτη έκδοση σελ. 38

4.13. 2017, μια χρονιά ραγδαίων εξελίξεων στην ΚΠΑΑ

Την τελευταία διετία 2016-2017, η ΚΠΑΑ βρίσκεται σε μια πρωτοφανή εξέλιξη. Η ανασφάλεια που δημιουργήσαν όλα τα γεγονότα που είδαμε πιο πάνω (οι συρράξεις στα Ανατολικά και Νότια της Ευρώπης, η απειλητική στάση της Ρωσίας, το Brexit, και η εκλογή Trump) φαίνεται πως πυροδότησαν αυτές τις εξελίξεις. Είδαμε παραπάνω τα τρία πολύ σημαντικά γεγονότα για το έτος 2016: τη Συνολική Στρατηγική της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα και την αναγγελία για τη δημιουργία Ταμείου Εκκίνησης και την κοινή δήλωση ΕΕ-NATO.

Και το επόμενο έτος είναι γεμάτο σημαντικές εξελίξεις και πολύ σημαντικές αποφάσεις. Στο ΕΣ του Μάρτιου του 2017, γίνεται μια αποτίμηση της προόδου στην εφαρμογή της Συνολικής Στρατηγικής της ΕΕ, ενέκρινε τα μετρά για τη βελτίωση της *«ικανότητας της ΕΕ να αντιδρά ταχύτερα, αποτελεσματικότερα και με πιο απρόσκοπτο τρόπο»*. Στο πλαίσιο αυτό ένα σημαντικό μέτρο που προβλέπεται είναι η δημιουργία στρατιωτικής δυνατότητας σχεδιασμού και διεξαγωγής επιχειρήσεων (MPCC). Επίσης καθορίζονται οι στόχοι οι οποίοι είναι¹³⁴:

- Η δυνατότητα μιας μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO)
- Η δυνατότητα συντονισμένης ετήσιας επισκόπησης στον τομέα της άμυνας (CARD)
- η ενίσχυση των μέσων ταχείας αντίδρασης της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των μάχιμων μονάδων της ΕΕ και των μη στρατιωτικών δυνατοτήτων

Η δημιουργία Στρατιωτικής Δυνατότητας Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC)

Τον Ιούνιο στις συναντήσεις της το ΕΣ θα κάνει μια αποτίμηση της προόδου στα θέματα ασφάλειας και άμυνας και στις σχέσεις με το NATO, θα ανακοινώσει την απόφαση για τη δημιουργία Στρατιωτικής Δυνατότητας

¹³⁴ Βλ. <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/03/06/defence-security/>

Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC). Είναι ένα μεγάλο πολιτικό επίτευγμα λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα τόσο απαραίτητο τεχνικό κομμάτι για τον επιχειρησιακό τομέα της ΚΠΑΑ, εγκαινιάζεται σχεδόν 15 χρόνια από τη στιγμή που προτάθηκε.

Όπως είδαμε και πιο πάνω, η μόνιμη άρνηση της Μεγάλης Βρετανίας είχε σταθεί εμπόδιο για τη σύσταση της¹³⁵. Παρόλο που η MPCC δεν είναι αυτό που προοριζόταν (ούτε στην ονομασία, ούτε στις αρμοδιότητες), η πολιτική της σημασία είναι αρκετά μεγάλη. Ένα επίσης πολύ φιλόδοξο σχέδιο το οποίο και θα ζητήσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να προωθηθεί είναι η εγκαινίαση της μόνιμης διαρθρωμένης (η δομημένης) συνεργασίας (PESCO). «Πρόκειται για ένα ιστορικό βήμα, διότι η συνεργασία αυτή θα επιτρέψει στην ΕΕ να προχωρήσει προς μία βαθύτερη ολοκλήρωση στον τομέα της άμυνας¹³⁶».

Μετά την έγκριση του σχεδίου δράσης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2016, τον Ιούνιο η Επιτροπή ανακοινώνει τη σύσταση του ΕΤΑ. Το Ταμείο αυτό πρόκειται να παίξει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στη χρηματοδότηση της ερευνάς, ανάπτυξης και απόκτησης αμυντικού εξοπλισμού και τεχνολογίας, όπως είδαμε και παραπάνω. Για το σκοπό αυτό προβλέπεται ένας προϋπολογισμός 90 εκατ. € μέχρι το 2019 και 500 εκατ. € μετά το 2020 για την έρευνα και 500 εκατ. € για το 2019-20 για τη βιομηχανική ανάπτυξη με πρόβλεψη για 1 δις. € το χρόνο μετά το 2020¹³⁷. Τα μεγάλα αυτά ποσά δείχνουν την ιδιαίτερη σημασία που η Επιτροπή δίνει στην ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας και τη συγκρότηση των αμυντικών δυνάμεων.¹³⁸

¹³⁵ Στη αρχική πρόταση η Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC) θα ονομαζόταν Ευρωπαϊκή Έδρα (EU Headquarters) και είχε προταθεί από τη Γαλλία, τη Γερμανία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο το 2003. Η ονομασία αυτή είναι προϊόν συμβιβασμού, ύστερα από επιμονή πάλι της Μ.Β. Επίσης, οι αρμοδιότητες της είναι περιορισμένες (διοίκηση μη εκτελεστικών στρατιωτικών αποστολών της ΕΕ με εκπαιδευτικό χαρακτήρα στη Σομαλία, την Κεντρική Αφρική και το Μάλι). Βλ. FRANCE AND GERMANY: SPEARHEADING A EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE UNION? POLICY PAPER 202 19 JULY 2017

¹³⁶ Ο Donald Tusk στη συνέντευξη Τύπου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου - 23 Ιουνίου 2017

¹³⁷ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_el.htm

¹³⁸ Η κατακερματισμένη προσέγγιση όσον αφορά στην άμυνα οδηγεί και σε περιττές επικαλύψεις και επηρεάζει την ικανότητα ανάπτυξης των αμυντικών δυνάμεων. Υπάρχουν 178 διαφορετικά οπικά συστήματα στην ΕΕ, σε σύγκριση με 30 στις ΗΠΑ. Υπάρχουν 17 διαφορετικοί τύποι κύριων αρμάτων μάχης στην ΕΕ και μόνο ένα στις ΗΠΑ. Για ορισμένα προγράμματα ελικοπτέρων, υπάρχουν περισσότεροι τύποι ελικοπτέρων στην Ευρώπη από ό,τι κυβερνήσεις που μπορούν να τα αγοράσουν. Πηγή: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_el.htm

Η σύσταση της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO)

Μετά από τη θέσπιση απαραίτητων εργαλείων για τη λειτουργία της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (MPCC, CARD και του ETA) και έντονων συζητήσεων έφτασε η ώρα να «ξυπνήσει η Ωραία Κοιμώμενη της Συνθήκης της Λισαβόνας¹³⁹» Ήδη από το Ιούλιο του 2014, ο Πρόεδρος της Επιτροπής Juncker είχε ζητήσει μια τέτοια πρωτοβουλία στις κατευθυντήριες γραμμές και το Συμβούλιο του 14 Νοέμβριου 2016 συμπέρανε ότι έπρεπε να εξεταστεί το ενδεχόμενο μιας μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας. Μετά από ένα εντατικό γύρο διαβουλεύσεων, οι οποίες ξεκίνησαν από το Ιούνιο του 2017, στις 15 Δεκεμβρίου το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε τη θέσπιση της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας με τη συμμετοχή 25 κρατών μελών (αντί για 23 που είχε αποφασιστεί αρχικά). Δεν υπέγραψαν η Μ. Βρετανία, η Δανία η οποία έχει επιλέξει την ουδετερότητα και η Μάλτα. Η ενεργοποίηση του μηχανισμού αυτού, σημαίνει μια στενή συνεργασία σε μόνιμη βάση με αποφάσεις που θα δεσμεύουν πλέον τα κράτη μέλη. Με την απόφαση του το Συμβούλιο καθορίζει¹⁴⁰:

-έναν κατάλογο που περιέχει τα κράτη μέλη που συμμετέχουν και τις κοινές «φιλόδοξες και δεσμευτικές» υποχρεώσεις στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι τακτικές αυξήσεις αμυντικών προϋπολογισμών σε πραγματικούς ορούς

-τη διακυβέρνηση της PESCO, με ένα ανώτερο επίπεδο διακυβέρνησης για τη διατήρηση της συνοχής και της φιλοδοξίας της PESCO, το οποίο συμπληρώνεται από ειδικές διαδικασίες διακυβέρνησης σε επίπεδο έργων

-διοικητικές ρυθμίσεις, όπως οι γραμματειακές λειτουργίες για την PESCO σε επίπεδο έργων και η χρηματοδότηση

Ένας κατάλογος με 17 έργα σε διάφορους τομείς (εκπαίδευση, ανάπτυξη ικανοτήτων και επιχειρηματικότητα στην άμυνα) αναμένεται να εγκριθεί και τυπικά από το Συμβούλιο το 2018. Για τις τρίτες χώρες προβλέπεται συνεργασία σε ορισμένα έργα. Τέλος, παρουσιάζει ένα σύνολο κανόνων

¹³⁹ Έτσι έχει αποκαλέσει τη PESCO ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Juncker, σε μια από τις ομιλίες του στην Πράγα το 2017.

¹⁴⁰ Βλ. <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>

διακυβέρνησης που θα διέπουν τα έργα και θα αναπροσαρμοστούν σύμφωνα με το έκαστο έργο.

Συμπεράσματα

Τον τελευταίο χρόνο η πολιτική ασφάλειας και άμυνας έκανε τεράστια άλματα προς μια στενή, συλλογική και συντονισμένη συνεργασία. Μετά την απογοήτευση από το Brexit και την αύξηση του ευρωσκεπτικισμού στην ΕΕ, τα πρώτα βήματα προς την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης έγιναν στον πιο απρόσμενο τομέα, την ασφάλεια και την άμυνα. Ένας από τους βασικούς λόγους γι' αυτό, πέρα από της κατάλληλες συνθήκες, είναι το γεγονός ότι θεσμικά δεν ήταν ανάγκη για επιπλέον διαπραγματεύσεις και συμφωνίες. Τα εργαλεία υπήρχαν, από τη Συνθήκη της Λισαβόνας, έπρεπε απλώς να βρεθεί η πολιτική βούληση να ενεργοποιηθούν. Για πρώτη φορά υπάρχει ένας μηχανισμός, ο οποίος θα εξασφαλίσει το συντονισμό στο τομέα αυτό έτσι ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα και να αποφεύγονται οι αλληλοεπικαλύψεις. Αυτό όμως που πρέπει να καταστεί σαφές είναι ότι όλες οι εξελίξεις αυτές δεν στοχεύουν στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού. Η συμβατική άμυνα συνεχίζει να βασίζεται στο NATO. Επίσης, είναι πολύ νωρίς ακόμα για μια εκτίμηση για τα αποτελέσματα μιας τέτοιας συνεργασίας και αν θα τηρηθούν οι δεσμεύσεις ειδικά στις οικονομικές υποχρεώσεις.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο δρόμος για την επίτευξη μιας Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας είναι δύσκολος και μακρύς. Προηγείται της προσπάθειας για τη δημιουργία της ΕΕ όμως η μείζονα σημασία για την εθνική κυριαρχία στον τομέα που διαπραγματεύεται, κράτησαν την πολιτική αυτή έξω από το Ευρωπαϊκό πλαίσιο συνεργασίας. Σημαντικό περιοριστικό ρόλο έπαιξε και το ΝΑΤΟ και «η ατλαντική του διάσταση» στην οποία προσπάθεια για μια αμιγή ευρωπαϊκή άμυνα ειδικά στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Οι αλλαγές στην Ευρώπη μετά το 1990, η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η θεσμοθέτηση της ΚΕΠΠΑ σε συνδυασμό με την *raison d'etre* κρίση του ΝΑΤΟ οδήγησαν στην αναζήτηση μιας Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Ασφάλειας και Άμυνας. Η Γάλλο-βρετανική δήλωση το 1998 και η Συνθήκη της Λισαβόνας θα διασφαλίσουν την πολιτική βούληση και τα θεσμικά εργαλεία για μια Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας.

Ως εκ τούτου, η ΕΕ ανέκαθεν είχε μια απόκλιση μεταξύ όραμα και δράσης. Η Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσίασε με ένα ρεαλιστικό τρόπο τις σύγχρονες απειλές και προκλήσεις για την ασφάλεια της ΕΕ και την επιτακτική ανάγκη για κοινές δράσεις. Βάζει την ΚΠΑΑ πολύ ψηλά στις προτεραιότητες της ΕΕ με αποτέλεσμα να θεσμοθετηθούν όλα τα απαραίτητα εργαλεία που προβλέπει η Συνθήκη της Λισαβόνας για μια συντονισμένη και αποτελεσματική πολιτική για την ευρωπαϊκή άμυνα. Με την πρόσφατη θεσμοθέτηση της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO), εξασφαλίζονται όλες οι δομές για μια κοινή άμυνα. Αυτό που εντυπωσιάζει είναι το γεγονός ότι το πεδίο με την πιο δύσκολη προοπτική συνεργασίας, η ασφάλεια και η άμυνα, που ουσιαστικά σε μια δύσκολη εποχή για την ευρωπαϊκή συνοχή προχωρεί την ολοκλήρωση ένα βήμα παραπέρα. Τα δυο

σημαντικά γεγονότα, το Brexit και η εκλογή Trump, αν και αρνητικά στη θεωρητική τους διάσταση συνέβαλαν στην επίσπευση αυτής της διαδικασίας.

Οι προσδοκίες είναι μεγάλες και οι προκλήσεις επίσης. Θα πρέπει να συγκλίνουν τα συμφέροντα όλων των κρατών μελών με διαφορετικές προτεραιότητες στον αμυντικό τομέα και την εξωτερική τους πολιτική, να αυξηθούν οι δαπάνες για την άμυνα πράγμα ιδιαίτερα δύσκολο σε μια εποχή οικονομικής κρίσης. Ένα άλλο ζήτημα είναι η ικανότητα δράσης στο πλαίσιο του PESCO από την ΕΕ. Η αποτυχία αποστολής στη Λιβύη, που δεν ανήκει στο μακρινό παρελθόν, αφήνει περιθώριο ανησυχίας για το αν είναι σε θέση να αναλάβει μια στρατιωτική επιχείρηση η ΕΕ χωρίς τη συνδρομή του NATO. Η μη ενεργοποίηση των Μάχιμων Μονάδων που θα μπορούσε να δοκιμάζει αυτήν την ικανότητα, αφήνει περιθώρια αμφιβολίας. Το μόνο σίγουρο είναι το γεγονός ότι το NATO θα συνεχίσει να παίζει σημαντικό ρόλο στη συμβατική ευρωπαϊκή άμυνα και αυτό σπεύδουν να επιβεβαιώνουν και οι δυο πλευρές πράγμα που προκαλεί έκπληξη δεδομένης της στάσης του Trump. Όλες οι εξελίξεις που είδαμε δεν οδήγησαν στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού ικανού να ανταποκρίνεται μόνο στις συμβατικές προκλήσεις, αλλά ενός συνδυασμού στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων που συμβάλλουν στην εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια της ΕΕ. Ο τομέας της συμβατικής άμυνας της ΕΕ συνεχίζει να βασίζεται στον πολύτιμο εταίρο της ΕΕ, το NATO.

6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Σχεδιάγραμμα 1

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΚΠΑΑ

Έτος Γεγονότα

1945 Τέλος του II Παγκοσμίου Πολέμου

1947 Ξεκινάει το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Ανάκαμψης (Marshall Plan)

1948 Υπογράφεται η Συνθήκη των Βρυξελλών

1949 Υπογράφεται η Βορειοατλαντική Συνθήκη (η Συνθήκη του NATO)

1951 Υπογράφεται στο Παρίσι η Συνθήκη για την ΕΚΑΧ

1954 Αποτυγχάνει το σχέδιο για την ΕΑΚ. Υπογράφεται η Αναθεωρημένη Συνθήκη των Βρυξελλών με την οποία δημιουργείται η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ)

1957 Υπογράφεται η Συνθήκη της Ρώμης

1969 Η έκθεση Davignon παρουσιάζει την ιδέα για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία

1986 Υπογράφεται η Ευρωπαϊκή Ενιαία Πράξη

1989 Η πτώση του τείχους του Βερολίνου

1992 Υπογράφεται η Συνθήκη για την ΕΕ (η Συνθήκη του Μάαστριχτ)

1996	Ενίσχυση της ΕΤΑΑ με τη στήριξη του ΝΑΤΟ στη Σύνοδο του Βερολίνου
1997	Υπογράφεται η Συνθήκη του Άμστερνταμ
1998	Γάλλο-Βρετανική Δήλωση για την Ευρωπαϊκή Άμυνα (Saint-Malo)
1999	Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας και Ελσίνκι θέτουν τα θεμέλια για την ΕΠΑΑ
2000	Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Santa Maria da Feira
2003	Η πρώτη Ευρωπαϊκή αποστολή και επιχείρηση
	Υιοθετείται η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας
	Υιοθετείται η Συμφωνία Berlin Plus
2004	Οι πρωταρχικοί στόχοι (Headline Goals) και ο πολιτικά πρωταρχικός στόχος (Civilian Headline goal). Η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (ΕΟΑ)
2009	Υπογράφεται η Συνθήκη της Λισαβόνας
2016	Παρουσιάζεται η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ Σχέδιο δράσης για την άμυνα το οποίο συμπεριλαμβάνει τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ΕΤΑ)
2017	Η δημιουργία στρατιωτικής δυνατότητας σχεδιασμού και διεξαγωγής επιχειρήσεων (MPCC) Η Επιτροπή ανακοινώνει τη δρομολόγηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ΕΤΑ) Θεσμοθετείται η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασίας (PESCO)

7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Διατάξεις της Συνθήκης της Λισαβόνας για την ΚΠΑΑ

Άρθρο 42

1. Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε μη στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα. Η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση των μέσων αυτών σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η εκτέλεση των καθηκόντων αυτών βασίζεται στα μέσα που παρέχουν τα κράτη μέλη.

2. Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας περιλαμβάνει τον προοδευτικό προσδιορισμό κοινής αμυντικής πολιτικής της Ένωσης. Η κοινή αμυντική πολιτική θα οδηγήσει στην κοινή άμυνα όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λάβει σχετική απόφαση με ομοφωνία. Στην περίπτωση αυτή, συνιστά στα κράτη μέλη την έκδοση της απόφασης αυτής σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες.

Η πολιτική της Ένωσης κατά την έννοια του παρόντος τμήματος δεν θίγει την ιδιαιτερότητα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κρατών μελών και σέβεται τις υποχρεώσεις που απορρέουν για ορισμένα κράτη μέλη τα οποία θεωρούν ότι η κοινή τους άμυνα υλοποιείται στα πλαίσια της οργάνωσης της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού (NATO), δυνάμει της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού, και συμβιβάζεται με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας που διαμορφώνεται μέσα στο πλαίσιο αυτό.

3. Τα κράτη μέλη θέτουν στη διάθεση της Ένωσης, για την εφαρμογή της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, στρατιωτικές και μη στρατιωτικές δυνατότητες, προκειμένου να συμβάλουν στους στόχους που καθόρισε το

Συμβούλιο. Τα κράτη μέλη που συγκροτούν μεταξύ τους πολυεθνικές δυνάμεις μπορούν επίσης να θέτουν τις δυνάμεις αυτές στη διάθεση της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας.

Τα κράτη μέλη δεσμεύονται να βελτιώσουν προοδευτικά τις στρατιωτικές τους δυνατότητες. Ο Οργανισμός στον τομέα της ανάπτυξης αμυντικών δυνατοτήτων, της έρευνας, των προμηθειών και των εξοπλισμών (εφεξής αποκαλούμενος «Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας») προσδιορίζει τις επιχειρησιακές ανάγκες, προωθεί μέτρα για την ικανοποίησή τους, συμβάλλει στον προσδιορισμό και, ενδεχομένως, στην υλοποίηση κάθε μέτρου πρόσφορου για την ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα, συμμετέχει στον προσδιορισμό ευρωπαϊκής πολιτικής δυνατοτήτων και εξοπλισμών και επικουρεί το Συμβούλιο στην αξιολόγηση της βελτίωσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων.

4. Οι αποφάσεις σχετικά με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας, καθώς και οι αποφάσεις που αφορούν την πραγματοποίηση μιας αποστολής βάσει του παρόντος άρθρου, εκδίδονται από το Συμβούλιο ομόφωνα μετά από πρόταση του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας ή πρωτοβουλία κράτους μέλους. Ο ύπατος εκπρόσωπος μπορεί να προτείνει την προσφυγή σε εθνικά μέσα καθώς και στα μέσα της Ένωσης, ενδεχομένως από κοινού με την Επιτροπή.

5. Το Συμβούλιο μπορεί να αναθέτει την εκτέλεση αποστολής, στο πλαίσιο της Ένωσης, σε ομάδα κρατών μελών προκειμένου να διατηρηθούν οι αξίες της Ένωσης και να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντά της. Η εκτέλεση μιας τέτοιας αποστολής διέπεται από το άρθρο 44.

6. Τα κράτη μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει δεσμευτικότερες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό, ενόψει των πλέον απαιτητικών αποστολών, θεσμοθετούν μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στο πλαίσιο της Ένωσης. Η συνεργασία αυτή διέπεται από το άρθρο 46. Δεν επηρεάζει τις διατάξεις του άρθρου 43.

7. Σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό δεν επηρεάζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κρατών μελών.

Οι δεσμεύσεις και η συνεργασία στον τομέα αυτόν εξακολουθούν να είναι σύμφωνες προς τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του Οργανισμού Βορείου Ατλαντικού Συμφώνου η οποία παραμένει, όσον αφορά τα κράτη που είναι μέλη του, το θεμέλιο της συλλογικής τους άμυνας και το όργανο της εφαρμογής της.

Άρθρο 43

1. Οι αποστολές του άρθρου 42, παράγραφος 1, κατά τις οποίες η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων, περιλαμβάνουν τις κοινές δράσεις αφοπλισμού, τις ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, τις αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, τις αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, τις αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους.

2. Το Συμβούλιο εκδίδει αποφάσεις σχετικά με τις αποστολές της παραγράφου 1, ορίζοντας τον στόχο και το περιεχόμενό τους καθώς και τις γενικές ρυθμίσεις εφαρμογής τους. Ο ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, υπό την εξουσία του Συμβουλίου και σε στενή και διαρκή επαφή με την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφαλείας, μεριμνά για τον συντονισμό των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών πτυχών των αποστολών αυτών.

Άρθρο 44

1. Στο πλαίσιο των αποφάσεων που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 43, το Συμβούλιο μπορεί να αναθέτει την εκτέλεση αποστολής σε ομάδα κρατών μελών που το επιθυμούν και διαθέτουν τις αναγκαίες ικανότητες για την εν λόγω αποστολή. Τα εν λόγω κράτη μέλη, σε συνεργασία με τον ύπατο εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, συμφωνούν μεταξύ τους ως προς τη διαχείριση της αποστολής.

2. Τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στην πραγματοποίηση της αποστολής ενημερώνουν τακτικά το Συμβούλιο για την πορεία της αποστολής, με δική τους πρωτοβουλία ή κατόπιν αιτήματος άλλου κράτους μέλους. Τα συμμετέχοντα κράτη μέλη απευθύνονται αμέσως στο Συμβούλιο εάν η πραγματοποίηση της αποστολής επιφέρει σημαντικές συνέπειες ή απαιτεί τροποποίηση του στόχου, του περιεχομένου ή των όρων της αποστολής που καθορίζονται στις αποφάσεις της παραγράφου 1. Στις περιπτώσεις αυτές, το Συμβούλιο εκδίδει τις απαιτούμενες αποφάσεις.

Άρθρο 45

1. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας, ο οποίος προβλέπεται στο άρθρο 42, παράγραφος 3, και τίθεται υπό την εξουσία του Συμβουλίου, έχει ως αποστολή:

α) να συμβάλλει στον καθορισμό των στόχων ως προς τις στρατιωτικές δυνατότητες των κρατών μελών και να αξιολογεί την τήρηση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τις δυνατότητες,

β) να προωθεί την εναρμόνιση των επιχειρησιακών αναγκών και την καθιέρωση αποτελεσματικών και συμβατών μεθόδων προμηθειών,

γ) να υποβάλλει προτάσεις για πολυμερή σχέδια προς εκπλήρωση των στόχων από άποψη στρατιωτικών δυνατοτήτων και να εξασφαλίζει τον συντονισμό των προγραμμάτων που εκτελούν τα κράτη μέλη, καθώς και τη διαχείριση ειδικών προγραμμάτων συνεργασίας,

δ) να στηρίζει την έρευνα στον τομέα της αμυντικής τεχνολογίας, να συντονίζει και να σχεδιάζει κοινές ερευνητικές δραστηριότητες και μελέτες σχετικά με τεχνικές λύσεις ανταποκρινόμενες στις μελλοντικές επιχειρησιακές ανάγκες,

ε) να συμβάλλει στον προσδιορισμό και, ενδεχομένως, να εφαρμόζει κάθε μέτρο που είναι πρόσφορο για την ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα και για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των στρατιωτικών δαπανών.

2. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας είναι ανοιχτός σε κάθε κράτος μέλος που επιθυμεί να συμμετάσχει σε αυτόν. Το Συμβούλιο εκδίδει, με ειδική πλειοψηφία, απόφαση καθορισμού του καταστατικού, της έδρας και των κανόνων λειτουργίας του Οργανισμού. Στην απόφαση αυτή λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός πραγματικής συμμετοχής στις δραστηριότητες του Οργανισμού. Συγκροτούνται ειδικές ομάδες στο εσωτερικό του Οργανισμού, απαρτιζόμενες από τα κράτη μέλη που εκτελούν κοινά σχέδια. Ο Οργανισμός εκτελεί τα καθήκοντά του σε συνεργασία με την Επιτροπή αναλόγως των αναγκών.

Άρθρο 46

1. Τα κράτη μέλη που επιθυμούν να συμμετάσχουν στη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία που ορίζεται στο άρθρο 42, παράγραφος 6, τα οποία πληρούν τα κριτήρια και αναλαμβάνουν τις δεσμεύσεις στον τομέα των στρατιωτικών δυνατοτήτων που περιέχονται στο Πρωτόκολλο για τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία, γνωστοποιούν την πρόθεσή τους στο Συμβούλιο και στον ύπατο εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

2. Εντός τριών μηνών από τη γνωστοποίηση της παραγράφου 1, το Συμβούλιο εκδίδει απόφαση για την καθιέρωση της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας και για την κατάρτιση του καταλόγου των συμμετεχόντων κρατών μελών. Το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία μετά από διαβούλευση με τον ύπατο εκπρόσωπο.

3. Το κράτος μέλος που θα θελήσει, σε μεταγενέστερο στάδιο, να συμμετάσχει στη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία γνωστοποιεί την πρόθεσή του στο Συμβούλιο και στον ύπατο εκπρόσωπο. Το Συμβούλιο εκδίδει απόφαση η οποία επιβεβαιώνει τη συμμετοχή του συγκεκριμένου κράτους μέλους, το οποίο πληροί τα κριτήρια και αναλαμβάνει τις δεσμεύσεις των άρθρων 1 και 2 του Πρωτοκόλλου για τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία. Το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία μετά από διαβούλευση με τον ύπατο εκπρόσωπο. Στη ψηφοφορία λαμβάνουν μέρος μόνο τα μέλη του Συμβουλίου που αντιπροσωπεύουν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη.

Η ειδική πλειοψηφία ορίζεται βάσει του άρθρου 238, παράγραφος 3, στοιχείο α), της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. Εάν συμμετέχον κράτος μέλος δεν πληροί πλέον τα κριτήρια ή δεν μπορεί πλέον να τηρήσει τις δεσμεύσεις των άρθρων 1 και 2 του Πρωτοκόλλου για τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία, το Συμβούλιο μπορεί να εκδώσει απόφαση για την αναστολή της συμμετοχής του κράτους αυτού.

Το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία. Μόνο τα μέλη του Συμβουλίου που αντιπροσωπεύουν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, αποκλεισμένου του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, λαμβάνουν μέρος στη ψηφοφορία.

Η ειδική πλειοψηφία ορίζεται βάσει του άρθρου 238, παράγραφος 3, στοιχείο α), της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

5. Εάν συμμετέχον κράτος μέλος επιθυμεί να αποχωρήσει από τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία, γνωστοποιεί την απόφασή του στο Συμβούλιο, το οποίο σημειώνει το γεγονός ότι η συμμετοχή του συγκεκριμένου κράτους μέλους λήγει.

6. Οι αποφάσεις και οι συστάσεις του Συμβουλίου στο πλαίσιο της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας, εκτός από τις προβλεπόμενες στις παραγράφους 2 έως 5, εκδίδονται με ομοφωνία.

Για τους σκοπούς της παρούσας παραγράφου, ομοφωνία υπολογίζεται μόνο με βάση τις ψήφους των αντιπροσώπων των συμμετεχόντων κρατών μελών.

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

Β. Χριστιανός Μ. Περάκης «Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας» Δεύτερη Έκδοση ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2013

Ιωακειμίδης Π. «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ» ΤΟΜΟΣ Α΄ ΙΣΤΟΡΙΑ-ΘΕΣΜΟΙ-ΔΙΚΑΙΟ εκδ. Ι.Σιδερής 2001

Ιωακειμίδης Π.Κ. «Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ Παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση» ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ 2008

Παπαγιάννης Δ. ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ εκδ. ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ 2011 Τέταρτη έκδοση

Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΕ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ εκδόσεις Ι. ΣΗΔΕΡΗΣ Αθήνα 2004

Duke Simon «The Elusive Quest for European Security: From EDC to CFSP», MACMILAN PRESS LTD 2000

Jean Monnet «Memoirs» Doubleday & Company 1978

Ηλεκτρονικός τύπος

Ευάνθη Χατζηβασιλείου ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 19/02/2012 «Γιατί δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο»

PowerPolitics 15/05/2017 «Αραβική Άνοιξη: Η Μάχη Για Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα»

On Alert 24/06/2016 «BREXIT: Ποιές οι επιπτώσεις για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια»

Δημήτρης Π. Σωτηρόπουλος «ΗΠΑ και Ευρώπη απομακρύνονται» Πηγή http://www.saith.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=110:2012-12-28-17-07-29&catid=84&Itemid=473

Naftemporiki.gr 27 Σεπτεμβρίου 2016 Τους σχεδιασμούς τους για την ευρωπαϊκή άμυνα παρουσιάζουν Γαλλία-Γερμανία

CNN Greece 29 Μαρτίου 2016 «Υβριδικός πόλεμος»

The New York Times April 8 2017 « The Emerging Trump Doctrine: Don't Follow Doctrine»

Βλ. The Washington Post May 28, 2017 «Following Trump's trip, Merkel says Europe can't rely on 'others.' She means the U.S. »

US forces could potentially lose next war to Russia or China, warns sobering Rand report <https://www.cnbc.com/2017/12/09/us-could-potentially-lose-next-war-to-russia-or-china-warns-rand.html>

NATO Would Be Totally Outmatched In A Conventional War With Russia https://www.huffingtonpost.com/entry/nato-war-with-russia_us_59381db9e4b0b13f2c65e892

<https://www.theatlantic.com/china/archive/2013/04/what-exactly-does-it-mean-that-the-us-is-pivoting-to-asia/274936/>

Διαδικτυακές μελέτες

Kevin Ruane «The Rise and Fall of the European Defence Community Anglo-American Relations and the Crisis of European Defence», 1950–55 PALGRAVE MACMILAN 2000

Dehousse Franklin «After Amsterdam: A Report on the Common Foreign and Security Policy of the European Union» European Journal of International Law 9 (1998)

The Cost of Non-Europe in Common Security and Defence Policy CoNE 4

Communication from The Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions European Defence Action Plan COM(2016) 950 final

Camps. Miriam. "The Six and Political Union" The World Today 20.11 (Nov., 1964)

Kenneth Payne «The European Security and Defence Policy and the future of NATO»

Jolyon Howorth & Anand Menon « Wake up, Europe!» Global Affairs
Published online: 28 Jan 2015

Transatlantic turbulence and European security. Effects of President Trump's foreign policy agenda and Brexit

David Martin Jones and Nicholas Khoo « Donald Trump and the new Jacksonians»

THE FUTURE OF THE EUROPEAN BUDGET. WHAT DOES THE COMMISSION'S WHITE PAPER MEAN FOR EU FINANCES?

FRANCE AND GERMANY: SPEARHEADING A EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE UNION? POLICY PAPER 202 19 JULY 2017

Annegret Bendiek "The Global Strategy for the EU's Foreign and Security Policy" Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) Comments 38 August 2016

Daniel Keohane "Libyan Lessons for Europe" CARNEGIE EUROPE 02 Φεβρουαρίου 2016

Διαδικτυακές πηγές

Compte rendu de la réunion de la Commission politique européenne (25 janvier 1962) www.cvce.eu

Discours de Robert Schuman (Paris, 15 février 1951) www.cvce.eu

Statement by René Pleven on the establishment of a European army (24 October 1950) www.cvce.eu

<http://www.natolibguides.info/nato-eu>

<https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c891215a.htm>

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_archives/20141218_C-VR-90-36-PART1.PDF

https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24470.htm?mode=pressrelease

The Lisbon Treaty's provisions on CFSP/CSDP State of implementation
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570446/EXPO_IDA%282015%29570446_EN.pdf

<http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>

https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68828.htm

https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf

https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en

http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/petersberg_tasks.html?locale=el

https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html

http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-99-2_el.htm

Financing of CSDP missions and operations

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/577958/EPRS_ATA\(2016\)577958_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/577958/EPRS_ATA(2016)577958_EN.pdf)

Financing the Common Security and Defence Policy European Parliament resolution of 21 May 2015 on financing the Common Security and Defence Policy (2014/2258(INI))

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EL>

https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/enisa_el

<http://www.consilium.europa.eu/el/policies/cyber-security/>

<http://www.consilium.europa.eu/el/policies/energy-union/>

https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_gr_version.pdf

<http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/03/06/defence-security/>

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/csdp_missions_and_operations_factsheet.pdf

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_el.htm